

Utgiftsområde 20

Klimat, miljö och natur

Utgiftsområde 20 – Klimat, miljö och natur

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur	7
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
2.2	Utgiftsutveckling.....	8
2.3	Skatteutgifter	9
3	Miljöpolitik	10
3.1	Mål	10
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	11
3.3	Resultatredovisning.....	12
3.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	14
3.5	Generationsmålet.....	16
3.5.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	16
3.5.2	Resultatredovisning.....	17
3.5.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	20
3.6	Begränsad klimatpåverkan.....	21
3.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	21
3.6.2	Resultatredovisning.....	22
3.6.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	26
3.7	Frisk luft.....	28
3.7.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	28
3.7.2	Resultatredovisning.....	28
3.7.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	29
3.8	Bara naturlig försurning.....	30
3.8.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	30
3.8.2	Resultatredovisning.....	30
3.8.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	32
3.9	Giftfri miljö.....	32
3.9.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	32
3.9.2	Resultatredovisning.....	32
3.9.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	37
3.10	Skyddande ozonskikt	38
3.10.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	38
3.10.2	Resultatredovisning.....	38
3.10.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	39
3.11	Säker strålmiljö.....	39
3.11.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	40
3.11.2	Resultatredovisning.....	40
3.11.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	41
3.12	Ingen övergödning	42
3.12.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	42
3.12.2	Resultatredovisning.....	43
3.12.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	46
3.13	Levande sjöar och vattendrag.....	47
3.13.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	47
3.13.2	Resultatredovisning.....	47
3.13.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	51
3.14	Grundvatten av god kvalitet	52
3.14.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	52
3.14.2	Resultatredovisning.....	52
3.14.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	54
3.15	Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	54

3.15.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	54
3.15.2	Resultatredovisning.....	55
3.15.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	58
3.16	Myllrande våtmarker.....	59
3.16.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	59
3.16.2	Resultatredovisning.....	59
3.16.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	62
3.17	Levande skogar.....	63
3.17.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	63
3.17.2	Resultatredovisning.....	63
3.17.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	67
3.18	Ett rikt odlingslandskap.....	68
3.18.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	69
3.18.2	Resultatredovisning.....	69
3.18.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	71
3.19	Storslagen fjällmiljö.....	71
3.19.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	72
3.19.2	Resultatredovisning.....	72
3.19.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	74
3.20	God bebyggd miljö.....	74
3.20.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	74
3.20.2	Resultatredovisning.....	75
3.20.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	77
3.21	Ett rikt växt- och djurliv.....	78
3.21.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	78
3.21.2	Resultatredovisning.....	78
3.21.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	81
3.22	Politikens inriktning.....	83
3.23	Fonder.....	90
3.23.1	Batterifonden.....	90
3.23.2	Kadmiumfonden.....	90
3.23.3	Kärnavfallsfonden.....	91
3.24	Budgetförslag.....	92
3.24.1	1:1 Naturvårdsverket.....	92
3.24.2	1:2 Miljöövervakning m.m.....	95
3.24.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	97
3.24.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	99
3.24.5	1:5 Miljöforskning.....	101
3.24.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	102
3.24.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	104
3.24.8	1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn.....	106
3.24.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	108
3.24.10	1:10 Klimatanpassning.....	109
3.24.11	1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	110
3.24.12	1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	112
3.24.13	1:13 Internationellt miljösamarbete.....	114
3.24.14	1:14 Skydd av värdefull natur.....	116
3.24.15	1:15 Havs- och vattenmyndigheten.....	117
3.24.16	1:16 Klimatinvesteringar.....	118
3.24.17	1:17 Klimatpremier.....	120
3.24.18	1:18 Industriklivet.....	122
3.24.19	1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv.....	124
3.24.20	1:20 Driftstöd för bio-CCS.....	125
3.24.21	1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden.....	126
3.24.22	Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	128

4	Miljöforskning.....	129
4.1	Mål	129
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	129
4.3	Resultatredovisning.....	129
4.3.1	Formas finansierade forskning inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande	129
4.3.2	Programinsatser	131
4.3.3	Analysarbete och kommunikation	131
4.3.4	Stiftelser verksamma inom området.....	132
4.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	132
4.5	Politikens inriktning	133
4.6	Budgetförslag.....	134
4.6.1	2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad	134
4.6.2	2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning.....	135

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2026–2028 som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.24.22).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2026 inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2026 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Naturvårdsverket	787 432
1:2 Miljöövervakning m.m.	407 714
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 803 335
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	813 818
1:5 Miljöforskning	93 825
1:6 Kemikalieinspektionen	340 325
1:7 Avgifter till internationella organisationer	329 431
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	100 000
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	336 986
1:10 Klimatanpassning	89 500
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 388 565
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	163 450
1:13 Internationellt miljösamarbete	57 400
1:14 Skydd av värdefull natur	1 185 500
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	373 373
1:16 Klimatinvesteringar	4 490 000
1:17 Klimatpremier	2 703 000
1:18 Industriklimatet	653 000
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	115 000
1:20 Driftstöd för bio-CCS	1 714 000
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden	400 000
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	139 279
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 140 408
Summa anslag inom utgiftsområdet	19 625 341

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Miljöövervakning m.m.	120 000	2027–2029
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 300 000	2027–2036
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	3 465 000	2027–2055
1:5 Miljöforskning	102 000	2027–2030
1:7 Avgifter till internationella organisationer	2 300 000	2027–2053
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	150 000	2027–2030
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	826 000	2027–2035
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	1 500 000	2027–2036
1:13 Internationellt miljösamarbete	11 400	2027–2029
1:14 Skydd av värdefull natur	35 000	2027–2068
1:16 Klimatinvesteringar	8 000 000	2027–2030
1:17 Klimatpremier	3 900 000	2027–2030
1:18 Industriklivet	3 850 000	2027–2033
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	160 000	2027–2030
1:20 Driftstöd för bio-CCS	30 762 000	2027–2046
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden	1 100 000	2027–2032
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 200 000	2027–2032
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	59 781 400	

2 Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4). Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljökvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete. Myndigheter som finansieras inom utgiftsområdet är Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bl.a. Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelserna, Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Länsstyrelserna och 26 andra myndigheter har i sina instruktioner ett utpekat ansvar att verka för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är följande:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning.

Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft 2018. Den utgör en viktig del i arbetet inom politikområdet.

Regeringen föreslår att 19,6 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Klimat miljö och natur för 2026.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	Utfall 2024	Budget 2025 ¹	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Miljöpolitik	11 986	15 214	16 206	18 346	17 474	16 050
1:1 Naturvårdsverket	629	662	675	787	917	1 021
1:2 Miljöövervakning m.m.	403	389	386	408	425	419
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 236	1 362	1 353	1 803	1 897	1 724
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	830	1 064	1 053	814	839	839
1:5 Miljöforskning	94	94	93	94	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	318	307	305	340	346	350
1:7 Avgifter till internationella organisationer	317	337	325	329	340	318
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn		100	99	100	100	100
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	297	329	326	337	360	373
1:10 Klimatanpassning	89	90	89	90	90	90
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 336	1 327	1 317	1 389	1 281	1 164
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	116	263	200	163	163	163
1:13 Internationellt miljösamarbete	36	52	52	57	57	42
1:14 Skydd av värdefull natur	1 675	1 186	1 181	1 186	786	786
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	331	361	359	373	380	366
1:16 Klimatinvesteringar	2 404	1 305	3 471	4 490	3 500	2 500
1:17 Klimatpremier	415	2 313	1 332	2 703	2 520	1 820
1:18 Industriklivet	1 335	3 535	3 449	653	653	653
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	110	115	114	115	115	115
1:20 Driftstöd för bio-CCS	15	15	15	1 714	1 714	1 714
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden		10	10	400	900	1 400
Miljöforskning	1 245	1 264	1 277	1 280	1 299	1 342
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	137	137	139	139	142	144
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 108	1 127	1 138	1 140	1 157	1 197
Äldreanslag	1 357					
2024 1:8 Klimatbonus	1 357					
Totalt för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur	14 587	16 479	17 482	19 625	18 773	17 392

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2026–2028 för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	16 439	16 439	16 439
Pris- och löneomräkning ²	33	62	96
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 153	2 272	856
<i>varav BP26³</i>	<i>2 076</i>	<i>3 840</i>	<i>4 639</i>
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	19 625	18 773	17 392

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2025. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2027–2028 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2026 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2026
Transfereringar ¹	11 200
Verksamhetsutgifter ²	8 368
Investeringar ³	57
Summa utgiftsram	19 625

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2024 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2024/25:98). Nedan redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2025	2026
Nedsatt förmånsvärde för miljöanpassade bilar (A15)	5 280	5 530
Skattelättnad för cykelförmån (A36)	380	470
Skattefrihet för laddel på arbetsplatsen (A37)	280	140
Förmånsvärde för drivmedel (A38)	-120	-120
Förmånsvärde för äldre bilar (A40)	0	0
Reparationer av cyklar, skor, lädervaror m.m. mervärdesskattesats 12% (E4)	180	190

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Negativa belopp innebär att skatteutgiften är en s.k. skattesanktion.

Källa: Regeringens skrivelse 2024/25:98.

3 Miljöpolitik

3.1 Mål

Målen för miljöpolitiken är strukturerade i enlighet med miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen
- miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
- etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken (se avsnitt 3.5). De 16 miljökvalitetsmålen är följande: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48).

Regeringen har beslutat om etappmål inom miljömålssystemet. Etappmålen ska vägleda det konkreta arbetet för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Riksdagen har beslutat om etappmål som ska öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). De etappmål om klimat som riksdagen har beslutat redovisas mer utförligt i klimatredovisningen. Etappmålen är målövergripande och kan därför bidra till att nå fler än ett mål. Sammantaget finns 17 etappmål med målår som sträcker sig till 2024 eller senare, se tabell 3.2. Övriga etappmål där målåret är passerat är slutredovisade i tidigare budgetpropositioner. Förutom målstrukturen för miljöarbetet omfattar även miljömålssystemet regelbundna uppföljningar av miljömålen som görs i bred samverkan mellan myndigheter inklusive länsstyrelser. Sammanlagt finns det 27 nationella myndigheter och länsstyrelser på regional nivå som har ett ansvar i miljömålssystemet.

Miljömålen utgör det nationella genomförandet av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen kopplar tydligt till flera av målen i Agenda 2030, se tabell 3.1. För en övergripande redovisning av arbetet med Agenda 2030, se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

I avsnitt 3.5-3.21 redovisas Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Tabell 3.1 Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 globala målen för hållbar utveckling i FN:s Agenda 2030

Nationella miljömål	Mål i Agenda 2030
Generationsmålet	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 7 Hållbar energi för alla (9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Begränsad klimatpåverkan	7 Hållbar energi för alla 13 Bekämpa klimatförändringen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Frisk luft	3 Hälsa och välbefinnande 11 Hållbara städer och samhällen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Bara naturlig försurning	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Giftfri miljö	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Skyddande ozonskikt	3 Hälsa och välbefinnande
Säker strålmiljö	3 Hälsa och välbefinnande 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Ingen övergödning	6 Rent vatten och sanitet 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Levande sjöar och vattendrag	6 Rent vatten och sanitet 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Grundvatten av god kvalitet	6 Rent vatten och sanitet 13 Bekämpa klimatförändringen 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Hav i balans samt levande kust och skärgård	(2 Ingen hunger) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Myllrande våtmarker	(6 Rent vatten och sanitet) 13 Bekämpa klimatförändringen 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Levande skogar	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Ett rikt odlingslandskap	2 Ingen hunger 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Storslagen fjällmiljö	15 Ekosystem och biologisk mångfald
God bebyggd miljö	6 Rent vatten och sanitet 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion
Ett rikt växt- och djurliv	(3 Hälsa och välbefinnande) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Anm.: I tabellen framgår vilka nationella miljömål som i huvudsak kopplar till respektive mål för Agenda 2030. Indirekta kopplingar mellan de svenska miljömålen och målen i Agenda 2030 visas inom parentes medan resterande visar direkta kopplingar. Kartläggningen samordnas av Naturvårdsverket (Fi2016/01355). Kopplingen mellan Myllrande våtmarker och mål 13 Bekämpa klimatförändringar har Regeringskansliet lagt till.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till varje miljö kvalitetsmål hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljö kvalitetsmålet och det miljö tillstånd som ska uppnås och de är bedömningsgrunder för resultaten i budgetpropositionen. Varje mål följs upp med

stöd av ett antal indikatorer som redovisas återkommande i budgetpropositionen i form av tabeller eller diagram.

Etappmålens uppfyllelse bedöms baserat på hur etappmålen är formulerade och de regelbundna uppföljningarna från myndigheterna.

Den resultatredovisning som lämnas här bygger huvudsakligen på resultat som avser 2024, men även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2025 beaktas i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

En årligen återkommande dialog förs med miljö- och jordbruksutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

3.3 Resultatredovisning

Under 2024 och 2025 har många insatser gjorts för att nå miljömålen. Resultaten för respektive miljö kvalitetsmål redovisas mer utförligt i de särskilda målavsnitten. I detta avsnitt redovisas frågor av mer tvärgående karaktär av betydelse för måluppfyllelsen.

Arbetet med att genomföra regeringens klimathandlingsplan – Hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) har fortsatt, med fokus på fortsatta utsläppsminskningar i alla sektorer. Stora resurser till anslagen 1:16 *Klimatinvesteringar* (Klimatklivet), 1:17 *Klimatpremier* och 1:18 *Industriklivet* har främjat bl.a. industrins och transportsektorns fortsatta omställning. Skrotningspremien höjdes i maj 2025 och medel för en ny elbilspremie inom ramen för den sociala klimatfonden (anslag 1:21 *Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden*) har beslutats. Den första omvända auktionen för avskiljning, transport och permanent lagring av biogen koldioxid har genomförts och kommer att ge betydande upptag från 2028 och framåt.

Flera åtgärder har vidtagits nationellt, inom EU och globalt för att främja en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion vilket bidrar till flera miljö kvalitetsmål. Nationellt har regeringen presenterat en rad förslag för att reformera avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi. I promemorian Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi (KN2024/02249), som remitterades under 2024, föreslås t.ex. ett ändrat ansvar för kommunalt avfall, enhetliga krav på och undantag från fastighetsnära insamling och nya krav på sortering för att öka materialåtervinningen. Flera steg har tagits inom EU där en rad rättsakter med syfte att öka resurseffektiviteten och för en giftfri miljö har förhandlats fram och där Sverige bedrivit ett aktivt påverkansarbete med stöd av berörda myndigheter. Det handlar bl.a. om EU-förhandlingar om producentansvar för textil samt för minskat matavfall. Flera förhandlingar har också slutförts t.ex. gällande rättsakter för förpackningar, kritiska råmaterial, plastpellets och ekodesign för hållbara produkter. Globalt sett har förhandlingarna om ett nytt rättsligt bindande avtal mot plastföroreningar fortsatt med syfte att minska plastföroreningar i hav och natur. Sverige har också verkat för bättre hantering av textilavfall globalt.

Länsstyrelserna har i perioden gjort insatser för skydd och skötsel av värdefull natur, vattenförvaltning och bekämpning av invasiva främmande arter. Länsstyrelserna har även bidragit till att återställa våtmarker. Åtgärder som länsstyrelserna har gjort inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitikerna har också varit betydande.

Effektivare tillståndprocesser, tillsynsvägledning och tillsyn enligt miljöbalken är en grundläggande förutsättning för företagens klimatomställning och för att uppnå miljö kvalitetsmålen. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att miljöprocesserna ska bli mer effektiva och förutsebara.

Naturvårdsverket har den 19 juni 2025 redovisat det myndighetsgemensamma uppdraget att lämna förslag på digitala lösningar för tillsynsvägledning enligt miljöbalken (KN2025/01356). I rapporten redovisas förslag till lösningar för att åstadkomma en effektiv och samordnad digitaliserad tillsynsvägledning. Myndigheterna ger också förslag till lösningar för uppföljning och inrapportering av tillsynen enligt miljöbalken och EU-förordningar på miljöbalkens område. Beredning pågår inom Regeringskansliet.

Naturvårdsverket har slutredovisat det myndighetsgemensamma uppdraget att lämna förslag på en nationell digital lösning för inlämning av företags och verksamhetsutövers miljörapportering (KN2025/00365). Informationssystemet ska bidra till både effektivisering och regelförenkling för företagen genom att samla inlämning av miljöinformation via ett centralt nav där en uppgift lämnas en gång, till ett ställe. I juni 2025 beslutade regeringen ett uppdrag till Naturvårdsverket (KN2025/00365) om att utveckla och förvalta en ny nationell digital lösning för företagens miljöinformation och rapportering.

Miljötilståndsutredningen (KN 2023:02) redovisade i januari 2025 sitt betänkande En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess (SOU 2024:98). Miljötilståndsutredningen har lämnat ett stort antal förslag för att tillståndprocesserna ska bli mer effektiva och förutsebara, t ex att bilda en ny miljöprövningsmyndighet och att ändra processen för miljöbedömning.

Länsstyrelserna har fått uppdrag att fortsatt bidra till mer effektiva och förutsebara tillståndprocesser genom att sprida och implementera arbetssätt för effektivare samråd (KN2025/00301). Länsstyrelserna har även i uppdrag att vidta åtgärder som gör deras tillståndsprövning enligt miljöbalken mer effektiv och förutsebar, och som kortar handläggningstiderna (Fi2023/00435 m.fl.). Naturvårdsverket har redovisat uppdraget Effektivare miljöprocesser (KN2024/02189) och föreslår bl.a. ett utbildningskoncept riktat till länsstyrelser avseende tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet för att främja och säkerställa en god samt likartad handläggarkompetens i hela landet med kunskaper om miljölagstiftningens betydelse för industrin och olika branscher.

Kärnkraftsprövningsutredningen redovisade i januari 2025 sitt delbetänkande Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter (SOU 2025:7). Första delen av delbetänkandet rör effektivare tillståndsprövning av kärnkraftsreaktorer med tydlighet och kortare prövningstider som mål. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att utveckla vägledning till en effektiv tillståndsprövningsprocess för nya kärnenergianläggningar enligt miljöbalken (KN2024/02586) och även att utveckla planeringsförutsättningar samt arbetssätt med tillståndsprövningsprocesser enligt miljöbalken för etablering av ny kärnkraft (KN2024/01682). En utredning har genomförts och lämnat de förslag som krävs för att åter möjliggöra utvinning av uran i Sverige (KN2024/02540).

Den 1 januari 2025 trädde en tillfällig förordning i kraft som syftar till att under fem års tid ge snabbare processer enligt miljöbalken för att stärka det militära försvaret. Ärenden enligt miljöbalken som har initierats av Försvarmakten, Fortifikationsverket och Försvarets materielverk kan nu med hänsyn till omvärldsläget handläggas snabbare enligt förordningen (2024:1212) med särskilda bestämmelser om anmälan av vissa försvarsverksamheter.

Naturvårdsverkets redovisning av statistik avseende handläggningstiderna i tillståndsprövningsprocesserna visade för 2024 att medianen för handläggningstiden för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som avgörs av mark- och miljödomstolarna var 474 dagar för 2024, att jämföra med 428 dagar för 2023,

474 dagar för 2022 och 501 dagar för 2021. För miljöprövningsdelegationerna var motsvarande siffror för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet 322 dagar för 2024, att jämföra med 335 dagar för 2023, 349 dagar för 2022 och 299 dagar för 2021 (KN2025/01361). Handläggningstidens variation mellan åren påverkas delvis av antalet inkomna ansökningar men även av komplexiteten i de inkomna ansökningarna.

Effektiva tillståndprocesser för vindkraft bidrar också till klimatomställningen och till att uppnå miljömålen. Länsstyrelserna har under året fått flera uppdrag om beredning av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftparker enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon och har lämnat förslag på regeringsbeslut till följd av vissa tidigare sådana uppdrag. Den 13 december 2024 redovisade utredningen om havsbaserad vindkraft sitt betänkande Vindkraft i havet - En övergång till ett auktionssystem (SOU 2024:89). Utredningen föreslår bl.a. att Sverige ska övergå till ett auktionssystem för havsbaserad vindkraft och beskriver formerna för ett sådant system. Beredning av betänkandets förslag pågår inom Regeringskansliet.

Miljömålsrådet har för tionde året redovisat vilka åtgärder myndigheterna avser att vidta i samverkan för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Rådet har under 2024 arbetat inom fem programområden. Genom att rådet arbetar inom områden där rådet ser att samverkan är nödvändig och möjlig stärks förutsättningarna att leverera resultat där det ger störst effekt.

Naturvårdsverket redovisar att de 186 statliga myndigheter som omfattas av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter har ett utsläpp av ca 486 000 ton koldioxid under 2024. Det är en ökning med 18 procent jämfört med 2023. Utsläppen från maskiner och övriga fordon, som används i verksamhetsutövningen, ökade med 26 procent. Utsläppen från tjänsteresor minskade med 7 procent från 2023.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Betydande insatser har genomförts men regeringen bedömer trots det att de inte räcker för att nå miljömålen. Befintliga och beslutade åtgärder, nationella och internationella, är viktiga, men för de flesta av målen krävs ett målinriktat arbete över tid där fler åtgärder behövs. Bedömningen baseras på den årliga uppföljning av miljömålen, som redovisades 2025 och på den fördjupade utvärderingen av arbetet med att nå miljömålen från 2023. Förutom Naturvårdsverket har åtta andra nationella myndigheter ett utpekat ansvar för uppföljning av olika delar av miljömålen. Dessutom har länsstyrelserna ett ansvar för regionala bedömningar.

Sammantaget bedöms att miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt kommer att uppnås. Tre miljökvalitetsmål bedöms vara nära att uppnås: Frisk luft, Giftfri miljö och Säker strålmiljö. Tolv av miljökvalitetsmålen bedöms inte kunna nås med nuvarande och beslutade styrmedel. Ingen förändring av regeringens bedömning av måluppfyllelsen har gjorts jämfört med förra året.

För två av miljökvalitetsmålen bedöms utvecklingen för miljötillståndet vara positiv, nämligen Frisk luft och Bara naturlig försurning. För åtta av de tolv miljökvalitetsmål som inte bedöms kunna uppnås går det inte att bedöma om utvecklingstrenden är positiv eller negativ. Utvecklingstrenderna för Begränsad klimatpåverkan, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv bedöms vara negativa. I förhållande till Naturvårdsverkets årliga uppföljning gör regeringen en annan bedömning vad gäller trenden för Säker strålmiljö. I den årliga uppföljningen för 2025 gör myndigheterna bedömningen att trenden är negativ. Regeringen ser dock inte att några omständigheter har förändrats under de senaste åren som medför att trenden

för Säker strålmiljö bör ändras till negativ (se avsnitt 3.11). Det finns flera exempel på insatser under året som bedöms bidra positivt till måluppfyllelse.

Flera områden utvecklas i rätt riktning med hjälp av befintliga och beslutade åtgärder men inte tillräckligt för att nå de flesta av målen. Det visar att insatser för miljön, både på nationell och regional nivå samt genom överenskommelser inom EU och internationellt, har gett resultat. Till det ska läggas att det finns fördröjningseffekter som gör att det kan ta tid innan genomförda åtgärder ger mätbara avtryck i miljön.

Regeringen bedömer att berörda myndigheters insatser under året har haft en central betydelse i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och bedömer vidare att dessa myndigheters samverkan med kommuner, regioner, näringsliv, markägare och andra lokala och regionala aktörer är betydelsefullt i arbetet med att nå miljömålen.

Det är regeringens bedömning att utöver ansvariga myndigheter är Miljömålsberedningen och Miljömålsrådet två viktiga aktörer i arbetet med att ta fram förslag till åtgärder för att nå miljömålen. Det breda samarbete som finns inom Miljömålsrådet bedöms ha ökat takten i åtgärdsarbetet och därmed i arbetet för att nå miljömålen inklusive Generationsmålet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om Århuskonventionens talerätsregler (bet. 2021/22:MJU29 punkt 20, rskr. 2021/22:389). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska verka för en förändrad utformning av konventionen och den EU-rättsliga regleringen på området, som möjliggör en reglering där enbart organisationer som kan anses direkt berörda av ett beslut om licens- eller skydds jakt ges talerätt (bet. 2021/22:MJU29 s. 79). En ändring av konventionen förutsätter att Sverige i ett första led driver frågan inom ramen för rådsarbetsgruppen för internationella miljöfrågor i rådet och där får stöd för förslaget. Frågan har tagits upp med flera medlemsstater men det saknas för närvarande stöd för förslaget. Det saknas därför förutsättningar att vidta ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet. Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att modernisera lagstiftningen om genteknik och göra denna teknikneutral (bet. 2018/19:MJU9 punkt 5, rskr. 2018/19:172). Eftersom lagstiftning om modifierade organismer regleras på EU-nivå har regeringens insatser haft fokus på denna nivå. Den 5 juli 2023 lämnade Europeiska kommissionen ett förslag till en ny förordning om växter som framställts med vissa nya genomiska tekniker och därav framställda livsmedel och foder. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att vidmakthålla en hög nivå av säkerhet för människors och djurs hälsa och för miljön, och att möjliggöra att ny teknik kan användas för att bidra till att möta hållbarhetsmålen men också att skapa en gynnsam miljö för forskning och innovation, särskilt för små och medelstora företag. Regeringen bedömer att förslagets principer är i linje med riksdagens tillkännagivande om en modifierad och teknikneutral lagstiftning där växter som har ändrats på ett sådant sätt att det skulle kunna ha skett genom konventionell förädling eller naturligt ska behandlas lika som sina konventionellt framtagna motsvarigheter. Regeringen har verkat för detta under 2024. Förslaget förhandlas från maj 2025 mellan kommissionen, rådet och Europaparlamentet. Regeringen anser mot bakgrund av dessa åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Se sammanställning av måluppfyllelse för etappmålen i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Etappmål

Etappmål	Målår	Bedömning
Ett långsiktigt utsläppsmål	2045	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläpp i ESR ¹ -sektorn till 2030	2030	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläpp i ESR-sektorn till 2040	2040	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exkl. flyg)	2030	Uppnås inte
Minskning av nationella utsläpp av luftföroreningar	2025	Uppnås inte
Ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning	2025, 2030, 2035	Uppnås inte
Bygg- och rivningsavfall	2025	Uppnås inte
Ökad återanvändning av förpackningar	2026, 2030	Uppnås
Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall	2025	Uppnås inte
Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat	2025	Osäkert
Dioxiner	2030	Osäkert
Läkemedel i miljön	2030	Uppnås
Användning av växtskyddsmedel	2030	Osäkert
Användning av biocidprodukter	2030	Osäkert
Integrering av stadsgröniska och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2025	Osäkert
Andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång	2025	Uppnås
Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse	2025	Uppnås inte
Minskad övergödning	2030	Uppnås inte

Anm.: I tabellen redovisas etappmålen, deras målår samt regeringens bedömning av om de kommer att uppnås till beslutat målår med nuvarande och beslutade styrmedel och åtgärder. Bedömningen avser alltså möjligheten att nå etappmålen under förutsättning att inga fler åtgärder vidtas. För vissa etappmål finns mer information i relevanta delar i avsnitt 3.6 och i Klimatredovisningen.

¹ Sektorer som täcks av EU:s ansvarsfördelningsförordning.

Källa: Naturvårdsverkets och regeringens egna bedömningar.

3.5 Generationsmålet

Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta förutsätter en ambitiös och effektiv miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet visar vilken samhällsomställning som behövs för att uppnå nationella miljömål och bidra till de globala målen för hållbar utveckling.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består bl.a. av Generationsmålets strecksatser:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna
- andelen fossilfri energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön

- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser och utveckling av BNP som diagram.

3.5.2 Resultatredovisning

Under 2024 och delar av 2025 har insatser gjorts som bidragit i arbetet med att nå Generationsmålet. Redovisningen är uppdelad på tre områden, men är baserad på Generationsmålets sju strecksatser.

Ekosystemens resiliens och bevarande av biologisk mångfald

Flera viktiga insatser genomfördes under 2024 för att stärka ekosystemens förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster och bidra till bevarande av biologisk mångfald, och värdefulla natur- och kulturmiljöer.

Regeringen presenterade den 4 juni 2024 sin proposition för ett levande hav (prop. 2023/24:156 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske). I propositionen lämnar regeringen sin bedömning av hur en hållbar fiskförvaltning ska kunna integreras starkare i, och växelverka med havsmiljöarbetet. En viktig del är att begränsa trålfiske i Östersjön.

Arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker har förstärkts där många myndigheter, kommuner och organisationer är engagerade. Våtmarker är viktiga för den biologiska mångfalden och tillhandahåller flera viktiga ekosystemtjänster. Totalt har ca 1 950 hektar våtmark anlagts eller hydrologiskt restaurerats under 2024, varav drygt 1 500 hektar på torvmark och ca 450 hektar på mineraljord.

Under 2024 och 2025 har betydelsefulla insatser gjorts för skydd av biologisk mångfald. Regeringen föreslog i propositionen Nämndöskärgårdens nationalpark att en ny nationalpark i Stockholms skärgård som omfattar ca 25 000 hektar ska bildas (prop. 2024/25:142). Länsstyrelserna fattade 321 beslut om nya, utökade eller förstärkta naturreservat med en areal om ca 128 000 hektar. 21 500 hektar produktiv skogsmark har överförs från Sveaskog till Naturvårdsverket för att användas som ersättningsmarker när privatpersoner vill skydda sin värdefulla skog.

Under 2024 påbörjades arbetet med en nationell restaureringsplan enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur (EU-förordningen om restaurering av natur) i och med att regeringen lämnade ett uppdrag till Naturvårdsverket att tillsammans med flera myndigheter ta fram ett förslag till en sådan plan (KN2024/01861).

Regeringen beslutade den 11 april 2024 förordningen (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald. I Naturvårdsverkets nationella program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker har medel fördelats till länsstyrelserna för arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, restaurering av ängs- och betesmarker och hamling av träd för att stärka den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Ersättningen för skötsel av betesmarker inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har också förstärkts från 2023.

Regeringen beslutade den 20 februari 2025 en ny ägarpolicy för statligt ägda bolag (Fi2024/01778). Den innebär bl.a. att bolag som har en väsentlig miljö- eller klimatpåverkan genom sin värdekedja ska fastställa ambitiösa mål och konkreta

omställningsplaner. Bolagets mål ska vara relevanta för bolagets verksamhet och i största möjliga mån vetenskapligt baserade.

Insatser har gjorts för att bekämpa invasiva främmande arter, arter som påverkar biologisk mångfald negativt både på land, i vatten och i havet. Under 2024 fördelade Havs- och vattenmyndigheten 44,5 miljoner krono från anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* och Naturvårdsverket drygt 49 miljoner kronor från anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* till länsstyrelserna för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Giffri cirkulär ekonomi, effektiv resurshushållning och hållbara konsumtionsmönster

Under 2024 har berörda myndigheter fortsatt arbetet för samhällets omställning till resurseffektiva och giffria kretslopp och minskad påverkan på människors hälsa och miljö. Inom EU har förhandlingsarbetet pågått i hög takt med ett flertal förhandlingar där regeringen med stöd av berörda myndigheter deltagit aktivt. Sverige har varit pådrivande för att få genomslag för svenska intressen i förhandlingar av rättsakter som har stor påverkan på svenska regler och för svenska företag. Det rör rättsakter som Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/40 om förpackningar och förpackningsavfall där Sverige varit drivande för att t.ex. stimulera en marknad för återvunnet material och bidra till avfallsminskning på lika konkurrensvillkor. Även förhandlingarna om Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial (EU-förordningen om kritiska råmaterial) har varit framgångsrik för Sverige genom att främja cirkulariteten av kritiska råmaterial. Andra rättsakter som förhandlats färdigt under året är t.ex. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) om förebyggande av förluster av plastpellets för att minska mikroplastförorening i miljön. Under året har även intensiva slutförhandlingar hållits om revidering av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/851 om avfall (avfallsdirektivet) med syfte att minska matsvinn och med krav om ett nationellt producentansvar för textil. Inom förhandlingen av Europaparlamentets och rådets förordning om cirkularitetskrav för fordonskonstruktion och hantering av uttjänta fordon har Sverige framgångsrikt drivit frågan om att skydda det svenska rörliga kulturarvet samt ökad cirkularitet för fordon.

På global nivå har förhandlingarna om ett nytt rättsligt bindande avtal mot plastföroreningar fortsatt. I oktober 2024 ordnade högnivåalliansen för ett ambitiöst plastavtal (HAC) en tre dagar lång workshop i Stockholm med deltagare från hela världen, finansierat av Nordiska ministerrådet, med fokus på viktiga delar av ett avtal. Sverige har också tillsammans med EU varit aktiva i förhandlingarna om att driva på för ett avtal som omfattar hela livscykeln, från produktion av plastråvara till återvinning av plastavfallet. Vid förhandlingsmötet i slutet av november 2024 lyckades parterna inte enas om ett avtal så förhandlingarna fortsätter. Sverige har också varit drivande för bättre hantering av textilavfall globalt i syfte att minska exporten av textilavfall till utvecklingsländerna.

På nationell nivå har regeringen tillsatt en utredning för att föreslå de författningsändringar som krävs för att nå målen om materialåtervinning genom att skapa ett tydligt, ändamålsenligt och enhetligt uppföljningssystem gentemot de aktörer som har rådighet att påverka materialåtervinningsgraden för kommunalt avfall. Promemorian Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi (KN2024/02249) har därefter remitterats. I början av 2025 fick Naturvårdsverket i uppdrag att lämna förslag på hur det svenska regelverket ska anpassas och kompletteras med anledning av Europaparlamentets och rådets

förordning (EU) 2025/40 av den 19 december 2024 om förpackningar och förpackningsavfall (EU:s förpackningsförordning) som ska ta itu med det ständigt växande avfallet inom EU och täcker hela förpackningens livscykel. Regeringen har i början av 2025 också gett Naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta ett förslag till ett nationellt program för cirkularitet av kritiska råmaterial. Syftet är att främja återvinning av kritiska råmaterial i samhället och dämpa den förväntade ökningen av förbrukningen av dessa material. Klimat- och näringslivsdepartementet remitterade i november 2024 en promemoria om Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier (KN2024/02313).

Naturvårdsverket har utarbetat och beslutat en ny nationell avfallsplan. Avfallsplanen är betydelsefull för andra berörda myndigheter och för näringslivet för att få vägledning om bl.a. mål, viktiga åtgärder och utvecklingsmöjligheter på avfallsområdet. Naturvårdsverket har i sitt arbete med nationell platsamordning under året drivit flera arbetsgrupper med inriktning på olika problemområden för plastanvändningen där fokus varit på t.ex. återanvändning av förpackningar, plast i vården, annat plastavfall från hushållen än förpackningsavfall, däckslitage och materialåtervinningskapacitet.

Arbetet mot den illegala hanteringen av avfall har fortsatt inom den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrott där Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket samt länsstyrelserna i Gävleborgs, Norrbottens, Skåne, Stockholms och Västra Götalands län samverkar. Av myndigheternas delredovisning till regeringen framgår att de bl.a. arbetat med vägledning om hur lagstiftningen kan användas för att stoppa illegal verksamhet, vilken teknik som kan nyttjas för att stärka tillsynen samt fler myndighetsgemensamma operativa insatser.

Sveriges konsumtion av varor och tjänster har ökat över tid vilket orsakar miljö- och hälsopåverkan i Sverige och i andra länder. Mellan åren 2012–2022 ökade den privata konsumtionen med 23 procent, vilket innebär att vi köpte 23 procent mer och/eller dyrare varor och tjänster under 2022 jämfört med 2012 (fasta priser = inflationen kompenserad).

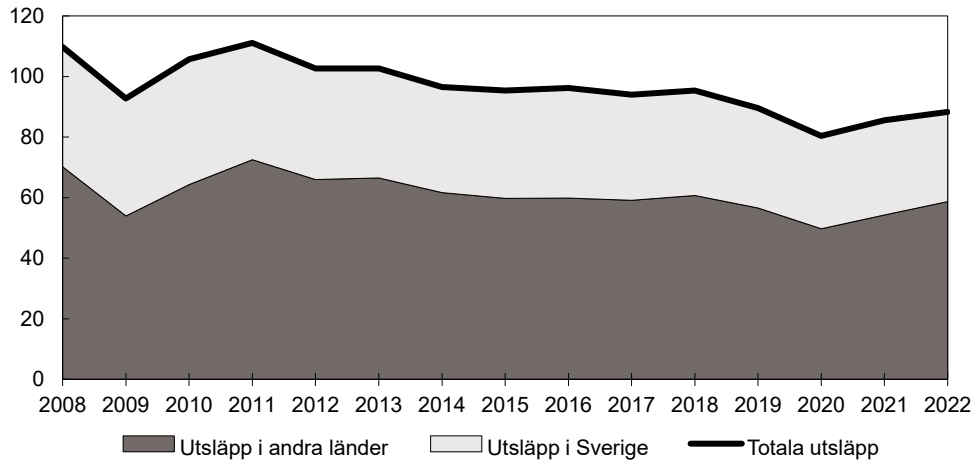
Generationsmåletns indikator för konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp mäter utsläpp från varor och tjänster som används i Sverige oavsett var utsläppen sker. De konsumtionsbaserade utsläppen visar på en minskande trend under det senaste decenniet. År 2022 var de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser ca 88 miljoner ton, vilket motsvarar ca 8,4 ton koldioxidekvivalenter per person. Jämfört med 2021 ökade de konsumtionsbaserade utsläppen till ungefär samma nivå som före pandemin 2019. Cirka 59 procent av utsläppen kommer från hushållens konsumtion och ca 41 procent från offentlig konsumtion och investeringar. Ungefär 67 procent av de konsumtionsbaserade utsläppen uppstår idag utomlands, alltså när en vara produceras i ett annat land och sedan konsumeras i Sverige. De svenska produkter och tjänster som exporteras har i snitt ett lägre klimatavtryck än motsvarande produkter i många andra länder. Det beror bl.a. på att Sverige har en mycket låg användning av fossila bränslen i el- och värmeproduktionen. Ökad export av sådana produkter bidrar därmed till global klimatnytta. Se även bilaga till volym 1 Klimatredovisning.

Effektiv resursanvändning är en viktig del i att minska konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp. Nationellt har t.ex. Upphandlingsmyndigheten under 2024 bl.a. uppdaterat sitt verktyg för analyser av de offentliga inköpsens miljö- och klimatpåverkan och på EU nivå har Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1781 av den 13 juni 2024 om upprättande av en ram för att fastställa

ekodesignkrav för hållbara produkter beslutats med krav på bl.a. digitala produktpass och reglering av hur osålda konsumentprodukter ska hanteras.

Diagram 3.1 Utsläpp av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp i Sverige och andra länder 2008–2022

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Fossilfri energi

Andelen fossilfri energi har ökat över tid och var 71 procent 2023, vilket är samma som 2022. För att säkerställa att kraftsystemet ska kunna fortsätta växa snabbt över tid och därmed möta behoven som kommer av industrins och transportsektorns elektrifiering samtidigt som dess robusthet och motståndskraft stärks har regeringen vidtagit en rad åtgärder som syftar till att förbättra förutsättningarna för uppförande och drift av nya kärnkraftsreaktorer. Från och med den 1 januari 2024 är det t.ex. möjligt att bygga fler kärnkraftsreaktorer och på fler platser i Sverige. I december 2024 beslutade regeringen om effektivare miljöprövningsprocesser för försvarets verksamheter (förordningen 2024:1212 med särskilda bestämmelser om anmälan av vissa försvarsverksamheter) och tog emot ett betänkande om miljötillstånd för havsbaserad vindkraft (SOU 2022:89). I januari 2025 tog regeringen emot Miljötillståndsutredningens förslag för snabbare tillståndprocesser. Under 2023 och 2024 genomförde regeringen de förslag i Klimaträtsutredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21) som kan bidra till att underlätta utbyggnaden av elnät, inklusive anslutning till ny elproduktion. Regeringen har även vidtagit åtgärder för en snabbare och effektivare hantering av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftparker enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon (se avsnitt 3.3). Strålsäkerhetsmyndigheten har fått i uppdrag att ta fram modell för förhandsprövning av reaktorteknik som redovisades i juni 2024. De energipolitiska målen följs upp inom utgiftsområde 21 Energi.

3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

För att Generationsmålet ska kunna anses vara uppnått behöver de 16 miljö kvalitetsmålen i huvudsak vara uppnådda utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Regeringens bedömning är att Generationsmålet inte kommer att vara uppfyllt till 2030. Av Generationsmålets sju strecksatser bedöms den som avser att andelen fossilfri energi ökar till viss del kunna komma att uppfyllas till 2030. För sex strecksatser är bedömningen att de inte kommer att uppfyllas till 2030. Bedömningen bygger på Naturvårdsverkets fördjupade

utvärdering av miljömålen som redovisades 2023 vilket är det senast tillgängliga underlaget för regeringens bedömning av om Generationsmålet kommer att nås.

Regeringen bedömer att skydd och restaurering av värdefull natur bidrar till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur. Ekosystemens resiliens är viktig för att kunna motstå klimatförändringarna och bidra till klimatanpassningen. Arbetet med EU-förordningen om restaurering av natur bedöms komma att bidra till måluppfyllelsen för biologisk mångfald och dess ekosystemtjänster. Regeringen bedömer att såväl näringslivets som markägares engagemang i naturvård bidrar till måluppfyllelsen. Ett hållbart nyttjande av hav och land är en förutsättning för att nå Generationsmålet.

Utvecklingen är negativ inom områden som klimat- och miljöpåverkan från konsumtion av material och produkter samt ekosystemens återhämtning och bevarande av biologisk mångfald. Den svenska ekonomin är fortfarande i stor utsträckning uppbyggd kring förbrukning av råvaror, ofta fossilbaserade. Detta innebär svårigheter att nå Generationsmålet och även andra miljökvalitetsmål. Ett av de viktigaste verktygen för att minska klimat- och miljöpåverkan och för att nå flera av preciseringarna under Generationsmålet är att fler resursflöden sluts och används mer effektivt. Med nuvarande åtgärder bedöms målen inte kunna nås. Ett flertal EU-rättsakter kopplade till bl.a. cirkulär ekonomi, såsom för förpackningar och förpackningsavfall samt revideringen av avfallsdirektivet bedöms ge bättre möjlighet till omställningen. För att målet ska nås bedömer regeringen att trenden med ökande avfallsmängder behöver vända och materialåtervinningen öka ytterligare.

Länsstyrelsernas regionala bedömningar visar att tillståndet i miljön är generellt bättre i de norra delarna av landet än i de södra. Kopplingar finns här till befolkningstäthet och biogeografiska skillnader. Ett ökat exploateringsstryck i samband med den gröna omställningen är en utmaning i några norrlandslän.

3.6 Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att nå det globala målet.

3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den bedömningsgrund som används för att redovisa resultaten inom området är:

- Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Som komplement till denna bedömningsgrund redovisas indikatorerna Global medeltemperatur och Växthusgasutsläpp i Sverige som diagram.

3.6.2 Resultatredovisning

Växthusgaser och medeltemperatur fortsätter att öka på global nivå

Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga, vilket framgår av diagram 3.2. 2024 uppvisades den högsta globala årsmedeltemperaturen som hittills uppmätts och var det första året då 1,5-gradersnivån överskreds. Den långsiktiga uppvärmningstrenden förstärktes av El Niño-förhållanden under delar av året. De globala växthusgasutsläppen fortsätter att öka men skulle i stort sett behöva halveras till 2030 jämfört med 2010 om uppvärmningen ska ligga i linje med 1,5-gradersmålet. För att kunna klara miljökvalitetsmålet behöver ökningen av atmosfärens växthusgashalter snarast avstanna.

Utsläppen i Sverige behöver fortsatt minska

Mellan 2022 och 2023 minskade utsläppen av växthusgaser (exklusive markanvändningssektorn) med knappt 2 procent. Minskningen kan främst förklaras med minskade utsläpp från industrin.

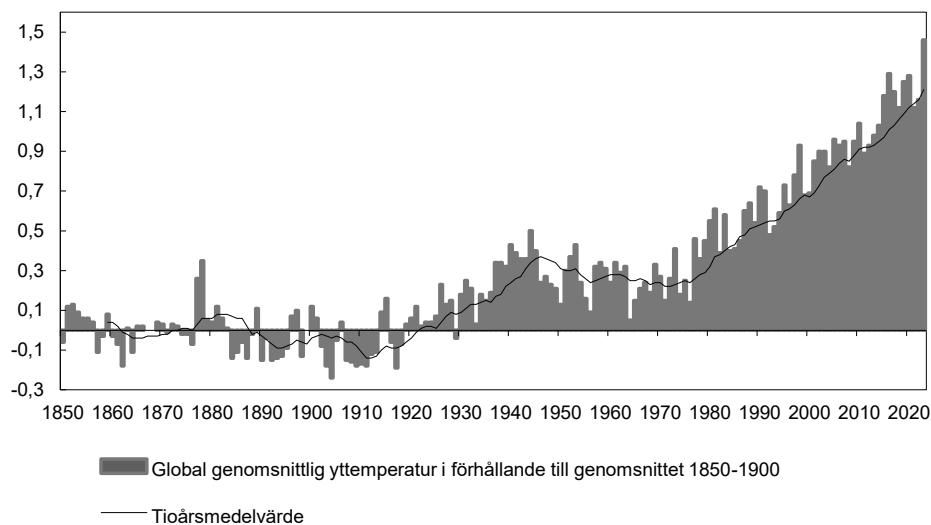
Sveriges utsläpp av växthusgaser uppgick till 44,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2023. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från övriga sektorer, framför allt jordbruk, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner. Enligt preliminär statistik uppgick utsläppen 2024 till 47,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter (exklusive markanvändningssektorn), vilket är en ökning med 7 procent jämfört med 2023. Ökningen beror framför allt på att reduktionsplikten sänktes till 6 procent 1 januari 2024.

Jämfört med 1990 har de territoriella utsläppen, exklusive markanvändningssektorn, minskat med 38 procent. Jämfört med 2010 är minskningen knappt 31 procent. Den generella minskningen sedan 2010 kan förklaras av en ökad användning av el och biobränslen, i form av restprodukter från skogsindustrin, samt energieffektivisering.

Nettoupptaget i markanvändningssektorn 2023 var 31 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Nettoupptaget i markanvändningssektorn har minskat betydligt den senaste tioårsperioden. I bilaga till volym 1 Klimatredovisning finns en mer detaljerad redovisning av bl.a. utsläppsutvecklingen, scenarier och klimatmålen. I resultatredovisningen för Generationsmålet (avsnitt 3.5) redovisas konsumtionsbaserade utsläpp.

Diagram 3.2 Global genomsnittlig medeltemperatur 1850–2024 i förhållande till genomsnitt under förindustriell tid 1859–1900

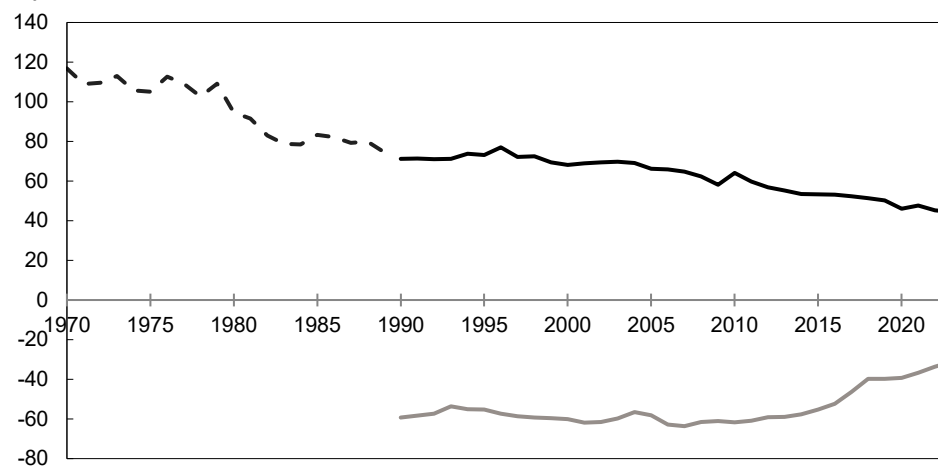
Grader Celsius

Källa: Naturvårdsverket.

Diagram 3.3 Data över utsläpp av växthusgaser i Sverige 1970–1990 och statistik över utsläpp och upptag 1990–2023

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källor: Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK) och Naturvårdsverket.

Klimatpolitiken fortsätter att utvecklas

Regeringens klimatpolitiska handlingsplan – Hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) – som tagits fram i enlighet med klimatlagen lägger grunden för regeringens klimatpolitik under mandatperioden.

Regeringen har beslutat om en ny reduktionsplikt, som trädde i kraft den 1 juli 2025. Reduktionsnivåerna höjdes för bensin och diesel från 6 till 10 procent, samtidigt som reduktionspliktiga också kan uppfylla sina åtaganden genom utsläppsminskningar från leverans av fossilfri el från publika laddningsstationer. Skatten på drivmedel sänktes samtidigt för att kompensera för prisseffekten av den höjda reduktionsnivån. Förändringarna av reduktionsplikten beräknas ackumulerat leda till ca 2,9 miljoner ton lägre utsläpp från att skärpningen införs under 2025 t.o.m. 2030.

Den första omvända auktionen för bio-CCS (avskiljning, transport och lagring av biogen koldioxid) genomfördes hösten 2024 och i januari 2025 tilldelades den första aktören ca 20 miljarder kronor i stöd från anslaget 1:20 *Driftstöd för Bio-CCS*, för att

avskilja sammanlagt 11,5 miljoner ton koldioxid under en 15-årsperiod. En utvärdering av den första auktionen har genomförts av Statens energimyndighet, som grund för kommande auktioner.

Under 2024 beviljades genom Klimatklivet (anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar*) ett rekordstort stöd på totalt 5,4 miljarder kronor till nya åtgärder. Produktion av biogas är den åtgärdskategori som beviljats mest i stöd men även stödet till utbyggnad av laddinfrastruktur är omfattande och uppgick 2024 till 1,5 miljarder kronor. Totalt sett har Klimatklivet bidragit till en utbyggnad av ca 260 000 nya laddpunkter över hela landet. Anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* förväntas bidra med en årlig minskning av växthusgaser i Sverige och utomlands som motsvarar ca 3,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år under tiden som åtgärderna är i funktion.

Under 2024 beviljade Statens energimyndighet 1,9 miljarder kronor i stöd från anslaget 1:18 *Industriklivet* till 20 projekt för forskning, innovation och investeringar i syfte att minska växthusgasutsläppen från industrins processer eller att uppnå negativa utsläpp. Flera viktiga teknikspår finansieras av Industriklivet, vilka inbegriper bl.a. biomassa, elektrifiering, vätgas och avskiljning och lagring eller användning av koldioxid (CCUS). Som ett komplement till de tekniska huvudspåren finansieras även projekt inom energi – och klimateffektivisering. De projekt som fått stöd inom anslaget 1:18 *Industriklivet* t.o.m. den 31 december 2024 uppskattas ha en sammanlagd potential att reducera de fossila växthusgasutsläppen med ca 19,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år i Sverige och utomlands. Projekt inom ramen för negativa utsläpp uppskattas kunna bidra med ca 8,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp.

För att underlätta omställningen till utsläppsfria och fossilfria lastbilar har regeringen under 2024 beslutat att även företag som leasar sina fordon ska kunna ansöka om stöd i Klimatpremien. Det innebär att små- och medelstora företag kan få ett högre stöd när de investerar i ett utsläppsfritt eller fossilfritt fordon även när de väljer att leasa fordonen. Under 2024 betalades stöd inom anslaget 1:17 *Klimatpremier* ut för 241 elbussar, 127 tunga ellastbilar, 492 lätta ellastbilar, 168 tunga fordonsgaslastbilar, 18 eldrivna arbetsmaskiner samt 1 fordonsgasarbetsmaskin. Skrotningspremien introducerades den 20 augusti 2024 och syftar till att påskynda elektrifieringen av fordonsflottan. Under 2024 har 207 skrotningspremier betalats ut. Statens energimyndighet har under 2024 betalat ut totalt 414 miljoner kronor i stöd från anslaget.

EU på väg mot klimatneutralitet

Nästan alla rättsakter under EU:s klimapaketen, det s.k. 55-procentspaketet (Fit for 55) har antagits. Klimapaketen som ska bidra till att EU når sitt mål om minst 55 procent nettoutsläppsminskning till 2030, jämfört med 1990 års nivåer, genomförs nu nationellt och på EU-nivå.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/959 av den 10 maj 2023 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen har genomförts i svensk rätt vad gäller inrättandet av ett nytt utsläppshandelssystem för fossila bränslen (ETS 2). Direktivet innebär att utsläpp från bl.a. förbränning av bränslen från vägtransporter, i hushåll och i kommersiella byggnader kommer att omfattas av en EU-gemensam prissättning av växthusgasutsläpp. Sverige har därutöver valt att inkludera ytterligare sektorer i systemet, bl.a. utsläpp från arbetsmaskiner, fiskefartyg, fritidsbåtar och rälsbunden trafik. Det innebär att i princip all förbränning av fossila bränslen som inte redan omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter inom gemenskapen (ETS 1)

kommer att ingå i ETS 2. Utsläppen från svenska stationära anläggningar landade 2024 på 16,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det ger en minskning på 2 procent jämfört med 2023. Sveriges intäkter från auktionering av utsläppsrätter uppgick för 2024 till drygt 2,7 miljarder kronor. Sverige har rapporterat följande användning av auktionsintäkterna till Europeiska kommissionen i enlighet med ETS-direktivets krav om användning och rapportering av auktionsintäkter: ca 1,2 miljarder kronor till Klimatbonusen, 960 miljoner kronor till Klimatklivet och 532 miljoner kronor till Industriklivet. Ett stort antal anläggningar exkluderas 2026 ur ETS 1 enligt 95-procentsregeln, vilket medför negativa ekonomiska konsekvenser för bl.a. massa- och pappersindustrin till följd av förlorad fri tilldelning av utsläppsrätter.

Höjd ambition globalt för finansiering av klimatåtgärder

Regeringen har verkat för en höjd ambition i det globala klimatarbetet i linje med Parisavtalet. Det innebär fokus på skarpare utsläppsbegränsningar, förbättrad anpassningsförmåga och omställning av världens finansiella flöden. Det 29:e partsmötet (COP29) hölls under hösten 2024 i Azerbajdzjan. Den dominerande frågan på mötet rörde ett nytt globalt mål för finansiering av klimatåtgärder. Den överenskommelse som nåddes innebär ett åtagande om att mobilisera minst 300 miljarder US-dollar årligen till utvecklingsländer senast 2035. Utvecklade länder förväntas fortsatt ta en ledande roll i arbetet med att nå målet, men även utvecklingsländer och privata aktörer uppmuntras att bidra i linje med Sveriges och EU:s prioriteringar. Under COP29 fattades också slutligt beslut om regelverket för utsläppshandel mellan länder under Parisavtalets artikel 6.

COP29 präglades av stora motsättningar när det gäller frågan om utsläppsminskningar. Det var exempelvis inte möjligt att nå enighet om hur parterna ska bygga vidare på och följa upp den första s.k. GST (globala översynen) från COP28, enligt vilken parterna bl.a. har kommit överens om att genomföra en omställning bort från fossila bränslen.

Statens energimyndighet ansvarar för Sveriges program för åtgärder som finansieras av anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar*, med uppgift att finansiera internationella samarbeten inom ramen för Parisavtalets artikel 6. Programmets syfte är att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet samt att, jämte andra kompletterande åtgärder, bidra till de svenska klimatpolitiska målen till 2030, 2040 och 2045. Idag har Sverige bilaterala avtal med Ghana, Nepal och Zambia, liksom samförståndsavtal eller avsiktsförklaringsbrev med Indonesien, Elfenbenskusten, Indien, Kenya, Dominikanska Republiken och Rwanda. Avtal finns också med FN-organet UNDP och Green Growth Institute (GGI) om programutveckling, samt avtal med multilaterala utvecklingsbanker (ADB och WB) om artikel 6-samarbete. Statens energimyndighet bedömer att avtalen kan bidra med ca 1,5–2 miljoner ton koldioxidekvivalenter i utsläppsminskning till 2030 och ca 3 miljoner ton till 2036.

Klimatanpassningsarbetet stärker Sveriges beredskap att hantera klimatrisker

Regeringen överlämnade Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) till riksdagen i mars 2024. Under året har arbetet med att genomföra strategin och handlingsplanen fortsatt. En särskild utredare har haft i uppdrag att analysera och vid behov föreslå ny eller anpassad lagstiftning för att effektiva klimatanpassningsåtgärder ska kunna genomföras, samt att se över finansieringsmodeller (dir. 2024:31). Utredningen lämnade sitt slutbetänkande Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU2025:51) den 12 maj 2025.

Av SMHI:s redovisning av myndigheternas klimatanpassningsarbete (KN2025/00902) framgår att många myndigheter behöver uppdatera sina klimat- och sårbarhetsanalyser. Ett arbete med att göra en nationell klimat- och sårbarhetsanalys pågår, lett av Nationella expertrådet för klimatanpassning.

SMHI har bidragit till att vägleda olika aktörers klimatanpassningsarbete, bl.a. genom Kunskapscentrum för klimatanpassning. Myndigheten bidrar också till ökad kunskap och medvetenhet hos samhällets aktörer genom att ta fram indikatorer, vägledning, klimatdata och beslutsunderlag. Ett exempel är den förbättrade webbtjänsten Framtida medelvattenstånd. Statens geotekniska institut (SGI) har under 2024 beviljat bidrag till fyra större åtgärdsprojekt på nära 190 miljoner kronor inom ramen för anslag 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv*. Detta är betydelsefulla steg i arbetet med att minska risken för skred längs Göta älv. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har stöttat kommuner i arbetet med att förebygga naturolyckor och främja klimatanpassning. Under 2024 har fler kommuner, av varierande storlek och med större geografisk spridning, beviljats medel till främst översvänningsförebyggande åtgärder. Länsstyrelserna har, enligt SMHI:s årliga sammanfattande analys av myndigheternas klimatanpassningsarbete, av resursskäl initierat, stöttat och följt upp kommunernas arbete med klimatanpassning i mindre omfattning än tidigare. Ansvariga myndigheter samarbetar ofta för att ta fram kunskapsunderlag och ge stöd för lokal och regional samverkan i åtgärdsarbetet, t.ex. stöd till att hantera stigande havsnivåer och översvänningsrisker i bebyggd miljö och i samband med fysisk planering.

Klimatanpassning var ett prioriterat område under Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2024. Sverige tog initiativ till ett samarbete för att stärka näringslivets roll i arbetet med att minska gränsöverskridande klimatrisker.

3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. Detta bl.a. då det internationella samarbetet inte ger tillräckliga globala utsläppsminskningar. Kraftigt stärkta ambitioner globalt krävs, liksom ett skärpt åtgärdsarbete i EU och Sverige.

Utsläppen behöver fortsatt minska

Bara en mycket begränsad ytterligare mängd koldioxid kan släppas ut globalt om miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan, dvs. Parisavtalets målsättning om att begränsa den globala uppvärmningen under 2 grader och helst under 1,5 grader, ska nås. Fortsatta utsläpp på nuvarande nivå förbrukar det kvarvarande utsläppsutrymmet för att stanna inom ett 1,5-gradersscenario i mycket snabb takt. För att kunna klara miljö kvalitetsmålet behöver ökningen av atmosfärens växthusgashalter snarast avstanna. Ännu så länge ökar dock de sammanlagda halterna år för år.

Riksdagen har antagit flera etappmål om minskad klimatpåverkan. Det mest långsiktiga etappmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Därefter ska Sverige uppnå negativa utsläpp. Regeringen bedömer att den långsiktiga trenden är svagt positiv, men under 2024 ökade utsläppen tillfälligt. Ytterligare åtgärder behövs för att nå målet till 2045.

Regeringen bedömer att det nationella etappmålet för ESR-sektorn till 2030 inte kan nås med befintliga styrmedel. Etappmålet för ESR-sektorn till 2040 kan med ytterligare åtgärder nås givet att elektrifieringen av transporter och arbetsmaskiner fortsätter i snabb takt och att jordbrukets utsläpp av metan och lustgas minskar. Målet för inrikes transporter innebär att växthusgasutsläppen från sektorn ska minska med

minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. 2023 var utsläppen 13,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 34 procent sedan 2010. Regeringen bedömer att etappmålet för transporter inte kommer att nås med befintliga styrmedel. Utvecklingen inom målet har också en påverkan på andra miljö kvalitetsmål, se exempelvis Frisk luft.

Även om fokus är på att eliminera utsläppen av växthusgaser som kan tas bort så behövs också permanenta upptag av koldioxid för att nå nettonollutsläpp senast 2045 och nettonegativa utsläpp därefter. Ökad kapacitet för avskiljning, transport och lagring av koldioxid behövs. Med infångning av biogen koldioxid möjliggörs negativa utsläpp och det är viktigt att incitament för detta skapas på EU-nivå, bl.a. eftersom värdekedjan ofta omfattar flera länder.

EU har presenterat förslag om nya klimatmål till 2040

EU har antagit och genomför alla centrala delar av det s.k. 55-procentspaketet. Regeringen bedömer att genomförandet av de antagna rättsakterna skapar goda förutsättningar för EU att nå sitt åtagande under Parisavtalet till 2030. Arbetet med att ta fram ett EU-mål till 2040 kommer att bli betydelsefullt för möjligheterna att nå det långsiktiga målet om klimatneutralitet senast 2050. Den 6 februari 2024 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande med tillhörande konsekvensanalys där den rekommenderar att EU beslutar om ett klimatmål till 2040 där växthusgasutsläppen minskar med minst 90 procent jämfört med 1990 års nivåer. Ett förslag till ändring av den europeiska klimatlagen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet) presenterades den 2 juli 2025.

EU-arbetet är centralt för genomförandet av Parisavtalet och för att visa det globala ledarskap som krävs för att nå avtalets mål om att begränsa temperaturhöjningen till 1,5 grader. Under 2025 ska parterna till Parisavtalet lämna in nya klimatplaner där den globala ambitionen behöver öka avsevärt för att Parisavtalets mål ska vara inom räckhåll.

Samverkan på olika nivåer behövs för att anpassa Sverige till ett förändrat klimat

Regeringen bedömer att det statliga klimatanpassningsarbetet skapar förutsättningar för ett strukturerat, samhällseffektivt och systematiskt arbete med klimatanpassning i Sverige. Genom vägledning, analyser, samordningsinsatser och kunskapsunderlag stärks samhällets förmåga att förebygga klimatrelaterade risker. Länsstyrelserna har en central roll att initiera, stödja och utvärdera regionalt och lokalt arbete med klimatanpassning. Statsbidrag och expertstöd från myndigheter har ökat förutsättningarna för kommuner att genomföra förebyggande åtgärder men behoven är fortsatt stora. Samtidigt bedömer regeringen också att det fortsatt finns behov av ett mer systematiskt, strategiskt och åtgärdsinriktat klimatanpassningsarbete för ökad samhällsekonomisk nytta. Arbetet med civilt försvar, krisberedskap och klimatanpassning behöver samordnas i högre grad.

3.7 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och redovisas i tabell 3.3.

Tabell 3.3 **Preciseringar för miljökvalitetsmålet Frisk luft**

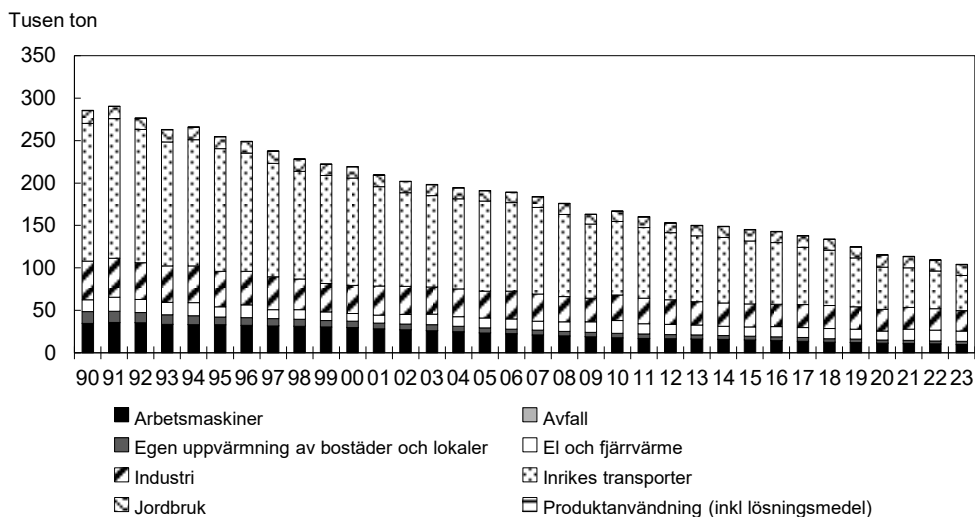
Luftförorening	Halt eller nivå som inte får överskridas
Bensen	1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde.
Bens(a)pyren	0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde.
Butadien	0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde.
Formaldehyd	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde.
Partiklar (PM _{2,5})	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde.
Partiklar (PM ₁₀)	15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde.
Marknära ozon	70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde.
Ozonindex	10 000 mikrogram per kubikmeter-timmar beräknat som AOT40-värde under perioden april–september ¹ .
Kvävedioxid	20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil).
Korrosion	På kalksten understiger 6,5 mikrometer per år.

¹ Ackumulerade ozonhalter över 80 µg/m³ mellan 08:00 och 20:00

Som komplement till bedömningsgrunderna redovisas indikatorn Kväveoxidutsläpp totalt i kombination med utsläpp av kväveoxider från transport i diagram.

3.7.2 Resultatredovisning

Liksom föregående år är halterna av bensen under målnivån för preciseringen. Det finns inte tillräckligt med mätningar för att säkert bedöma om preciseringen för bens(a)pyren uppnåtts i hela landet, men de mätningar som genomförts under 2023 visar på halter under målnivån för preciseringen. Inga mätningar finns tillgängliga för årsmedelvärdet för butadien eller timmedelvärde för formaldehyd för 2023. Målnivån för halten av partiklar (PM_{2,5}) uppmätt som årsmedelvärde nåddes i hela landet 2023 med undantag för en gatustation. Dygnsmedelvärdet för partiklar (PM_{2,5}) överskreds vid tre av mätstationerna under 2023. För partiklar (PM₁₀) överskreds målnivån för såväl års- som dygnsmedelvärde vid flera mätstationer under 2023. Under 2023 överskreds miljökvalitetsnormen och därmed även EU:s gränsvärde för partiklar (PM₁₀) i Visby och Östersund. Sverige har ett pågående överträdelseärende om överskridande av EU:s gränsvärde för partiklar (PM₁₀). Under 2023 har halterna av marknära ozon överskridit miljömålets preciseringar för både åttatimmarsmedelvärde och timmedelvärde på samtliga mätstationer. På 15 bakgrundsstationer överskreds dessutom miljökvalitetsnormen för åttatimmarsmedelvärde. Målnivån för ozonindex överskreds vid fem mätstationer under året. Kvävedioxidhalterna i gaturum uppvisar en minskande trend under senare år. Trots det överskreds miljömålets preciseringar både för timmedelvärde och årsmedelvärde vid nio stationer. Årsmedelvärdet i gatumiljön överskreds 2023 i Stockholm, Skellefteå och Örnsköldsvik. Halterna överskred inte miljökvalitetsnormerna vid någon av stationerna. Inga nya mätningar har gjorts på korrosionshastigheten på kalksten.

Diagram 3.4 Utsläpp av kväveoxider till luft i Sverige fördelat på olika samhällssektorer

De totala utsläppen av kväveoxider till luft har under åren 1990 till 2023 minskat med 64 procent, se diagram 3.4. År 2023 uppgick de totala utsläppen till 104 000 ton. Den största delen av utsläppen kommer från inrikes transporter där vägtrafiken står för 80 procent av utsläppen. Majoriteten av dessa utsläpp kommer från personbilar. Utsläppen från personbilar har dock minskat med 75 procent mellan 1990 och 2023. Mellan 2022 och 2023 minskade utsläppen med knappt sex procent. Utsläppen från inrikes sjöfart stod för 16 procent av utsläppen från inrikes transporter 2023 och dessa utsläpp har varit närmast konstanta sedan 1990.

3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. Utvecklingen i miljön är positiv och utsläpp av luftföroreningar fortsätter att minska i Sverige. Det kvarstår dock en del utmaningar och ytterligare eller skärpta åtgärder behöver vidtas för att sänka luftföroreningshalterna av framför allt partiklar (PM_{2,5} och PM₁₀), bens(a)pyren och marknära ozon.

Det internationella arbetet är fortsatt viktigt för att preciseringarna för partiklar (PM_{2,5}) och ozon ska nås. Inom ramen för FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (FN:s luftvårdskonvention) pågår arbete med att ta fram ett reviderat Göteborgsprotokoll som i förlängningen kommer att kunna bidra till minskad intransport av luftföroreningar, se miljö kvalitetsmålet Bara naturlig förurning. Ett nytt luftkvalitetsdirektiv med skärpta gränsvärden har förhandlats fram i EU och nu trätt i kraft (Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 av den 23 oktober 2024 om luftkvalitet och renare luft i Europa [omarbetning]). På sikt kommer det att förbättra luftkvaliteten både i Sverige och i EU och ge ett ökat skydd för människors hälsa.

Det finns stora synergier mellan de insatser som görs på klimatområdet och luftkvalitet. Regeringens insatser för elektrifiering av transportsektorn, som exempelvis satsningar på laddinfrastruktur och förstärkning av klimatpremier till bussar, tunga lastbilar och arbetsmaskiner med låga eller inga utsläpp liksom stödet till lätta ellastbilar och skrotningspremien leder till minskade utsläpp av både luftföroreningar och växthusgaser. Andra sådana områden med möjlighet till synergier är planering för ett energieffektivt samhälle med attraktiva städer som har hög transporteffektivitet. Sammantaget kan denna typ av insatser öka möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet.

3.8 Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet innebär att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- Nedfallet försurande ämnen medför inte att den kritiska belastningen överskrids.
- Markanvändningens bidrag till försurning motverkas genom att skogsbruket anpassas till försurningskänsligheten.
- Sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning.
- Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden.

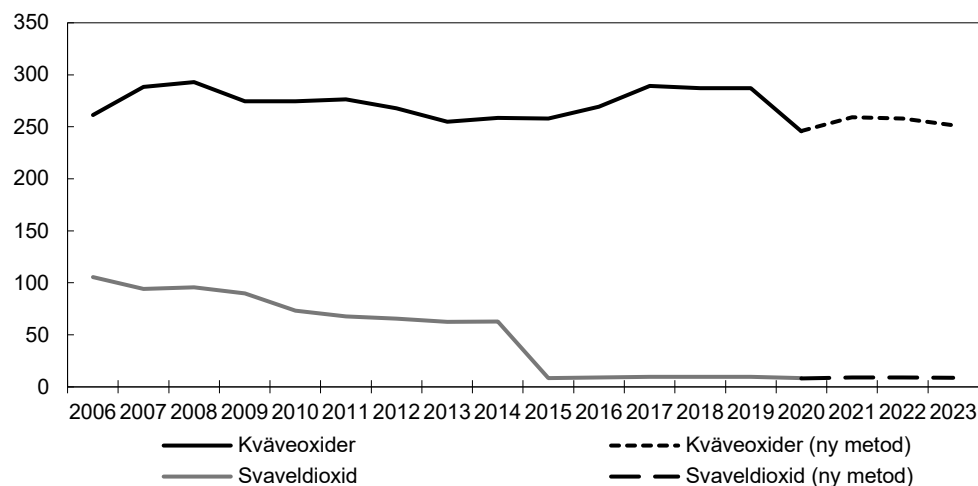
Som komplement till dessa bedömningsgrunder visas indikatorn Sjöfartens försurande utsläpp som diagram.

3.8.2 Resultatredovisning

Nedfallet av svavel och kväve över Sverige har minskat under flera årtionden. Mätningarna av svavel visar på att nedfallet i dag är nära förindustriella nivåer. Nedfallet av kväve har minskat med omkring 40 procent sedan 2001 men är dock fortsatt högt i delar av Sverige. Den internationella sjöfarten och intransport från andra länder är två bidragande faktorer till försurningen i Sverige. Det är främst i sydvästra Sverige som försurningstrycket är fortsatt högt och där en stor andel av sjöar och vattendrag är försurade. Mellan 2022 och 2023 minskade den internationella sjöfartens utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider på Östersjön med 3 procent, se diagram 3.5 nedan. Den internationella sjöfarten fortsätter att ha en betydande negativ påverkan på försurningen i Sverige trots de kraftiga utsläppsminskningarna av svaveldioxid som skett inom sektorn det senaste decenniet.

Diagram 3.5 Utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider från internationell sjöfart på Östersjön 2006–2023

Utsläpp (tusen ton)

Anm.: Figuren visar utsläpp av svavel- och kväveoxider från internationell sjöfart på Östersjön. Uppgifterna baseras på positionsdata (AIS-data) från fartygen. För beräkningsår 2020 och framåt har en uppdaterad version av STEAM-modellen använts för att beräkna utsläppen (streckad linje).

Källa: Finska meteorologiska institutet och Helcom.

I takt med att det atmosfäriska nedfallet av försurande ämnen minskar, ökar skogsbrukets relativa betydelse för försurningen och bedöms även öka med ett varmare klimat. Grenar och toppar, som skördas för användning som biobränsle, har en negativ påverkan på markens surhetsgrad lokalt. Trenden går mot färre försurade sjöar i Sverige. Naturvårdsverket bedömer att ca fem procent av Sveriges sjöar (större än en hektar) var försurade under perioden 2019–2024, där största andelen finns i sydvästra Sverige. Även om nedfallet fortsätter att minska kommer mark och vatten vara försurade under lång tid framöver. Kalkning är en befintlig åtgärd som används i delar av Sverige för att motverka försurning. I Sverige är marken i skogen generellt sur, vilket är ett normalt tillstånd för barrskog i norra Europa. Den mest försurade marken finns i sydvästra Sverige. Anledningen är en kombination av ett stort nedfall av försurande ämnen via nederbörden samt försurande påverkan från skogsbruk.

Det pågår ett omfattande regionalt arbete som bidrar till att nå målet Bara naturlig försurning. Det pågår även ett nationellt arbete för att Sverige ska klara sina åtaganden i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet). Sverige har enligt senaste scenarioberäkningar svårt att nå sina utsläppsåtaganden för ammoniak och kväveoxider till 2030, vilket framgår i Sveriges reviderade nationella luftvårdsprogram som färdigställdes och överlämnades till Europeiska kommissionen i februari 2024. Sverige har ett pågående överträdelseärende om överskridande av utsläppsåtagandet för ammoniak till 2020. I budgetpropositionen för 2025 aviserades investeringsstödet Kväveklivet som ska ge stöd till åtgärder för att minska utsläppen av kväve (framför allt ammoniak) från jordbruket. Regeringen satsar 100 miljoner kronor årligen från 2025 till 2027 för att minska utsläpp av ammoniak från jordbruket och på så sätt bidra till minskad försurning och övergödning. Stödet, som administreras av Statens jordbruksverk, trädde i kraft i juli 2025.

Enligt takdirektivet ska EU:s medlemsländer ta fram nationella luftvårdsprogram. Programmen förväntas minska intransporten av försurande ämnen till Sverige. Den pågående revideringen av Göteborgsprotokollet under FN:s luftvårdskonvention kan på sikt medföra mer omfattande utsläppsminskningar internationellt och även minskad intransport av luftföroreningar till Sverige. Sedan 2021 är Östersjön ett kvävekontrollområde, vilket innebär att alla fartyg byggda från 2021 och framåt, samt

befintliga fartyg som byter motor, måste uppnå satta krav på kväveoxidutsläpp. Ett forskningsprojekt har visat att endast omkring en tredjedel av fartygen som måste uppfylla de nya reglerna har kväveoxidutsläpp som når upp till kraven. Trafikverket delfinansierar under 2024–2026 ett projekt för att utveckla metoder för att bättre beräkna fartygens utsläpp.

3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för målet är positiv, men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Även om nedfallet fortsätter minska bedöms mark och ytvatten vara försurade under lång tid framöver eftersom återhämtningen går långsamt. År 2030 beräknar Naturvårdsverket att nedfallet av försurande ämnen kommer att överskrida kritisk belastning på ca 7 procent av Sveriges sjö- och skogsareal. För att Sverige ska klara sina åtaganden till 2030 enligt takdirektivet behöver utsläppen av ammoniak och kväveoxider minska ytterligare. Däremot bedöms övriga föroreningar minska i tillräcklig takt för att uppnå åtaganden utan ytterligare åtgärd. Inom sjöfarten bidrar både det regionala arbetet och de minskade utsläppen positivt till minskad försurning. EU-arbetet med de nationella luftvårdsprogrammen och den pågående revideringen av Göteborgsprotokollet ökar också möjligheterna att klara etappmålet och preciseringarna för miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning och miljökvalitetsmålet Frisk luft. Regeringens initiativ Kväveklivet är ett viktigt steg mot måluppfyllelse.

3.9 Giftfri miljö

Miljökvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- förorenade områden
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Miljögifter i modersmjölk och blod i diagram. Indikatorn Efterbehandlingsåtgärder kommenteras endast i text.

3.9.2 Resultatredovisning

Sverige har arbetat för att minska exponering för kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen

Kemikalielagstiftningen i EU är harmoniserad och viktiga insatser under 2024 inkluderade utveckling av nya eller befintliga regler. Arbetet med regelutvecklingen

inom EU syftar till minskad exponering av miljön, arbetstagare och allmänhet för skadliga ämnen och till minskad användning av särskilt farliga ämnen. Sverige är genom olika initiativ från den behöriga myndigheten Kemikalieinspektionen fortsatt ett av de ledande länderna i EU-samarbetet när det gäller att utveckla förslag till begränsningar, harmoniserade klassificeringar och andra regleringar av farliga ämnen inom ramen för befintliga regler. Under 2024 lämnade Kemikalieinspektionen in förslag till harmoniserad klassificering för fyra ämnen, varav två bekämpningsmedel, och två förslag till ämnesutvärderingar till den europeiska kemikaliemyndigheten (Echa). Kemikalieinspektionen utförde dessutom förstudier för två grupper av ämnen. Myndigheten har gjort en ny analys av kemikalier på den svenska marknaden som visar att ämnen som tas upp på kandidatförteckningen till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen) minskar i kemiska produkter som är tillgängliga för konsumenter. Under 2024 lades 12 nya ämnen till på kandidatförteckningen. Den omfattar därmed 247 särskilt farliga ämnen eller ämnesgrupper.

Under 2024 var Sverige aktivt i flera EU-förhandlingar om rättsakter som bidrar till att minska exponering av kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen där Kemikalieinspektionens och andra myndigheter har bidragit till arbetet. Inom ramen för förhandlingarna av en ny förordning om leksakers säkerhet har Sverige varit pådrivande för att stärka kemikaliesäkerheten vilket resulterat i förbud mot bl.a. hormonstörande ämnen, biocidprodukter samt vissa bisfenoler. Sverige har under året fortsatt aktivt drivit på utfasning av kvicksilver inom ramen för revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/852 av den 17 maj 2017 om kvicksilver (EU:s kvicksilverförordning). Förhandlingen utmynnade i ett förbud mot dentalt amalgam, med undantag för medicinskt befogad användning, och ett förbud mot export, import och tillverkning av lampor som innehåller kvicksilver.

Regeringen har fortsatt att driva på för att kommissionen ska lämna ett förslag till revidering av Reach-förordningen som innebär enklare och effektivare regler för ökad konkurrenskraft samtidigt som skyddet för hälsa och miljö stärks. Sverige har inför revideringen bl.a. drivit på för att de skadligaste ämnena inte ska få användas i konsumentprodukter och för att kombinationseffekter ska hanteras effektivare. Kemikalieinspektionen har redovisat ett regeringsuppdrag om förslag på väsentliga ändringar i Reach-förordningen (KN2024/01775). Förslagen användes som underlag vid diskussioner med likasinnade medlemsländer.

Kemikalieinspektionen har fortsatt att driva på arbetet med att fasa ut all användning av PFAS som inte anses samhällsnyttig och där alternativ saknas, bl.a. genom att fortsätta arbetet med den begränsningsdossier som lämnats in till Echa.

Kemikalieinspektionen har även inventerat vilka PFAS som används i godkända växtskyddsmedel på den svenska marknaden. Sverige har inom ramen för förhandlingen av en ny förordning om leksakers säkerhet framgångsrikt drivit på för förbud mot PFAS i leksaker. Sverige har även varit pådrivande för det förbud mot PFAS som införts i EU:s förpackningsförordning. I september 2024 beslutades en begränsning av PFHxA, en grupp PFAS-ämnen, enligt Reach-förordningen. Inom EU:s forskningsprogram PARC har ett projekt för att utveckla metoder för tillsyn av PFAS pågått där Sverige bidrar med finansiering. En nationell vägledning om tillsyn av rutiner för att minimera negativa effekter av förorenat släckvatten och insatser för utfasning av släckskum, särskilt PFAS-baserat skum, har också tagits fram av ansvariga myndigheter.

Världens länder enades 2023 om ett nytt globalt ramverk om kemikalier och avfall (Global Framework on Chemicals, GFC). Kemikalieinspektionen redovisade 2024 ett

regeringsuppdrag som bedömer Sveriges och EU:s förutsättningar för att uppnå ramverkets mål (KN2024/02539). Enligt rapporten bedöms 23 av ramverkets 28 delmål kunna uppnås till övervägande del eller delvis. Sverige har inom ramen för de pågående förhandlingarna om ett globalt bindande avtal om plastföroreningar fortsatt att driva på för att användningen av farliga ämnen i plastprodukter ska minska.

Kemikalieinspektionen arbetar med marknadskontroll och annan tillsyn för att minska riskerna för att människor och miljö skadas av farliga kemikalier. Myndigheten har under året bl.a. utbildat tulltjänstemän för att öka möjligheten att stoppa varor och produkter som innehåller förbjudna ämnen redan vid gränsen. Genom Kemikalieinspektionens samverkan med Tullverket stoppades 2024 tusentals varor som elektronik, smycken och bekämpningsmedel innehållande otillåtna kemikalier från att säljas och användas i Sverige. Kemikalieinspektionen har tillsammans med kommuner granskat lokala småbutiker, där förbjudna ämnen hittades i ca 15 procent av kontrollerade varor. Kemikalieinspektionens marknadskontroll har visat att varor och produkter som säljs via internationella plattformar och andra e-handelsaktörer uppvisar brister i högre grad än varor från svenska leverantörer och andra EU-länder. Resultatet av myndighetens marknadskontroll vad gäller försäljning av varor genom s.k. dropshipping och utländska marknadsplatser visar att 55 procent av aktörerna tillhandahöll varor som innehöll förbjudna ämnen. Elektronik är den varutyp där högst andel brister oftast har påvisats.

Kemikalieinspektionen har lämnat förslag på förenkling av arbetet med att utvärdera verksamma ämnen i biocidprodukter för att effektivisera utfasningen av ämnen med särskilt farliga egenskaper vilket nu antagits av Europeiska kommissionen och medlemsstaterna. Kemikalieinspektionen har under året utvärderat och lämnat in bedömningsrapporter för tre verksamma ämnen i växtskyddsmedel till EU. Kemikalieinspektionen har beslutat att fr.o.m. oktober 2023 avslå ansökningar om ömsesidigt erkännande för växtskyddsmedel som innehåller kandidatämnen för substitution med syfte att minska riskerna med särskilt farliga ämnen. Detta innebär att alla växtskyddsmedel som innehåller särskilt farliga ämnen måste genomgå en fullständig produktprovning utifrån svenska förhållanden. Sammantaget kan ovanstående bidra till att minska användningen av särskilt farliga ämnen, och till att nå etappmålet om att minska användningen av växtskyddsmedel respektive biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper till 2030.

Livsmedelsverket har fortsatt verka för att en uppdatering av den tidigare riskvärderingen av kadmium i livsmedel genom kontakter med kommissionen, den Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA), och andra medlemsländer.

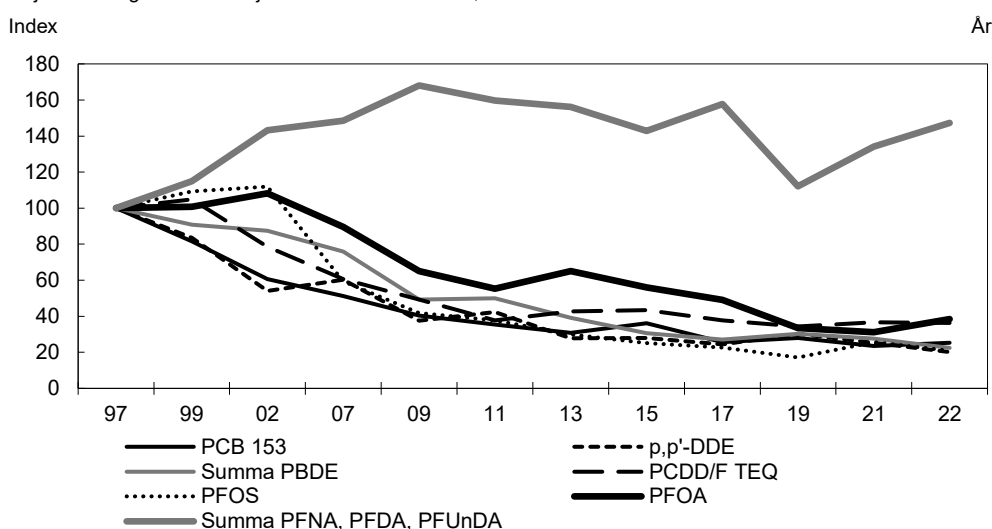
Kemikalieinspektionen har etablerat ett nationellt myndighetsnätverk för säker hantering av s.k. nanomaterial och andra avancerade material. En omarbetning av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/3019 av den 27 november 2024 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (avloppsdirektivet) trädde i kraft den 1 januari 2025. De nya reglerna syftar bl.a. till att avlägsna föroreningar såsom läkemedelsrester ur avloppsvatten genom krav på avancerad rening vid större avloppsreningsverk. De nya reglerna innebär även att mikroplaster och antibiotikaresistens ska mätas i avloppsvattnet. Genom bidrag från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* har Storumans kommun startat ett separat reningsverk för rening av läkemedelsrester. Flera av Västra Götalands kommunala reningsverk planerar också ytterligare reningssteg för att minska utsläpp av läkemedelsrester. En ministerdeklaration om att motverka uppkomst och spridning av antibiotikaresistens antogs i november under Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet. För vidare läsning se även utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Sverige har bidragit till flera projekt avseende metoder för bedömning av exponering av kemikalieblandningar och regulatorisk hantering av kombinationseffekter inom EU:s forskningsprogram PARC. Oavsiktligt bildade ämnesgrupper såsom dioxiner och polycykliska aromatiska kolväten (PAH) är vanliga i förorenade områden. De utgör prioriteringsgrund i 29 av de 216 hittills avslutade fallen av åtgärder gällande förorenade områden som finansierats med statliga medel.

Mätningar av långlivade miljögifter i modersmjölk och blod visar hur exponeringen ser ut och hur halterna har varierat över tid sedan 1996. Diagram 3.6 redovisar mätdata för ett antal långlivade miljögifter i modersmjölk och blod, bl.a. de miljö- och hälsoskadliga kemikalierna PBDE, PCB, dioxiner samt PFAS. Dessa ämnen finns kvar länge i miljön, de ansamlas i fettvävnad hos människor och djur och de är spridda i bl.a. varor och livsmedel. Höga halter av dessa ämnen kan ge upphov till sjukdomar som cancer, påverka fortplantningsförmågan, skada arvsmassan och störa hormonsystemet. Halterna fluktuerar mellan åren men sett till ett längre tidsperspektiv är halterna generellt minskande. Undantaget är halterna för s.k. långkedjiga PFAS (summa PFNA, PFDA, PFUnDA) som ligger högre än 1996, även om det förefaller vara en något nedåtgående trend från ca 2012.

Diagram 3.6 Exponering av vissa långlivade miljögifter i Sverige

Miljöföroreningar i modersmjölk och blod 1996–2022, index 1996–1997=100

Anm.: Miljögifter har analyserats i enskilda prover av modersmjölk (PCB 153, dioxiner, PBDE och p,p'-DDE) och i blodserum (PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS). Halterna är presenterade som procent av medianhalterna i modersmjölk respektive blod vid undersökningens start.

Källa: Livsmedelsverket.

Fler förorenade områden åtgärdas

Under 2024 pågick 3 855 saneringsinsatser i Sverige, medan åtgärder hade slutförts i 4 003 objekt i alla riskklasser. Av dessa har 216 finansierats helt eller delvis av staten, resterande objekt är helt privatfinansierade eller har tillkommit efter krav från tillsynsmyndighet, t.ex. länsstyrelse eller kommun. Under 2024 pågick över 2 000 tillsynsdrivna utredningar respektive ca 900 slutliga avhjälpandeåtgärder. Efter utgången av 2024 bedöms ca 1 670 förorenade områden utgöra mycket stor risk för miljö och människors hälsa (riskklass 1). Ytterligare ca 8 530 områden bedöms utgöra stor miljö- och hälsorisk (riskklass 2). Detta är ungefär samma antal som 2023. Under tiden har det också tillkommit fler riskklassade objekt.

Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* (saneringsanslaget) finansierar verksamhet för att genom olika åtgärder och insatser driva arbetet med att sanera förorenade områden framåt på ett effektivt sätt och minska risk för människors hälsa

och miljön. Anslaget uppgick till drygt 1 miljard kronor 2024 och har bl.a. gått till tillsyn, inventering, teknikutveckling, och bidrag för att sanera de värst förorenade och mest prioriterade områdena där det saknas ansvarig. Under 2024 avsattes totalt ca 760 miljoner kronor till Naturvårdsverket varav 570 miljoner kronor användes. Drygt 67 procent gick till åtgärder för att sanera förorenade områden inklusive åtgärder av mark inför bostadsbyggande och sedimentåtgärder, 11 procent till inventeringar, 8 procent till utredningar, 8 procent till PFAS-åtgärder och 5 procent till övrigt, inklusive regeringsuppdraget om sediment. Försenade projekt har lett till mindre nyttjande av anslaget under innevarande år genom återbetalda bidrag. Under 2024 pågick 95 saneringsåtgärder som finansierades helt eller delvis genom det statliga anslaget, varav fem handlade om sanering för bostadsbyggande. Detta kan jämföras med totalt 82 pågående åtgärder 2023 och totalt 79 pågående saneringsåtgärder 2022. Antalet avslutade åtgärder som genomförts med hjälp av statlig finansiering fortsätter att öka från 183 under 2023 till 216 under 2024.

Det statliga bidraget för efterbehandlingsåtgärder inför bostadsbyggande har sedan det infördes helt eller delvis finansierat 26 projekt som möjliggjort byggandet av ca 3 300 bostäder.

Regeringen har avsatt särskilda medel på saneringsanslaget för att minska risker och spridning från PFAS-förorenade områden och förbättra kunskap om förorenade sediment. För 2024 har länsstyrelserna beviljats bidrag för verifierande provtagning av PFAS i totalt ca 320 områden till ett belopp av 30,8 miljoner kronor. Länsstyrelserna har haft i uppdrag att inventera PFAS-förorenade områden. I början av 2024 uppgick antalet potentiella PFAS-objekt till knappt tusen objekt och i början av april 2025 till ca 21 200 objekt. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har i samarbete med Naturvårdsverket gett stöd och vägledning till kommunala räddningstjänster för riskbedömning och hantering av brandövningsplatser förorenade med PFAS. Vägledningsinsatser under året har fokuserat på prioritering, inventering och riskbedömning av sediment- och PFAS områden. Förbättrad kunskap om fiberrika sediment, s.k. fiberbankar, har varit av särskilt fokus i pågående regeringsuppdrag om förorenade sediment.

Naturvårdsverket har uppdaterat sin tillsynsvägledning för hur massor som uppkommer vid efterbehandling av förorenade områden samt inom bygg- och anläggningsbranschen bör hanteras för att minimera riskerna.

Kunskap och information om skadliga ämnen minskar exponering och risker för människors hälsa och miljö

Ändringar av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (CLP-förordningen) beslutades under 2024. Dessa innebär förbättrade regler om läsbarhet av märkningen samt information i samband med reklam och e-handel. Kemikalieinspektionen har på uppdrag av regeringen föreslagit vilka nationella regeländringar som behövs för genomförande av ändringarna i CLP-förordningen (KN2025/00915). Sverige har bidragit i det globala arbetet där diskussioner förs om att införa motsvarande faroklasser i FN:s Globalt harmoniserade system (GHS) för klassificering och märkning av kemikalier. Kemikalieinspektionen har under året uppdaterat sitt webbaserade PRIO-verktyg utifrån att nya faroklasser lagts till i EU-förordningen. Detta har resulterat i stöd till företag i substitutionsarbetet.

Regeringen har i den pågående revideringen av EU:s lagstiftning om humanläkemedel visat stöd för stärkta krav på miljöriskbedömningar vid godkännande av humanläkemedel samt förstärkt tillgång till information om miljöegenskaper.

3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Samtidigt har flera insatser bedrivits under året och som bedöms viktiga och bidrar till måluppfyllelsen.

EU-lagstiftningen inom kemikalieområdet är helt avgörande för att kunna nå målet Giftfri miljö i och med att lagstiftningen på området är harmoniserad. Det finns stora osäkerheter kring måluppfyllelsen då det kommer att vara avgörande hur kommissionens förslag till en reviderad Reach-förordning utformas och hur slutresultatet av förhandlingen blir. En effektiv gruppvis reglering och utfasning av de farligaste ämnena bedöms viktigt för att kunna nå målet. Även konsumenters privatimport av varor från tredje land påverkar måluppfyllelsen, eftersom sådan import leder till att varor som inte lever upp till EU:s kemikaliekrav kommer in i Sverige. Det bedöms dessutom ta lång tid att kunna nå preciseringen för förorenade områden även om arbetet under 2024 har visat goda resultat och antalet avslutade åtgärder har ökat från 3 915 objekt 2023 till 4 019 objekt 2024 (varav åtgärdade objekt finansierat från saneringsanslaget ökade från 183 under 2023 till 216 under 2024). Det finns dock fortfarande ett stort antal förorenade områden i riskklass 1 och 2 som inte är åtgärdade, vilket påverkar måluppfyllelsen. Inventeringen av områden som är förorenade av PFAS visar på att vi fortfarande är i en kartläggningsfas av problemets omfattning vilket också kan påverka när målet i sin helhet kan nås.

Arbetet för en effektiv kemikaliekontroll, inklusive tillsyn och marknadskontroll, reglering av utsläpp till miljön tillsammans med hantering av befintliga miljögifter genom arbete med sanering av förorenade områden bidrar till måluppfyllelsen. Regeringen bedömer att långsiktighet i arbetet med förorenade områden samt att tillsyn och fortsatt teknikutveckling är viktigt för att bidra till måluppfyllelsen. Förorenade sediment och spridning av PFAS utgör utmaningar där det fortfarande finns kunskapsluckor och där miljöpåverkan är stor. Satsningar från saneringsanslaget för att få bort eller minska miljögifter från mark samt hav och vatten bidrar till Giftfri miljö, men också till miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt Levande kust och skärgård.

För att förebygga och begränsa risker med kemikalier är det grundläggande med kunskap om skadliga ämnens inneboende egenskaper och information om hur de används och förekommer. Det är därför av särskild vikt för måluppfyllelsen att EU-lagstiftningen t.ex. Reach-förordningen hanterar dessa aspekter tillräckligt väl. Av särskild vikt är att Reach-förordningen adresserar kombinationseffekter mer effektivt och att tillgängliga data, för t.ex. hormonstörande ämnen, nanoformer och polymerer kan begäras in. Sammantaget innebär detta att risker kan utvärderas och åtgärdas mer effektivt.

Det finns en lång eftersläpning i miljön innan effekterna från kemikalier är mätbara samtidigt som nya skadliga ämnen ständigt utvecklas och sätts på marknaden, vilket påverkar måluppfyllelsen. De insatser som historiskt genomförts, t.ex. begränsningar och förbud, har haft positiv effekt på den sammanlagda exponeringen av kemiska ämnen, vilket avspeglar sig i sjunkande halter av sedan länge reglerade miljögifter i bröstmjolk, blod och slam (se diagram 3.6). Samtidigt är det tydligt att de skadliga ämnen som inte är reglerade eller tillräckligt uppmärksammade, liksom skadliga ämnen som redan finns i varor, byggnader och i miljön, påverkar möjligheten att nå målet. Det finns också en utmaning för lagstiftningen i att hinna förebygga och förutse risker med nya kemikalier i samma takt som nya ämnen utvecklas.

Användningen av kemikalier ökar generellt i samhället och en allt större del av den ökande produktionen sker utanför EU, ofta i länder där lagstiftningen inte ställer lika höga krav som inom EU. Att hantera de produkter som importeras från tredje land, t.ex. via e-handel, och som inte följer EU-lagstiftningen är ett stort problem. Därför är Kemikalieinspektionens tillsyn inklusive marknadskontroll samt starkare EU-lagstiftning centralt för måluppfyllelsen. Internationella konventioner spelar också en stor roll för att minska spridning av och exponering för farliga ämnen, t.ex. genom beslut om global utfasning av särskilt farliga ämnen. Det nya globala ramverket om kemikalier och avfall (GFC) är avgörande för att på sikt kunna bidra till bättre förutsättningar att nå miljö kvalitetsmålet. Bedömningen är därför att Sveriges arbete inom EU och globalt på ett grundläggande sätt bidrar till en giftfri miljö.

För att nå relevanta etappmål har Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket en viktig roll i att genomföra EU-lagstiftningen och vägleda företag. Etappmålen för farliga ämnen tydliggör den gemensamma riktningen för alla aktörer som behöver bidra för att miljö kvalitetsmålet ska nås. Etappmålen om att väsentligt minska användningen av växtskyddsmedel och biocidprodukter som innehåller särskilt farliga egenskaper till 2030 syftar till att ge incitament för ökad substitution och utveckling av mindre farliga alternativ. Etappmålet för dioxin innebär att senast 2030 ska utsläpp av dioxin från punktkällor vara kartlagda och minimerade. Dioxinhalterna i miljön är fortfarande höga även om de sjunker. Det går ännu inte att bedöma om de ovan nämnda etappmålen kommer att nås till mååret 2030. Etappmålet om läkemedel i miljön bedöms nås till mååret 2030.

3.10 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- vändpunkt och återväxt
- ofarliga halter av ozonnedbrytande ämnen.

3.10.2 Resultatredovisning

Globalt sett har uttunnningen av ozonskiktet upphört, men ozonskiktet är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började. En säkerställd ökning av ozonhalten har hittills endast konstaterats i övre stratosfären samt över Antarktis. Samtidigt finns indikationer på att ozonhalten i nedre stratosfären, där merparten av ozonet finns, minskar. Även över Arktis uppträder emellanåt mycket kraftiga uttunnningar av ozonskiktet.

Regeringen har under 2024 med stöd från Naturvårdsverket aktivt drivit förhandlingsarbete inom EU och internationellt. I början av 2024 beslutades Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/590 av den 7 februari 2024 om ämnen som bryter ned ozonskiktet. I de nya reglerna har bestämmelser om bl.a. omhändertagande vid rivning eller renovering av vissa byggmaterial som innehåller skumplast förts in, vilket är den huvudsakliga källan till utsläpp av ozonnedbrytande ämnen i EU. Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet. I förhandlingarna inom ramen för Wienkonventionen och det tillhörande Montrealprotokollet har under 2024 ett första steg tagits för att etablera

nya stationer för atmosfärsövervakning av kontrollerade ämnen i regioner där det idag saknas övervakning.

I Sverige har flera insatser påbörjats som fortgått under 2024 för att minska utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Regionalt har frågan om såväl utsläpp från uttjänta produkter som jordbrukets utsläpp av lustgas fått ökad uppmärksamhet. Flera länsstyrelser har arbetat med tillsyn för att t.ex. förhindra illegala avfallstransporter och illegal export av farligt avfall samt stärkt tillsynsvägledning kopplat till bygg och rivningsavfall.

Koncentrationen av lustgas i atmosfären fortsätter att öka. Utsläppen av lustgas är sedan flera år större än för någon annan ozonnedbrytande gas med avseende på dess ozonnedbrytande potential. Lustgas regleras inte inom ramen för Montrealprotokollet. Utsläppen av lustgas sker till största delen utanför Sveriges gränser, men nationell kvarstår utsläpp av främst oreglerade ozonnedbrytande ämnen som lustgas inom jordbrukssektorn och markanvändning. Under 2024 har flera nationella och regionala insatser genomförts t.ex. genom Klimatklivet som har gett stöd till projekt för att minska jordbrukets utsläpp av lustgas och det pågående projektet Greppa Näringen som erbjuder kostnadsfri rådgivning till jordbruksföretag inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken med målen att bl.a. minska utsläpp av klimatgaser.

Ozonskiktet varierar mycket i tjocklek geografiskt sett och år till år. Nationella mätningar visar att det på längre sikt inte skett några större förändringar av ozonskiktet utveckling över Sverige, dock är utvecklingen försiktigt positiv. I Sverige bedöms ozonskiktet vara omkring 4 procent tunnare jämfört med referensvärdet.

3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. En förutsättning för detta är dock fortfarande att både det internationella och det nationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätter att vara framgångsrikt. Det går inte att avgöra om trenden är positiv eller negativ. Osäkerheterna i bedömningen är stora på grund av osäkerhet kring ozonskiktets påbörjade återhämtning, ozonskiktets naturliga variationer samt klimatets fortsatta påverkan. Trots stora osäkerheter finns indikationer på att återväxten kan ha påbörjats. En globalt säkerställd påbörjad återväxt förväntas under perioden 2020–2040. För Sveriges del påverkas ozonskiktet främst av utsläpp utanför Sveriges gränser. Utsläpp av lustgas, otillåten användning av reglerade ozonnedbrytande ämnen, kortlivade ämnen som kan nå upp till stratosfären samt utsläpp från befintliga och uttjänta produkter utgör fortfarande problem. Globalt ökar utsläppen av lustgas dessutom mer än man tidigare bedömt. Nationellt påverkar förekomsten av material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall och jordbrukets utsläpp av lustgas vilket gör att det behövs fortsatta nationella åtgärder och ökad kunskap.

3.11 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Majoriteten av den verksamhet som redovisas under detta avsnitt finansieras från anslag 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, avsnitt 5 Strålsäkerhet. Där redovisas insatser som också påverkar måluppfyllelsen för miljö kvalitetsmålet.

3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- individens exponering för skadlig strålning
- utsläppen av radioaktiva ämnen
- hudcancer orsakade av ultraviolett strålning
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antalet nya fall av hudcancer (malignt melanom och ej malignt melanom) i diagram.

3.11.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten finansierade under 2024 forskning för ca 133 miljoner kronor från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten*. Forskningen ska bidra till den nationella kompetensförsörjningen kring strålning och dess risker för människa och miljö, till att förstärka kunskapsbasen som ligger till grund för myndighetens arbete för god strålsäkerhet i samhället och, till att gradvis minska osäkerheter i samband med strålningsverksamheter (se även utg.omr. 6 avsnitt 6).

De tre kärnkraftverken bedrivs på ett strålsäkert sätt i enlighet med gällande krav inom strålskydd, fysiskt skydd, säkerhet och icke-spridning, vilket framgår av de senast samlade strålsäkerhetsvärderingarna från Strålsäkerhetsmyndigheten. Inga allvarliga tillbud eller haverier inträffade vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2024, och inga dosgränser har överskridits vid de svenska kärnkraftverken under de senaste drygt 10 åren. Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar ligger genomgående långt under gränsvärdena. Dosgränser till arbetstagare vid svenska kärnkraftverk och övriga kärntekniska anläggningar har inte överskridits. Generellt har låga halter uppmätts i Sverige av konstgjorda radioaktiva ämnen i miljön, även när det gäller cesium-137 från Tjernobylolyckan 1986. Under 2024 fortsatte subventionerna för mätningar av cesium -137 i vildsvinskött.

Strålsäkerhetsmyndigheten tog under 2024 på uppdrag av regeringen fram en nulägesanalys av omhändertagandet av radioaktivt avfall från icke kärntekniska verksamheter, exempelvis sjukvård och forskning. Regeringskansliet har tillsatt en intern utredning (KN2024/02537) som ska ta fram förslag som behövs för att åstadkomma ett heltäckande regelverk för hantering och slutförvar av icke kärntekniskt avfall.

Inom sjuk- och tandvård samt övriga verksamheter som använder joniserande strålning har stråldoserna till arbetstagare och allmänhet under de senaste åren generellt legat klart under dosgränserna. Under 2024 har Strålsäkerhetsmyndigheten utvärderat förutsättningar att upprätthålla kunskap om exponeringen av patienter, arbetstagare och allmänhet från sjukvårdens verksamhet med joniserande strålning. Strålsäkerhetsmyndigheten har stärkt sin kunskapsinhämtning genom ett internt systematiskt arbete. Strålsäkerhetsmyndighetens tillsyn har visat en pådrivande effekt på verksamheternas strålsäkerhetsarbete där identifierade behov leder till förbättrade rutiner hos utövarna. Under 2024 genomförde Strålsäkerhetsmyndigheten tillsyn av strålskydd inom medicinsk röntgenverksamhet, nukleärmedicinsk verksamhet, strålbehandlingsverksamhet och odontologisk verksamhet.

Skador vid användning av icke-joniserande strålning, så som laser vid kosmetiska behandlingar, utgör ett växande problem. Under 2024 inledde Strålsäkerhetsmyndigheten en serie tillsynsinsatser av verksamhetsutövare som använder icke-joniserande strålning inom kosmetiska behandlingar i syfte att bredda

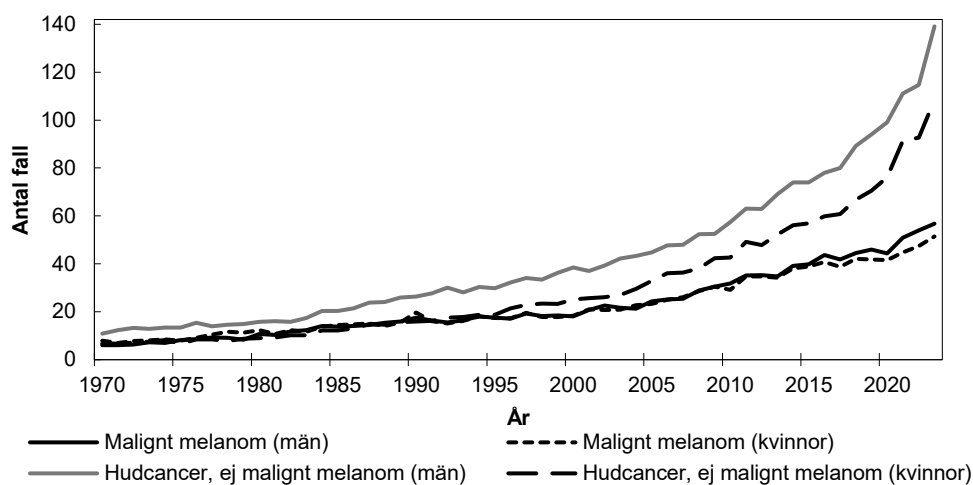
myndighetens kunskap om branschen och dess användning av icke-joniserande strålning.

Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning. I Sverige bedöms ca 500 årliga fall av diagnostiserad lungcancer vara relaterade till radon. Under 2024 har Strålsäkerhetsmyndigheten arbetat med utvärdering av den nationella handlingsplanen för radon som fastställdes 2018 och inlett arbetet med en ny uppdaterad nationell handlingsplan som ska fastställas 2025.

UV-strålning från solen och solarier är den främsta yttre riskfaktorn för hudcancer. Antalet fall av malignt melanom och övrig hudcancer fortsätter att öka både för kvinnor och män (se diagram 3.7). Den främsta orsaken till detta är den exponering för UV-strålning från solen och i solarier som skett historiskt. Trots den årliga ökningen av antalet hudcancerfall, har ökningstakten för främst malignt melanom minskat under de senaste åren. Eftersom latenstiden för att utveckla hudcancer är lång, förväntas det ta lång tid innan antalet hudcancerfall minskar, även om attityd- och beteendeförändringar leder till minskad årlig exponering. Regeringsuppdraget om förstärkt arbete med hudcancerprevention som Strålsäkerhetsmyndigheten hade under 2019–2023 slutredovisades i mars 2024 (S2019/02786). Regeringen gav under 2024 ett nytt flerårigt uppdrag om fortsatt arbete med hudcancerprevention (KN2024/01132). Ett stort antal aktiviteter som omfattar utbildningsinsatser, kampanjer och informationsmaterial har hittills initierats och genomförts inom ramen för uppdraget.

Diagram 3.7 Antal nya fall av hudcancer per 100 000 invånare 1970–2023

Antal fall

Anm.: Figuren visar antal nya fall av malignt melanom och övrig hudcancer per 100 000 invånare (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000). Statistiken inkluderar ej basalcelskancer. Observera att det sedan 2006 har skett en ökning i inrapportering av antalet tumörer per individ främst för övrig hudcancer.

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas.

Allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält (EMF) är normalt sett låg jämfört med gällande referensvärden och innebär inte några säkerställda miljö- eller hälsoproblem. Strålsäkerhetsmyndigheten genomför radiovägsmätning för att kartlägga exponering till allmänheten på olika platser. Myndigheten följer noggrant utvecklingen inom området och deras vetenskapliga råd för EMF har under året sammanställt två rapporter med forskningsresultat inom området som ligger till grund för riskbedömningen.

3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ men bedömer fortsatt att målet är nära att nås. Det finns vissa utmaningar vad gäller t.ex.

arbete för att minska risker från UV-strålning samt i arbetet med att minska risker för skador vid användning av icke-joniserande strålning så som laser vid kosmetiska behandlingar. Det saknas också en långsiktig lösning för omhändertagande av icke-kärntekniskt radioaktivt avfall för att undvika att risker för människors hälsa och miljö skulle uppstå i framtiden. Både regeringen och den ansvariga myndigheten arbetar aktivt för att bättre hantera dessa utmaningar.

I förhållande till den årliga uppföljningen gör regeringen en annan bedömning av trenden för Säker strålmiljö. I den årliga uppföljningen för 2025 bedömer myndigheterna att trenden är negativ. Regeringen ser inte att några omständigheter har förändrats under de senaste åren som skulle påverka att trenden för målet förändras till negativ. Det finns flera exempel på insatser under året som bedöms kunna bidra positivt till måluppfyllelsen och Sveriges förmåga att begränsa utsläpp av radioaktiva ämnen i miljön. Exempelvis det pågående arbetet för att säkerställa en lösning för omhändertagandet av icke-kärntekniskt radioaktivt avfall och en avgränsad mängd historiskt radioaktivt avfall genom uppdrag till Strålsäkerhetsmyndigheten om en nulägesanalys samt den pågående utredningen som ska ta fram förslag på lösningar så att icke-kärntekniskt avfall kan omhändertas och slutförvaras på ett strålsäkert sätt. Antalet fall av hudcancer har ökat under lång tid och ser ut att fortsätta att öka. Trots att hudcancerfallen fortfarande ökar för både kvinnor och män har trenden för ökningstakten på längre sikt mattats av sedan 2010-talet. Attityder kring solning och solvanor påverkar barns och vuxnas exponering för UV-strålning och enkätundersökningar visar förbättrade attityder kring solningsvanor. Det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas. Det dröjer därför innan man ser effekterna i form av hur antalet cancerfall förändras. Det är dock positivt att ökningstakten har minskat något på senare år. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med hudcancerprevention bedöms bidra till att kunna uppfylla målet i framtiden.

Utöver att bidra till miljömålet Säker strålmiljö bidrar strålsäkerhetsarbetet även till flera andra miljö kvalitetsmål, främst God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

3.12 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- påverkan på havet
- påverkan på landmiljön
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
- tillståndet i havet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram: Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön, Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön samt Utbredning av syrefattiga och syrefria botten i Östersjön.

3.12.2 Resultatredovisning

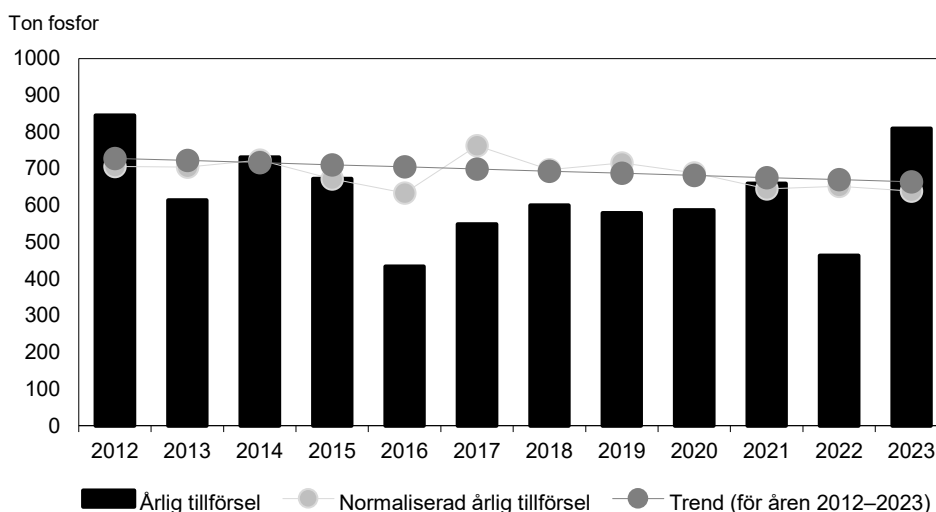
Indikatorn för preciseringen tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten är Status för näringsämnen enligt vattenförvaltningsförordningen. Den redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen och kommenteras därför inte.

Påverkan på havet

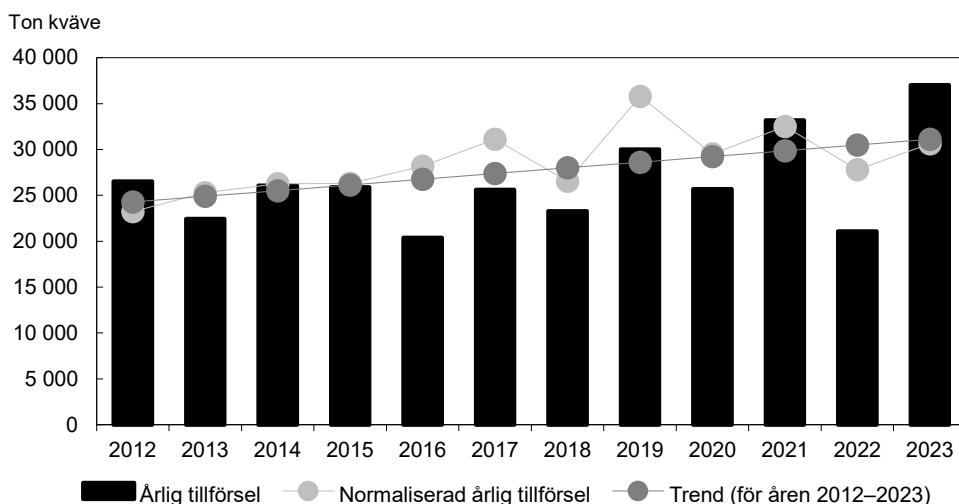
Påverkan på havet följs upp genom indikatorn Kväve- och fosforbelastning på havet. Sveriges mål för kväve- och fosforbelastning på havet som fastställs av Helcom (Helsingforskommissionen) inom ramen för Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns miljö nås för alla havsbassänger förutom för Egentliga Östersjön för 2022 (Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2025). För att nå målen till 2030 enligt Helcoms aktionsplan behöver den årliga tillförseln från Sverige till Egentliga Östersjön minska med 111 ton fosfor och 9 442 ton kväve.

Indikatorn Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön visar att den flödesnormaliserade årliga tillförseln av fosfor från Sverige minskat med 5,8 ton per år under perioden 2012–2023 (se diagram 3.8), vilket motsvarar 0,8 procent per år. Indikatorn Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön visar att den flödesnormaliserade årliga vattenburna tillförseln av kväve från Sverige ökat med ca 620 ton per år under perioden 2012–2023 (se diagram 3.9). Skillnaden i årlig tillförsel är ibland betydande (t.ex. mellan 2022 och 2023). Det kan till stor del förklaras av variationer i vattenflödet mellan enskilda år. Av den antropogena tillförseln till Egentliga Östersjön är jordbruket den största källan för både fosfor och kväve följt av kommunala reningsverk. Den tredje största källan är enskilda avlopp för fosfor och atmosfärisk deposition för kväve. Förutom dessa källor tillförs bl.a. också fosfor från bottenarna genom s.k. internbelastning, både i sjöar, kustvatten och ute i Östersjön. Vid syrebrist kan betydande mängder av denna fosfor frigöras och bli tillgängligt igen för t.ex. algtillväxt. Hur stor internbelastningen är, är dock oklart.

Diagram 3.8 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön från Sverige

Källa: Baltic Nest Institute.

Diagram 3.9 Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön från Sverige

Källa: Baltic Nest Institute.

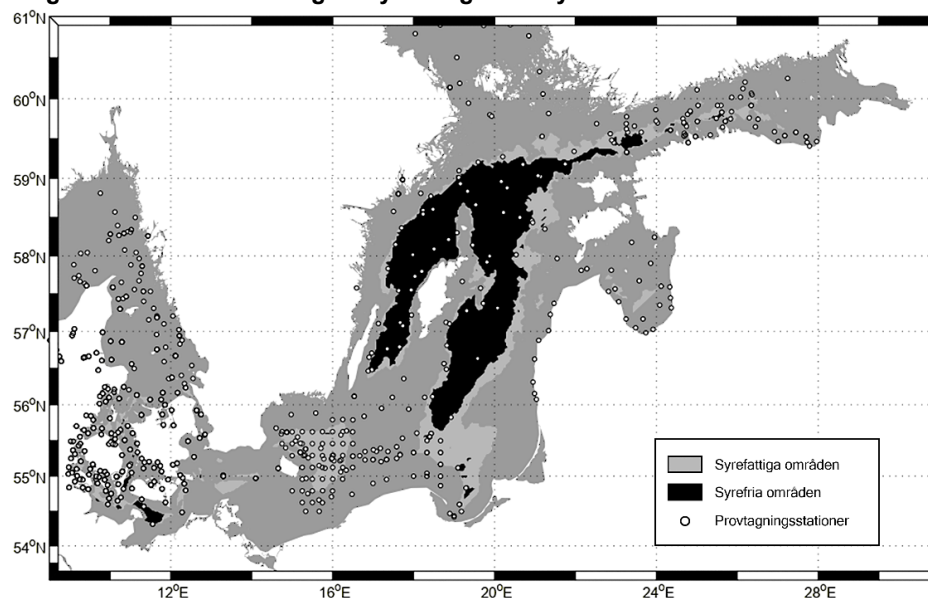
Påverkan på landmiljön

Enligt statistik från Naturvårdsverket minskade nedfallet av kväve till barrskog med 20 procent mellan 2013 och 2023. Det beror bl.a. på att utsläppet till luft i Sverige av kväveoxider och ammoniak minskad med 31 procent respektive 13 procent under samma tidsperiod. Den största delen av kvävet som faller över Sverige kommer från andra länder och nederbördsmängden påverkar också kvävenedfallet (se också miljö kvalitetsmålet Bara naturlig försurning). Den kritiska belastningen av kväve för barrskog överskrider i större delen av Götaland (förutom i delar av Gotlands, Östergötlands och Kalmar län), samt i delar av Värmlands och Örebro län i Svealand.

Indikatorn för preciseringen av tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten är Status för näringsämnen enligt vattenförvaltningsförordningen. Den har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen och kommenteras därför inte.

Tillståndet i havet

Indikatorn Miljöstatus för övergödning enligt havsmiljöförordningen har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen och kommenteras därför inte. Preliminära data för 2024 visar att utbredningen av syrefattiga och syrefria bottenar fortfarande är omfattande (se diagram 3.10). Arealen med syrefattiga områden är den näst högsta som har uppmätts sedan mätningarna startade 1960.

Diagram 3.10 Utbredning av syrefattiga och syrefria bottnar 2024

Källa: SMHI.

Under 2024 och 2025 har staten genomfört flera insatser i syfte att nå miljökvalitetsmålet. Dessa åtgärder finansieras bl.a. av anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* där bl.a. bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) ingår. Under 2024 slutfördes 161 projekt med åtgärder mot övergödning finansierade genom LOVA. Det har bl.a. lett till minskad internbelastning av fosfor och ökad retention av kväve och fosfor i våtmarker och dammar som leder till minskad övergödning. Det saknas dock uppskattningar av vilken årlig reduktion av fosfor och kväve som det lett till (KN2025/00803). LOVA-stöd används också för att stötta åtgärdssamordning i särskilt övergödda kust- och avrinningsområden. Detta ger möjlighet att stötta genomförande av åtgärdsprojekt, bl.a. genom att bidra med kunskap och administrativt stöd vilket medverkar till att öka det lokala engagemanget för att genomföra fler åtgärder.

Miljöersättningar, miljöinvesteringar för åtgärder mot övergödning inom jordbruket och kompetensutveckling inom Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken är styrmedel för att minska näringsbelastningen på vatten från jordbruket. Åtgärder som bidrar till hållbar hantering av växtnärsämnen och minskad övergödning är bl.a. fånggröda, mellangröda, vårbearbetning och precisionsjordbruk. Ersättningsberättigad areal för 2024 jämfört med 2023 har varit oförändrad för fånggröda, ökat med 3 procent för mellangröda, minskat med 7 procent för vårbearbetning medan ersättningsberättigad areal för precisionsjordbruk har ökat med 14 procent. För ersättningsberättigad areal med skyddszoner, anpassade skyddszoner och skötsel av våtmarker och dammar har det varit en liten ökning för arealen skyddszoner, en ökning med 24 procent för anpassade skyddszoner, men från låga nivåer, samt en minskning för arealen våtmark som får skötselersättning. Antalet beslut om investeringsstöd för åtgärder mot övergödning (kalkfilterdiken, våtmarker för näringsretention, tvästegsdiken, annan vattenvårdsåtgärd) och minskad ammoniakavgång från jordbruket ökade från 20 beslut 2023 till 61 beslut 2024.

För att åtgärdsarbetet inom vattenförvaltningen ska bli mer effektivt har de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra berörda länsstyrelser, fått i uppdrag av regeringen att ta fram delåtgärdsprogram för kust- och avrinningsområden (FI2024/02403).

Det krävs ökad åtgärdstakt och ytterligare åtgärder för att nå målen inom Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (ramdirektivet för vatten). Från och med 2025 tillförde regeringen därför 15 miljoner kronor per år permanent på Havs- och vattenmyndighetens anslag för förvaltningsutgifter. Anslaget förstärktes även med 12 miljoner kronor permanent för en effektiv miljöprövning och vattenförvaltning. Även anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* tillfördes 15 miljoner kronor per år för en effektiv vattenförvaltning. Havs- och vattenmyndigheten har dessutom fått ett uppdrag av regeringen att utveckla sin samverkan för en sammanhållen och effektiv vattenförvaltning och för en förbättrad havsmiljö. Uppdraget ska redovisas årligen senast den 31 januari med start 2026 och slutredovisas 2028.

Ett dokumentationskrav av jordbruksföretags beräkning av tillförsel av fosfor antas öka förutsättningarna att anpassa tillförseln av fosfor efter markens innehåll och grödornas behov. Anpassad tillförsel av fosfor kan på sikt bidra till att minska förlusterna av fosfor till vattenmiljön. Regeringen har därför gett i uppdrag till Statens jordbruksverk att komplettera 20 § i myndighetens föreskrifter (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring så att, inom känsliga områden, även fosfor ingår i kravet på dokumentation (LI2024/02361).

Regeringen har fattat beslut om att förbjuda utsläpp från öppna s.k. fartygsskrubbar till vatten i svenskt sjöterritorium fr.o.m. den 1 juli 2025. Utsläpp från alla skrubbar till vatten förbjuds i svenskt sjöterritorium fr.o.m. den 1 januari 2029. Utsläpp från skrubbar innehåller bl.a. kväveoxider som påverkar övergödningen. Regeringens nya investeringsstöd Kväveklivet förväntas minska förlusterna av kväve och i synnerhet ammoniak från jordbruk (se Miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning).

Myndigheternas arbete med åtgärder för att nå etappmålet för minskad övergödning och åtgärder som genomförts för att nå etappmålet Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse kommer att bidra till att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Insatserna för att nå etappmålen beskrivs ingående i Naturvårdsverkets skrivelse Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2025.

3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Kvävetillförseln från Sverige till Egentliga Östersjön har en fortsatt ökande trend. En ökande trend syns också för kvävetillförseln från Sverige till Öresund. När det gäller fosfortillförseln till Egentliga Östersjön från Sverige noteras en minskande trend. Utbredningen av syrefattigt bottenvatten i Egentliga Östersjön, Finska viken och Rigabukten är den näst högsta som uppmäts sedan mätningarna började och här är, förutom tillförsel från jordbruk och reningsverk, också internbelastning fortsatt en bidragande källa. Det atmosfäriska kvävenedfallet har fortsatt att minska samtidigt som de åtgärder som genomförts för att minska tillförseln av näringsämnen till sjöar, vattendrag, kustområden och havet har varit otillräckliga.

Sammantaget bedöms vidtagna åtgärder inom ramen för vattenförvaltningen och de regeringsuppdrag som lagts inom området till Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelserna, Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket förbättra förutsättningarna för ett mer effektivt och resultatinriktat arbete inom vattenförvaltningen, inklusive på övergödningsområdet. Bedömningen är att statens insatser har haft en viktig effekt men att ytterligare åtgärder behövs.

3.13 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet innebär att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god ekologisk och kemisk status
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
- ytvattentäckters kvalitet
- ekosystemtjänster
- strukturer och vattenflöden
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse 2014–2023 i diagram.

3.13.2 Resultatredovisning

Positiva förändringar har skett i svenska vattenmiljöer under de senaste 50 åren men behovet av åtgärder är fortsatt stort för att fler vattenförekomster ska kunna nå god ekologisk och kemisk status. Under 2024 startade flera nya initiativ som på olika sätt kommer att kunna bidra till måluppfyllelse.

Havs- och vattenmyndigheten fick ett regeringsuppdrag 2024 som syftar till att stärka och vidareutveckla åtgärdssamordningen mellan olika aktörer från källa till hav. Myndigheten får därmed en viktig roll att sprida erfarenhet och kunskap bl.a. om vilka åtgärder som är effektiva. Havs- och vattenmyndigheten ska följa upp och utvärdera arbetet. Länsstyrelserna beviljade 48 miljoner kronor under 2024 till 116 nya lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*, av relevans för miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag.

Inom ramen för en utlysning i samarbete mellan Formas, Vinnova och Statens energimyndighet startade 2024 ett nytt strategiskt innovationsprogram, Water Wise Societies, med det övergripande målet Hållbart vatten för alla 2050. Tjugo projekt beviljades i första utlysningen, ”Samverkan för hållbart vatten för alla”, som täcker vitt skilda områden, bl.a. cirkulära vattensystem, strategisk vattenplanering, vattenhantering i kris och katastrof, PFAS, dagvattenhantering och policyförslag för vattenflödessamverkan.

Åtgärder för restaurering och återskapande av livsmiljöer finansieras i stor utsträckning av medel från EU:s LIFE-projekt, där medfinansiering från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* och i viss omfattning av regeringens våtmarkssatsning i anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* viktiga förutsättningar. Ett exempel är Improve Aquatic LIFE som startade under 2024 och är ett av Europas mest omfattande restaureringsprojekt med en total budget på närmare 400 miljoner

kronor. Under sju år ska olika åtgärder genomföras i södra Sverige, såsom att åtgärda vandringshinder, anlägga våtmarker, återställa livsmiljöer i vattendrag och kustvatten samt stärka hotade fisk- och musselbestånd. Detta främjar även friluftsliv.

Under åren 2018–2024 har en särskild satsning på länsstyrelsernas arbete med att skydda dricksvattenförsörjningen genomförts vilket medför att 1 857 700 konsumenter nu får dricksvatten från skyddade vattentäkter (se även diagram 3.12).

Fysisk påverkan är den främsta anledningen till att vattendrag inte uppnår god status, bl.a. genom att vattenkraftverk utgör vandringshinder och påverkar vattenflöden. Regeringen beslutade i maj 2024 om en förlängning av pausen av omprövningen av vattenkraftens miljövillkor (NAP). Eftersom tidplanen för omprövningen sträcker sig långt efter 2030 bedöms preciseringen inte kunna nås. Under pausen har inventeringarna av natur- och kulturvärden fortsatt vilket kommer att utgöra underlag då omprövningarna startar igen. Länsstyrelsernas hade i regleringsbrevet för 2021–2024 uppdrag att genomföra en översyn av bevarandeplanerna för de Natura 2000-områden som berörs av NAP. I slutredovisningen anger länsstyrelserna att översynen av 75 bevarandeplaner har slutförts av de 191 planer som ingått i översynen. För flertalet områden fortsätter översynen under 2025.

Genetisk variation inom arterna är kritisk för en arts eller ett bestånds motståndskraft mot konsekvenser till följd av klimatförändringar. Forskare från nio länder har granskat över 5 000 populationer inom 919 arter. I Sverige visar resultaten bl.a. att mindre än hälften av groddjurspopulationerna har god genetisk status. Havs- och vattenmyndighetens övervakning av den genetiska variationen hos lax, öring och röding har visat att laxbestånd i södra Sverige, på västkusten och i Väneren har låg genetisk variation. Flodkräftan är akut hotad. Gotland och Norrbotten är de enda länen utan bestånd av signalkräfta och där flodkräftan i nuläget inte hotas av kräftpest.

Ål och havsnejonöga är båda akut hotade arter som vandrar mellan sött och salt vatten och därmed är beroende av fria vandringsvägar. Under 2023 nådde knappt 30 procent av ålarna tillbaka till havet. Populationerna av havsnejonöga har haft en kraftig nedgång under de senaste 10 åren och antalet lekfishar bedöms troligen vara färre än 50 individer. Med hjälp av medel från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* har positiva resultat rapporterats av insatser för att stärka hotade populationer av flodpärlmussla och småsvalting. Försök pågår för att möjliggöra återetablering av flodpärlmussla genom att flytta individer.

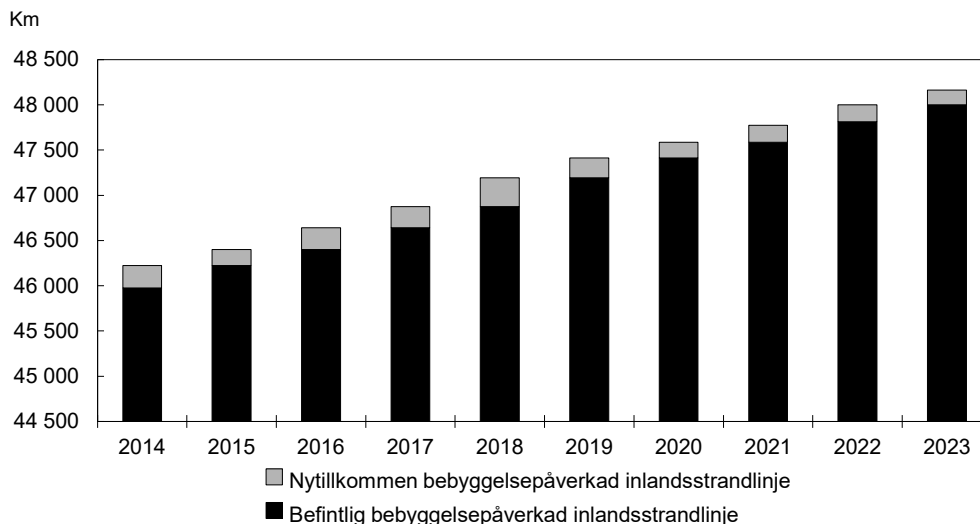
Under 2024 antogs EU:s förordning om restaurering av natur. Förordningen innehåller bindande mål för restaurering av ekosystem, naturtyper och arter, och har delmål för 2030, 2040 och 2050. För sötvatten innebär förordningen bl.a. att 25 000 kilometer fritt strömmande vatten inom EU ska restaureras till 2030.

Under 2024 har länsstyrelserna särskilt vidtagit åtgärder mot de invasiva arterna vattenpest, smal vattenpest, sjögull, bäckröding och signalkräfta. Efter återupptäckten av örten sydfyrling i Halland sattes framgångsrika utrotningsåtgärder snabbt in med hjälp av finansiering från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. I bl.a. Värmland har sjögull brett ut sig över vattenområden som därmed gjort dem otillgängliga för fiske, bad och båtliv.

SCB och Naturvårdsverkets statistiksammanställning av skyddad natur visar att 2024 var mer än en miljon hektar eller en fjärdedel av Sveriges inlandsvatten skyddade områden. För många sjöar och vattendrag överlappar olika skyddsformer men den största andelen är Natura 2000-områden. Under 2024 har 59 limniska bevarandeplaner för Natura 2000-områden uppdaterats.

Länsstyrelserna har gjort en analys av hur mycket av Sveriges strandlinjer som är exploaterat (se diagram 3.11). Under 2023 skedde en liten ökning. Av den totala tillgängliga strandlinjen i inlandet 2023 var knappt 48 200 kilometer (12,5 procent) påverkad av bebyggelse.

Diagram 3.11 Inlandsstrandlinje påverkad av bebyggelse 2014 - 2023

Källa: Statistiska centralbyrån.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en reformering av strandskyddet (bet. 2016/17:MJU9 punkt 5, rskr. 2016/17:180). Av tillkännagivandet följer att strandskyddet i viss utsträckning har förändrats men att ytterligare steg bör tas (bet. 2016/17:MJU9 s. 23 och 24). Tillkännagivandet tillgodosågs delvis i prop. 2024/25:102 Lättnader i strandskyddet – ett första steg. Regeringen har efter det tillsatt en utredning, Ett reformerat strandskydd (dir. 2025:59), som ska föreslå hur regelverket bör utformas för att ytterligare reformera strandskyddet med inriktning att öka möjligheterna för bebyggelse nära stränder. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om inriktningen för det fortsatta arbetet med att reformera vattenlagstiftningen och vattenförvaltningen i syfte att värna den småskaliga vattenkraften (bet. 2019/20:NU14 punkt 6, rskr. 2019/20:221). Av tillkännagivandet följer att minskat regelkrångel, respekt för äganderätten och effektiva miljöåtgärder med rimliga kostnader ska vara vägledande för detta arbete, samt att de beslut som riksdagen tidigare har fattat om bl.a. möjligheter till undantag från EU-reglerna på området nyttjas och får genomslag i praktiken (bet. 2019/20:NU14 s. 42).

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten (bet. 2021/22:MJU5, rskr. 2021/22:2). Av den del av tillkännagivandet som nu återstår följer att regeringen ska säkerställa att de miljöanpassningar som sker inte går ut över möjligheten att öka effekten i befintlig vattenkraft (bet. 2021/22:MJU5 s. 38). Övriga delar av tillkännagivandet har regeringen tidigare redovisat som tillgodosedda (skr. 2024/25:75 s. 358).

Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om den nationella planen för omprövning av vattenkraft (bet. 2021/22:CU33, rskr. 2021/22:192). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör säkerställa att alla nödvändiga åtgärder för att minimera omprövningarnas negativa inverkan på vattenkraftselen vidtas och att de undantag som EU-rätten medger nyttjas fullt ut (bet. 2021/22:CU33 s. 16).

Riksdagen har därefter tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om värnande om vattenkraften (bet. 2021/22:NU15 punkt 13, rskr. 2021/22:214). Av tillkännagivandet följer att det syftar till att komplettera det tidigare tillkännagivandet om den småskaliga vattenkraften så att det tydliggörs för regeringen att det säkerställs att både den små- och storskaliga vattenkraften värnas och utvecklas (bet. 2021/22:NU15 s. 49).

Slutligen har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om småskalig vattenkraft (bet. 2021/22:CU13 punkt 5, rskr. 2021/22:262). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör vidta de åtgärder och ta de initiativ som krävs för att säkerställa att regleringen på EU-nivå inte på ett omotiverat sätt försvårar eller omöjliggör driften av småskaliga vattenkraftverk (bet. 2021/22:CU13 s. 33 och 34).

Den 22 augusti 2024 remitterade Regeringskansliet promemorian Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning (KN2024/01642). I promemorian föreslogs ändrade bestämmelser som syftar till att säkerställa att berörda verksamheter prövas mot rätt kravnivå och att det utrymme EU-rätten ger att vid miljöanpassning av verksamheterna säkra en fortsatt nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utnyttjas fullt ut. Regeringen har därefter beslutat flera förordningsändringar som följer av promemorian. Den 22 maj 2025 beslutade regeringen en ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter som innebär att de länsstyrelser som är vattenmyndigheter ska se över klassificering och normsättning av en vattenförekomst samtidigt som samverkan pågår inför det att verksamhetsutövarna ska ge in sina ansökningar om omprövning av vattenkraftverk och dammar. Samtidigt beslutade regeringen en ändring i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) som innebär att ytterligare tyngd ges åt vattenkraftens förmågor vid miljökvalitetsnormsättningen genom att de länsstyrelser som är vattenmyndigheter vid översynen av klassificering och normsättning ska beakta intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel, särskilt de s.k. HARO-värdena, den nationella elberedskapen och reglerkraften, i viktiga vattenkraftverk vid bedömningen av om en vattenförekomst kan förklaras som kraftigt modifierad och vid beslut om mindre stränga krav. Samma dag uppdrog regeringen åt Havs- och vattenmyndigheten att, tillsammans med Affärsverket svenska kraftnät och Statens energimyndighet, se över HARO-värdena samt utarbeta vägledning för hur intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel ska beaktas inom ramen för vattenförvaltningsarbetet.

Den 19 juni 2025 beslutade regeringen en ändring i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) som bl.a. innebär att en ny definition införs för när en vattenförekomst ska anses ha en väsentligt förändrad fysisk karaktär till följd av att vatten lagras för kraftproduktion samt att en metod anges för hur miljökvalitetsnormen maximal respektive god ekologisk potential ska bestämmas för vattenförekomster som har förklarats som kraftigt modifierade. Samtidigt beslutade regeringen en ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter som innebär att syftet med den samverkan som sker inför omprövning för moderna miljövillkor förtydligas. Regeringen beslutade vidare en ändring i förordningen (2017:872) om vattendelegationer som innebär att antalet ledamöter i vattendelegationerna utökas från elva till tolv, för att regeringen vid behov ska kunna tillsätta en ledamot med vattenkraftkompetens.

Den 26 juni 2025 beslutade regeringen förordningen (2025:782) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät och förordningen (2025:784) med instruktion för Statens energimyndighet. I förordningarna anges bl.a. att myndigheterna ska bistå de länsstyrelser som är vattenmyndigheter i arbetet med klassificering och normsättning i vattenförekomster som påverkas av vattenverksamheter för produktion av

vattenkraftsel. Därigenom får de länsstyrelser som är vattenmyndigheter stöd i bedömningen av vilken kvalitet vattnet ska ha och hur den kan uppnås på ett sätt som innebär att negativ påverkan på berörda verksamheter hålls till ett minimum.

I Regeringskansliet pågår fortsatt beredning av remisspromemorians förslag om att tillståndsmyndigheten vid en omprövning för moderna miljövillkor ska ha möjlighet att besluta om bestämmelser och villkor som inte uppfyller de krav som följer av huvudregeln i Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet) när förutsättningarna för undantag från direktivens krav är uppfyllda.

De redovisade åtgärderna bidrar sammantaget till att säkerställa att omprövningarna sker mot rätt kravnivå, att det utrymme EU-rätten ger att säkra en fortsatt nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utnyttjas fullt ut och därmed att vattenkraften värnas, inklusive möjligheten att öka effekten i befintlig vattenkraft.

Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och planerade åtgärder att de fem tillkännagivandena är slutbehandlade.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om kunskapsunderlaget om vattenkraftverkens ekologiska betydelse (bet. 2021/22:MJU6 punkt 9, rskr. 2021/22:60). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ta initiativ för bättre kunskapsunderlag samt ökade åtgärder i fråga om vattenkraftverkens påverkan på hotade arter, inte minst den akut hotade ålen (bet. 2021/22:MJU6 s. 54 och 55).

Den 19 december 2024 gav regeringen, i regleringsbrevet för budgetåret 2025, Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utifrån befintligt kunskapsunderlag göra en sammanställning av kunskapen om vattenkraftens påverkan på ekosystem och hotade arter, bl.a. ål, och om möjliga lösningar för fiskpassager. Myndigheten ska även belysa eventuella luckor eller brister i befintligt underlag samt föreslå hur kunskapen vid behov kan utvecklas. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2025.

Vidare förväntas genomförandet av den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften och utfallet av de enskilda prövningarna leda till bl.a. fler åtgärder i fråga om vattenkraftens påverkan på hotade arter.

Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Det pågående arbetet med kontroll och begränsning av spridningen av invasiva arter är viktigt för måluppfyllelse. I sötvatten finns bättre förutsättningar att vidta åtgärder och att förhindra spridning än i havsmiljön. Det mest kostnadseffektiva är förebyggande och tidiga insatser. Det juridiska regelverket, övervakning och medborgarforskning är fortsatt viktiga verktyg i detta arbete.

Fysisk påverkan är den främsta anledningen till att vattendrag inte uppnår god status. Genomförandet av EU:s nya restaureringslagstiftning och NAP har ett nära ömsesidigt samband då det behövs både fria vandringsvägar och habitat i form av lekplatser för varaktig återetablering av fiskar och andra arter, vilket därmed kommer

att bidra till måluppfyllelse. Vissa effekter av restaurering syns omgående efter att ett vandringshinder tagits bort och fisk kan passera fritt medan det för andra arter, som flodpärlmussla, kan ta längre tid. Genom det pågående arbetet med att restaurera vattenmiljöer ökar landskapets vattenhållande förmåga vilket motverkar övergödning, spridning av miljögifter, gynnar biologisk mångfald samt motverkar torka och översvämning, som sammantaget bidrar till måluppfyllelse.

Regeringsuppdraget till Havs- och vattenmyndigheten, att under 2024–2026 vidareutveckla samordningen av åtgärdsarbetet inom avrinningsområden från källa till kust, ger förutsättningarna för ett mer resultatorienterat arbete att nå måluppfyllnad. I linje med detta rapporterar länsstyrelserna att intresset för LOVA-bidraget växer för varje år och uppmuntrar till att involvera och engagera vattenråd, lokala organisationer och enskilda markägare i åtgärdsarbetet.

Uppfyllelsen av miljökvalitetsmålet är också beroende av flera andra miljökvalitetsmål, bl.a. Giftfri miljö, Ingen övergödning och Ett rikt växt- och djurliv.

3.14 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- grundvattens kvalitet
- god kemisk grundvattenstatus
- kvaliteten på utströmmande grundvatten
- god kvantitativ grundvattenstatus
- grundvattennivåer
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde och Användning av naturgrus i diagram.

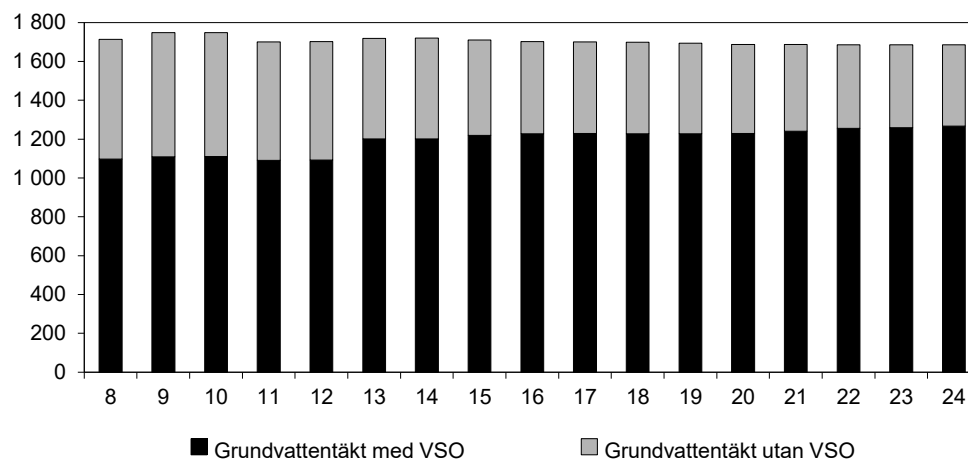
3.14.2 Resultatredovisning

På Sveriges geologiska undersöknings (SGU) hemsida publicerades under våren 2024 nya bedömningsgrunder för grundvatten i form av en handledning. Bedömningsgrunderna är en form av nationellt täckande atlas över grundvattnets kemiska sammansättning och som baseras på de grundvattenkemiska data SGU förfogar över. Bedömningsgrunderna utgör ett viktigt stöd för aktörer som myndigheter och näringsliv och är också lätt tillgängliga för en intresserad allmänhet.

Arbetet med framtagande av nya vattenskyddsområden samt revidering av gamla vattenskyddsområden och skyddsföreskrifter har fortsatt. I diagram 3.12 redovisas resultat för grundvattendelen vad gäller den nationella indikatorn Antal kommunala yt- och grundvattentäkter med respektive utan vattenskyddsområde. Under 2024 har 15 nya beslut om vattenskyddsområden registrerats i Naturvårdsverkets databas för skyddade områden, vilket är en smärre ökning jämfört med 2023 då 14 nya sådana beslut fattades.

Diagram 3.12 Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde 2008–2024

Antal vattentäkter

Anm.: Det är främst de mindre vattentäkterna som saknar vattenskyddsområde. Även om 25 procent av grundvattentäkterna saknar vattenskyddsområde så produceras enbart 3 procent av mängden vatten från grundvattentäkter som saknar vattenskyddsområde.

Källa: Vattentäcksarkivet vid SGU, Miljömålsindikatorn Vattenskyddsområden & Skyddad natur vid Naturvårdsverket.

Eventuell förekomst av PFAS i mark och grundvatten på platser utan kända lokala föroreningskällor har under 2024 utretts av SGU med medel från anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*. Från markundersökningarna indikeras ett diffust tillskott och ackumulation av PFAS till och i ytlig mark. För grundvatten visar data på omfattande spridning av den mobila och persistenta PFAS-föreningen trifluorättiksyra (TFA). Andra PFAS-ämnen påträffas generellt i mindre omfattning, och sällan i halter över gällande gräns- och riktvärden med undantag för urbana miljöer där sådana överskridanden är vanligare.

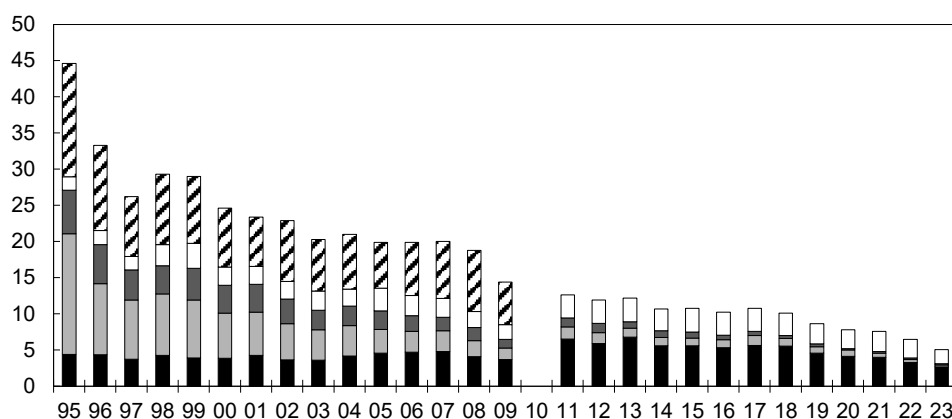
SGU och Livsmedelsverket redovisade i maj 2024 regeringsuppdraget om att utreda förutsättningarna för insamling, hantering, registrering och rapportering av råvattendata och dricksvattendata (LI2024/00530). I studien framkom att behovet av att samla in och på ett säkert sätt tillgängliggöra dricksvattenleverantörernas data är omfattande. Studien bidrog till att förbättra kunskapsläget kring hur skyldigheterna kring bl.a. råvattendata i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten kan uppfyllas.

Som ett led i regeringens arbete för att skapa bättre förutsättningar för effektiva klimatanpassningsåtgärder hade SGU 2024 i regeringsuppdrag att analysera grundvattenmagasinens robusthet och utsatthet för klimatförändringar samt inkludera uttag av grundvatten och effekten därav i både stora och små magasin. I en rapport framtagen under våren, som avser små grundvattenmagasin, redovisas förväntade framtida förändringar av medelnivåer över trettio-årsperioder fram till 2100 jämfört med referensperioden 1971–2000. Ett exempel på resultat är framtida längre perioder av grundvattentorka i Götaland och i stora delar av Svealand och Norrlandskusten.

Uttaget av naturgrus minskade under 2023 med 22 procent jämfört med föregående år. Av diagram 3.13 framgår hur uttaget av naturgrus är fördelat över olika användningsområden under perioden 2008–2024. Det totala uttaget 2023 var ca 5 ton, vilket är ca 1,5 miljoner ton mindre än året innan. Detta är i linje med en nedåtgående trend under flera år.

Diagram 3.13 Användning av naturgrus i Sverige

Miljoner ton

Anm.: Det totala uttaget av naturgrus är fördelat på olika användningsområden. Data från 2010 saknas.

Källa: SGU (2024) Grus, sand och krossberg 2023, Statistics of the Swedish aggregate production 2023, samt miljömålsindikatorn Naturgrusanvändning.

3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Det finns idag brister i övervakningen av grundvatten och därmed en betydande avsaknad av relevanta kvalitativa och kvantitativa data, vilket försvårar såväl effektivt åtgärdsarbete som förvaltning av Sveriges grundvatten.

Genom övervakning och riktade undersökningar förbättras kunskapsläget om grundvattnets kvalitet. Dock krävs fortsatt utökad provtagning och bearbetning av befintliga analysdata. De statliga satsningarna på vattenskyddsområden och åtgärder för en bättre vattenhushållning som genomförts har gynnat grundvattnet och bedöms därmed ha bidragit till genomförandet av miljökvalitetsmålet.

3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas på ett sådant sätt att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god miljöstatus
- god ekologisk och kemisk status
- ekosystemtjänster
- grunda kustnära miljöer
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer

- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturvärden
- kulturlämningar under vatten
- friluftsliv och buller.

Sedan 2024 används EU:s vägledning som bedömningsmetod för den årliga utvecklingen av skräp på stränder. Mot denna bakgrund återfinns ett nytt figurunderlag i årets resultatredovisning som visar mängden upphittat skräp på naturnära stränder längs Västerhavet.

3.15.2 Resultatredovisning

Miljöstatus i svenska havsområden

Havs- och vattenmyndigheten gjorde under 2024 en uppdaterad bedömning av miljötillståndet och en socioekonomisk analys enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) i enlighet med genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektivet om en marin strategi), det s.k. havsmiljödirektivet. Havs- och vattenmyndighetens bedömning av god miljöstatus visar att tillståndet för haven är fortsatt kritiskt och målen för många av de arter och livsmiljöer som finns längs med kusterna och i havsbassängerna inte uppnås. Bedömningarna används för att uppdatera miljökvalitetsnormer och nästa steg är att identifiera åtgärder för kommande åtgärdsprogram för perioden 2028–2032.

Trycket på den marina miljön ökar. Föroreningar, exploatering, klimatförändringar är exempel på stressfaktorer som påverkar och förändrar hav och kuster, vilket leder till minskad biologisk mångfald, förlust av livsmiljöer och minskad ekologisk motståndskraft. Kunskap om sammanlagda, s.k. kumulativa, miljöeffekter blir allt viktigare. Under året har anslag 1:5 *Miljöforskning* använts till fördjupat arbete kring kumulativa miljöeffekter vilket ger förbättrade beslutsunderlag. Från samma anslag har 40 miljoner kronor fördelats för att öka kunskapen inom ekosystembaserad förvaltning av sötvatten och hav. Därtill har Havs- och vattenmyndigheten gett stöd till en plattform för ekosystemanalys mellan SMHI och Sveriges lantbruksuniversitet.

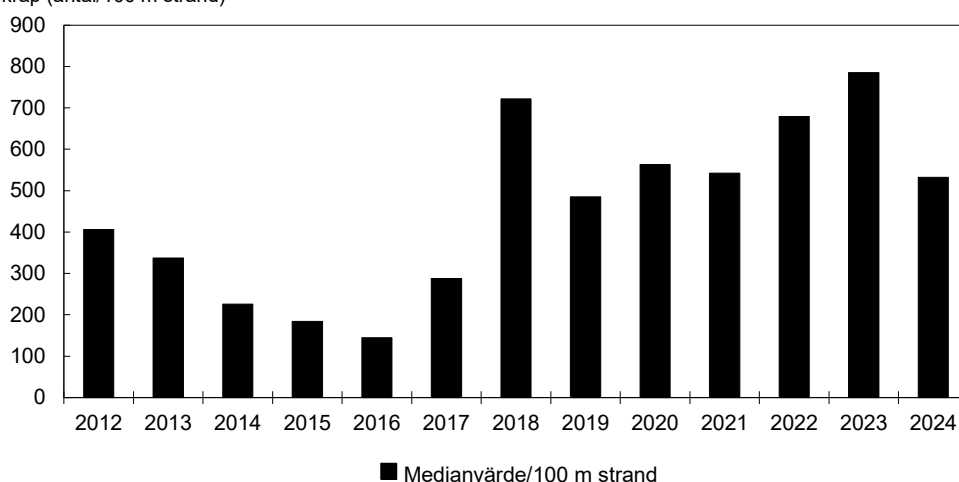
Flertalet myndigheter har arbetat med regeringsuppdrag om ökad kunskap om förorenade sediment och har under året fokuserat särskilt på att främja samverkan och initiera inventeringar av områden med förorenade sediment över hela landet.

Verifierande provtagningar för förorenade sediment gjordes för 211 områden 2024 vilket finansierades från anslag 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*.

Skräp, som kan brytas ner till mikroplaster, påverkar marina arter och upplevelser av naturen. Skräp på naturnära stränder kommer främst från havet, dvs. fartyg, båtar och havsbaserade aktiviteter, och förs mot kusten genom havsströmmar. Diagrammet åskådliggör att den långsiktiga trenden längs Västerhavet är att mängden skräp ökat signifikant. Regeringen har avsatt särskilda medel under 2024 för bidrag till drabbade kommuner för stöd till strandstädning och skräpplockning från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. Regeringen har också avsatt särskilda medel på anslag 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för insamling och övergivna och uttjänta fiskeredskap och fritidsbåtar för att minska plastskräp.

Diagram 3.14 Strandskräp (Västerhavet)

Skräp (antal/100 m strand)

Källa: Håll Sverige Rent.

En stor del av kustvattnen uppnår inte god ekologisk status inom vattenförvaltningens statusklassning. Inga kustvatten uppnår god kemisk status. Den största anledningen till att god status inte uppnås är övergödning, se vidare under Ingen övergödning. Havs- och vattenmyndigheten har under 2024 tagit fram underlag till nya metoder och bedömningsgrunder för att öka möjligheten att följa utvecklingen i kustnära miljöer i Västerhavet och Östersjön. Detta är viktigt underlag för att kunna förbättra åtgärdsarbetet, på land och till havs.

Med stöd från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* görs många åtgärder som bidrar till miljömålet. Under 2024 startade 17 nya projekt som särskilt bidrar till att nå miljömålet, t.ex. genom fysiska åtgärder som återplantering av ålgräs. Åtgärder i avrinningsområdena är viktiga för miljötillståndet i kust- och havsområden. Genom en satsning på åtgärdssamordning i avrinningsområden bedömer Havs- och vattenmyndigheten att lokalt engagemang växer och att åtgärdsarbetet i ökad utsträckning riktas in på en kombination av åtgärder och att åtgärder genomförs på rätt plats. Under 2024 har myndigheten i samverkan med andra nationella myndigheter aktivt arbetat med att genomföra åtgärder i Helcoms aktionsplan för Östersjön och Ospars miljöstrategi för Nordostatlant. Majoriteten av åtgärder som åligger Sverige att genomföra bedöms följa tidplanen. Under 2024 beslutade Havs- och vattenmyndigheten att ge ett förnyat stöd till Baltic Sea Action Plan – fonden (BSAP-fonden). Fonden förvaltas av det Nordiska miljöfinansieringsbolaget (Nefco) och Nordiska Investeringsbanken (NIB) och stöder innovativa projekt i östersjöregionen som bidrar till genomförandet av Helcoms aktionsplan och en bättre havsmiljö.

Havets och grunda kustnära miljöers samhällsekonomiska bidrag

Havet skulle kunna ge större samhällsekonomisk nytta om miljötillståndet var bättre. Fisk- och skaldjursbestånd i svenska vatten påverkas bl.a. av fiske, såväl kommersiellt som fritidsfiske, men även av tillgång till lek- och uppväxtområden, fysisk exploatering av habitaterna samt olika miljöfaktorer som övergödning, klimatförändring och predation från säl och skarv. I den årliga s.k. Fiskbarometern som tas fram av Sveriges lantbruksuniversitet visas bedömningar för 48 arter och drygt 110 bestånd. Det finns fortsatt stora utmaningar för kustfiskbestånd och flera kommersiella bestånd. Miljömålsindikatorn Hållbart nyttjande av fisk- och skaldjursbestånd i kust och hav visar för 2024 att 40 procent av de 77 bedömda bestånden som "hållbart nyttjade". Detta gäller både i Östersjön och Västerhavet. Exempelvis är tillståndet för torsk i

Östersjön sedan 2020 i så dåligt skick att den vetenskapliga rådgivningen rekommenderar fiskestopp vilket också införts.

Formas redovisade 2024 resultaten av regeringsuppdraget att genomföra en internationell utvärdering av svensk förvaltning av europeisk ål (R14:2024). Forskarpanelen rekommenderade att skyndsamt förbättra ålarnas möjligheter att vandra i strömmande vattendrag och minska den dödlighet som är kopplad till vattenkraften genom omfattande lösningar som möjliggör passage både uppströms och nedströms. Panelen rekommenderade även fortsatt utfasning av ålfisket genom att inte bevilja nya fisketillstånd för ål, och att utsättningen av ålyngel i svenska vatten avslutas.

I de grunda havsmiljöerna sker de snabbaste klimatrelaterade förändringarna. Forskning visar att längs den svenska Skagerakskusten ökar vintertemperaturen fyra gånger snabbare än genomsnittet i världens hav. Förändringen är en stressfaktor tillsammans med andra påverkansfaktorer såsom buller. Fysisk planering som sker utifrån en ekosystemansats ger vägledning när avvägningar mellan olika intressen behöver göras.

Bevarande av livsmiljöer, arter och genetisk variation samt bekämpning av främmande arter

Med stöd från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* avsattes 2024 drygt 76 miljoner kronor till länsstyrelserna för restaurering av sötvatten och hav. Mer än 70 procent av medlen gick till praktiska restaureringsinsatser. Restaurering av havsmiljö är ett kunskapsområde under uppbyggnad. Exempel på åtgärder är restaurering av livsmiljöer för blåstång, blåmusslor, ålgräs samt kustrovfiskar som göddar.

Antalet rödlistade arter i havsmiljön ökar, och flertalet av de hotade arterna rödlistas på grund av att deras utbredningsområden minskat. För att stärka bevarandet av hotade arter och naturtyper arbetar myndigheterna utifrån vägledande åtgärdsprogram som baserat på kunskap sätter mål och anger prioriterade åtgärder. Ofta kan positiva resultat fastställas först efter att flera generationer av arterna passerat. Havsnejonöga bedöms vara den mest hotade fiskarten i Sverige. Under året har experter arbetat med att identifiera populationsförstärkande åtgärder.

Flera länsstyrelser rapporterar samordningsvinster mellan arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och arbetet med marint områdesskydd och miljöövervakning, exempelvis för den akut hotade Östersjötummlaren. Det finns också samordningsvinster med arbete mot främmande arter. Svartmunnad smörbult är en främmande art som flera länsstyrelser arbetat med att bekämpa under 2024 med användning av anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*.

Övervakning av genetisk inomartsvariation behövs för att kunna bedöma olika populationers långsiktiga överlevnad och ekosystemens motståndskraft. Detta är särskilt viktigt i ljuset av pågående klimatförändringar. Ålgräs och blåstång är viktiga habitatbyggare och genom övervakningsprogrammen kartläggs deras genetiska variation.

Bevarande av natur- och kulturmiljöer samt möjligheten till friluftsliv

För att stärka arbetet med områdesskydd i vatten och hav avsattes över 70 miljoner kronor 2024 från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. Särskilt fokus gavs till Östersjön och satsningen har gett resultat för det marina arbetet. För Natura 2000-områden har 17 marina bevarandeplaner uppdaterats och fyra nya marina skyddade områden har inrättats, varav alla är i Östersjön.

Inom havsplaneringsarbetet har länsstyrelserna tagit fram ett samlat underlag avseende marina kulturmiljöer och påverkan från havsbaserad vindkraft i syfte att främja samexistensfrågor. Flera faktorer påverkar friluftslivet. Indikatorn Kustnära byggande visar att det sker en fortsatt samhällsutbyggnad i kustnära områden, liksom i strandnära skyddade områden, vilket kan påverka tillgängligheten för ett hållbart friluftsliv, och därmed folkhälsan. Inför badsäsongen 2024 hade fortsatt en mycket hög andel (90 procent) av de badstränder som klassificeras som EU-bad god vattenkvalitet.

3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljömålet.

Miljömålet är ett omfattande mål och många styrmedel inom flera olika förvaltningsområden för land- och hav påverkar måluppfyllelsen. Inget kustlän bedömer att förutsättningarna för att uppnå målet på lång sikt finns på plats, men de uppmärksammar samtidigt att t.ex. fysisk planering och områdesskydd är viktiga verktyg.

Regeringen bedömer att antagandet av propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/2024:156) ger en tydlig inriktning i havsmiljöpolitiken vilket kommer att bidra positivt till de havs- och vattenanknutna miljömålen.

En av de centrala principerna som fastslås med propositionen är att ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas. Regeringen bedömer att flera åtgärder som vidtas för att genomföra havsmiljöpropositionen bidrar till uppfyllelsen av miljömålet. Sådana åtgärder är regeringens proposition (prop. 2024/25:81) om förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden och beslutet om att Nämndöskärgården ska bli Östersjöns första marina nationalpark (prop. 2024/25:142). En annan åtgärd som kan bidra till måluppfyllelsen är beslutet om att uppdra till Havs- och vattenmyndigheten att ta fram underlag för att påbörja arbetet med att flytta ut trålgränsen för sill- och skarpsillstrålare över 24 meter till 12 sjömil i hela Östersjön. Detta kan bidra till att skydda och återställa lokala fiskbestånd och stärka det småskaliga fiskets konkurrenskraft och den lokala försörjningen. Därtill sker arbetet med att stärka ekosystemansatsens tillämpning genom att fiskförvaltning samt förvaltning av predatorer integreras i övrigt havsmiljöarbete. I denna del bedömer regeringen att åtgärder för allmän bestandsreglerande jakt på skarv liksom uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten att revidera förvaltningsplaner för gråsäl, knubbsäl och vikaresäl har betydelse för miljömålet, inte minst kustfiskbestånden.

Havsmiljöpropositionen betonar även betydelsen av att utveckla ett områdesinriktat och effektivt åtgärdsarbete från källa till hav. I denna del bedömer regeringen att en rad vidtagna åtgärder också har betydelse för miljömålet. Satsningen på avrinningsområdessamordning har kompletterats med ett uppdrag till de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra berörda länsstyrelser, att ta fram delåtgärdsprogram för kust- och avrinningsområden. Detta är viktigt inte minst för kustzonen där det behövs samordning mellan överlappande direktiv, effektiva åtgärder och ett samlat åtgärdsarbete. Havsmiljöpropositionen betonar även att planering och genomförande av åtgärder för fiskevärden behöver samordnas och om möjligt integreras i arbetet med beslut om genomförande av vatten- och havsmiljöförordningarnas åtgärdsprogram. Ett steg i denna riktning är uppdraget till Havs- och vattenmyndigheten att lämna förslag på samförvaltningsformer för ett mer intressentdrivet åtgärdsarbete för kustekosystemens återhämtning. Detta syftar till att

försöka åstadkomma ett kostnadseffektivt genomförande av åtgärdsarbete med en inkludering av de olika intressenter inom fiske, vattenbruk, jakt och naturvård representerar. Genomförandet av EU-förordningen om restaurering av natur bedöms viktigt för det långsiktiga arbetet med miljömålet.

Flera pågående satsningar som finansieras under 2024, t.ex. strandstädningsbidrag, insamling av övergivna och uttjänta fiskredskap och fritidsbåtar, arbete för att minska spridningen av PFAS samt sanering av förorenade sediment och miljöfarliga vrak, bidrar till måluppfyllelsen. Regeringens satsningar för att stärka restaureringsåtgärder i kustnära miljöer och öka det marina områdesskyddet, inte minst i Östersjön ger resultat.

Regeringen har tagit beslut om förbud mot utsläpp från fartygsskrubbar i svenskt territorialvatten. Även detta kommer också att bidra positivt till uppfyllandet av miljömålet. Internationellt samarbete, inte minst havsregionalt samarbete är fortsatt av stor betydelse.

Uppfyllelsen av miljömålet är beroende av att andra miljömål uppfylls, inte minst Ingen övergödning och Begränsad klimatpåverkan.

3.16 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- våtmarkstypernas utbredning
- våtmarkernas ekosystemtjänster
- återskapande av våtmarker och arters spridningsmöjligheter
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn Anlagda och restaurerade våtmarker som inte är belägna på torvmark ersatts med Hydrologisk restaurering av torvmarker.

3.16.2 Resultatredovisning

Våtmarkstypernas utbredning är relativt konstant

Markavvattning genom dikning har bl.a. genomförts för att säkerställa livsmedelsproduktionen till landets befolkning och har på grund av detta i perioder såväl subventionerats som varit ett krav från staten. Stora arealer våtmark har således historiskt dikats ut för att skapa mark för jord- och skogsbruket, och tidigare utdikningar fortsätter att påverka kvarvarande våtmarker negativt. De senaste åren har det varit fokus på att återskapa våtmarker för att säkerställa viktiga ekosystemtjänster och gynna den biologiska mångfalden, samtidigt som permanent nydikning inom jord-

och skogsbruk i princip har upphört. Naturtyper med källor försvinner i viss omfattning, främst i skogsmark, huvudsakligen på grund av otillräcklig hänsyn vid markanvändning. Arealen palsmyr minskar i takt med utvecklingen mot ett varmare klimat. Hävdberoende naturtyper, som t.ex. rikkärr, minskar på grund av utebliven hävd och efterföljande igenväxning. Våtmarker försvinner också i samband med exploatering, t.ex. i samband med vägbyggnation. Vid exploatering påverkas även hydrologin för omkringliggande våtmarker genom markavvattning. Sammantaget är våtmarkernas utbredning relativt konstant.

Våtmarkernas ekosystemtjänster, gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Restaurering av våtmarker i skyddade områden har bidragit till att bevarandetillstånd för naturtyper har förbättrats, eller kommer att förbättras, samt till att ett flertal hotade och sällsynta arter har fått eller har potential att få en bättre livsmiljö. Rikkärr och öppna mossar och kärr är de typer av våtmarker som har restaurerats i störst omfattning under 2024.

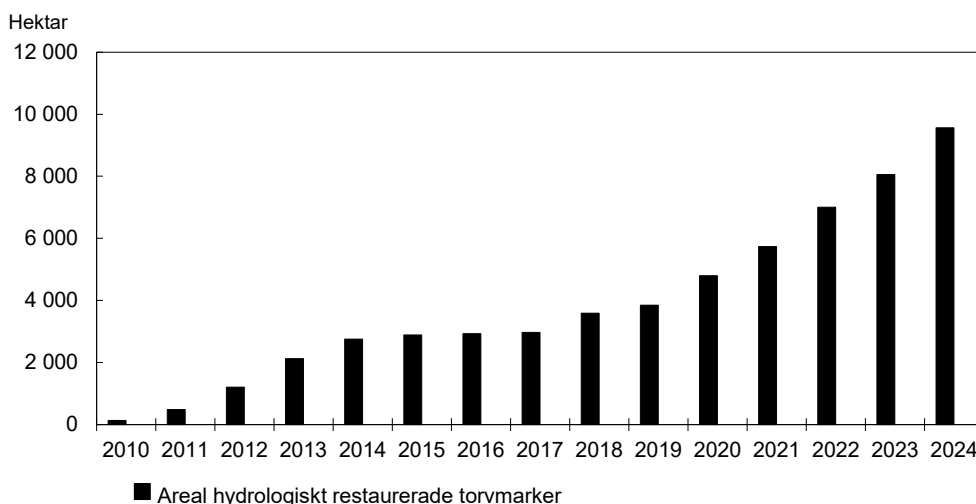
Återskapande av våtmarker

Arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker har ökat i omfattning de senaste åren, och förväntas öka ytterligare de närmaste åren. Detta har möjliggjorts genom regeringens satsningar på arbetet för att restaurera och återskapa våtmarker genom anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. Den vanligaste hydrologiska åtgärden är igenläggning och pluggning av diken. Ett ökat fokus på klimatnyttan med våtmarker har lett till att en högre andel våtmarker på torvmark har restaureras.

Åtgärder finansieras även som investeringar i form av anläggning och restaurering av våtmarker i odlingslandskapet genom den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP). Utöver anläggning och restaurering har Statens jordbruksverk betalat ut miljöersättningsstöd för skötsel av drygt 11 383 hektar våtmarker under 2024.

Skogsstyrelsen har under 2024 utökat arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker jämfört med 2023. Skogsstyrelsen har byggt upp kompetens och kapacitet inom myndigheten samt gjort insatser för att väcka intresse hos markägare. Under 2024 skrev Skogsstyrelsen 157 återvätningsavtal på sammanlagt ca 490 hektar och dikespluggade 176 hektar.

Sammanlagt för de olika stödformerna har ca 3 500 hektar våtmarker anlagts och restaurerats under 2024, och en mångdubbelt större yta utreds för möjliga åtgärder. Sammanlagt anlades eller restaurerades ca 2 160 hektar våtmarker, varav ca 1 500 hektar på torvmark, något som jämfört med tidigare år är en tydlig förskjutning mot torvmarker (se diagram 3.15). Totalt beräknas enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2025 all våtmarksrestaurering och nyanläggning som utförts med statliga medel 2024 ha bidragit med utsläppsminskningar om drygt 10 000 ton koldioxidekvivalenter, vilket är en tydlig ökning från 2023. Satsningen på att restaurera och återskapa våtmarker har haft stor betydelse för arbetet att nå miljökvalitetsmålet. Satsningen på att återväta våtmarker bidrar också till klimatanpassning genom att våtmarker kan minska risken för översvämningar och stärka landskapens skydd mot torka och brand samt gynnar biologisk mångfald. Naturvårdsverket har, inom ramen för ett regeringsuppdrag, lämnat förslag till ändringar i reglerna för att möjliggöra en ökning av takten i arbetet.

Diagram 3.15 Hydrologisk restaurering av torvmarker 2010–2024

Anm.: Figuren visar ackumulerad areal torvmark för perioden 2010–2024 som har restaurerats med statliga medel. Totalt har ca 9 563 hektar restaurerats sedan 2010.

Källa: Naturvårdsverket.

Hotade arter och återställda livsmiljöer, främmande arter och genotyper

När det gäller arbetet med hotade arter i våtmarker har huvudsakligen hydrologisk återställning genomförts, men även återskapande av hävdade naturtyper och borttagning av igenväxningsvegetation. Åtgärdernas syfte är att bidra till gynnsam bevarandestatus för flera våtmarkstyper, främst rikkärr, men även för hotade arter såsom strandpadda och lökgroda.

Insatser mot främmande växtarter på och vid våtmarker har skett på flera håll i landet, bl.a. har gul skunkkalla, jättebalsamin och jätteloka bekämpats. Åtgärderna ger positiva resultat, men kommer att kräva stora insatser framöver. Inom projektet Svenska Jägareförbundet – Invasiva arter, hanteras alla främmande landlevande ryggradsdjur som är listade som invasiva inom EU, bl.a. mårhund, tvättbjörn och bisam. Berörda arters populationer hålls på en låg nivå och de arter som har övervakats under flera år uppvisar en nedåtgående populationstrend.

Bevarande och främjande av natur-, kulturmiljö- och friluftslivsvärden

Enligt SCB:s årliga statistik ökar arealen våtmark som är formellt skyddad i nationalpark, naturreservat, naturvårdsområde eller Natura 2000 i långsam takt. Under 2024 har 25 naturreservat bildats eller utökats som bidrar till skydd av våtmarker som bör prioriteras enligt Myrskyddsplanen, och den skyddade arealen i Myrskyddsplanen ökade med 20 734 hektar. Antalet områden i Myrskyddsplanen där skyddet är komplett uppgår nu till 412 områden. Sammanlagt återstår 233 områden och ca 155 000 hektar att skydda enligt planen.

Det mest utbredda kulturmiljövärdet är det biologiska kulturarvet i våtmarker som tidigare använts för slätter och bete. Naturvårdsverket har under 2024 gett fortsatt bidrag till Riksantikvarieämbetet från anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för att utveckla metodstöd om kulturmiljöaspekter i våtmarksrestaurering och Riksantikvarieämbetet publicerade under 2024 vägledning i ärenden om återvätning och stöd till dem som på annat sätt kommer i kontakt med återvätning.

Under senare år har brytningen av energitorv minskat och under 2020-talet har den sjunkit kraftigt. Sedan 2015 bryts mer odlingstorv än energitorv. Under 2024 bröts

totalt ca 2 200 000 kubikmeter torv, varav 196 000 kubikmeter energitorv och 1 986 000 kubikmeter odlingstorv, vilket är en liten ökning jämfört med 2023.

Under 2024 har bidrag från anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* getts till projekt som syftar till att öka tillgängligheten för friluftsliv i anslutning till våtmarker genom den lokala naturvårdssatsningen (LONA), t.ex. för uppförande av fågeltorn och vindskydd. Detta har även bidragit positivt till preciseringarna av miljökvalitetsmålet friluftsliv och buller (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 15.7).

3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

De regionala bedömningarna av måluppfyllelsen under 2024 visar att trenden bedöms som negativ i sex län, neutral i elva län, positiv i två län och oklar i två län. Det är samma regionala bedömningar som gjordes av måluppfyllelsen under 2023. Samtliga 21 län bedömer att målet inte nås till 2030 jämfört med 2023 då 20 län bedömde att målet inte kunde nås till 2030. Trenden för att nå miljömålet är sammantaget fortsatt neutral.

Inom ramen för regeringens satsningar görs många viktiga insatser för restaurering, skydd och skötsel av våtmarker som ger tydliga resultat men som ännu inte är av tillräckligt stor omfattning för att vända trenden för miljömålet. Våtmarkernas natur- och kulturvärden påverkas negativt av framför allt tidigare dikningar, bl.a. för tillskapande av odlingsmark. Under senare tid är det anläggande av nya byggnader, vägar och järnvägar som har visat sig ge negativ påverkan på intilliggande våtmarker. Även vindkraftsetableringar, terrängkörning och åtgärder inom skogsbruket såsom avverkning, anläggning av skogsbilvägar och terrängtransport av virke kan bidra till negativ påverkan på våtmarker.

Regeringen har de senaste åren höjt ambitionsnivån och kapaciteten i arbetet med restaurering av våtmarker vilket har lett till att våtmarksarbetet har ökat i omfattning på flera områden. Anläggning och restaurering av våtmarker har ökat och det pågår fortfarande en kapacitetsuppbyggnad hos myndigheterna. De medel som tillgängliggjorts för insatser inom t.ex. Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) har bidragit till utvecklingen vilket inte minst är viktigt i våtmarker vid kustmynnande vattendrag. Inriktningen på satsningen mot en förbättrad klimateffekt har inneburit en förskjutning i vilka marker som restaureras. Det har skett nästan en fördubbling av antalet projekt där huvudsyftet är kolbindning mellan 2023 och 2024. Att myndigheterna har uppbyggt kunskap och kapacitet om återvätning av tidigare utdikade våtmarker kommer underlätta införandet av en av de åtgärder som behövs för en implementering av EU-förordningen om restaurering av natur.

För att restaurera dränerade torvmarker behövs ofta omfattande insatser med att lägga igen diken. I vissa fall krävs omprövning av äldre dikningsföretag eller krav på tillståndsansökan för åtgärder vilket i många fall leder till långa handläggningstider, något som bidrar till att arbetet inte går i önskvärd takt.

Våtmarksprojekten bidrar även till att många av våtmarkernas viktiga nyttor såsom klimatanpassning, minskad övergödning och rekreation gynnas. En gynnsam bevarandestatus för våtmarker inom art- och habitatdirektivets naturtyper i boreal och kontinental region har dock inte kunnat nås. Bekämpningen i och vid våtmarker av invasiva främmande arter som skunkkalla, jätteloka och jätdebalsamin är effektiv där den sker, men för att uppnå utrotning kräver det långsiktighet och åtgärder för att

hindra att arterna sprider sig till nya platser. Arbetet med hotade arter i skyddade områden har ökat kraftigt i och med satsningen och förväntas bidra till förbättrad bevarandestatus för flera naturtyper och arter knutna till våtmarker.

Genomförandet av Myrskyddsplanen är en viktig åtgärd för att landets mest värdefulla våtmarker ska kunna bevaras, men detta arbete prioriteras enbart av några få länsstyrelser. Slätter och bete i tillräcklig omfattning på hävdgynnade våtmarker som mader, fuktängar och rikkärr är viktigt för att bevara deras natur- och kulturmiljövärden. Våtmarker är viktiga för friluftslivet och har ofta goda förutsättningar att erbjuda ostörda naturmiljöer med höga upplevelsevärden, även om buller från bl.a. vindkraftverk, fyrhjulingar, snöskoter och biltrafik har ökat. De är även ofta viktiga fågellokaler. De satsningar som görs på tillgängliggörande av våtmarker är viktiga för att öka kunskapen och intresset för våtmarkernas värde samt för att främja friluftsliv.

3.17 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna
- skogens ekosystem är vidmakthållna
- skogens biologiska mångfald är bevarad och arter kan sprida sig i en grön infrastruktur
- naturtyper och arter har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- natur och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för utveckling av värdena finns
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog som diagram.

3.17.2 Resultatredovisning

Skyddade områden ökar

Myndigheternas arbete med formellt skydd av skog är enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålet ett viktigt bidrag till måluppfyllelsen genom att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden. Enligt uppföljningen sker en fortsatt förlust av naturvärden som inte kan återskapas under överskådlig tid då skogar med kontinuitetsvärden avverkas. Det innebär en stor negativ påverkan på möjligheterna att bevara den biologiska mångfalden i den svenska skogen. Brist på viktiga livsmiljöer i skogslandskapet är enligt Skogsstyrelsen en av de viktigaste frågorna för att nå miljömålet (rapport 2022/12).

Skogsstyrelsens fördjupade utvärdering av miljökvalitetsmålet Levande skogar visar att styrmedel och åtgärder behöver utvecklas för att miljökvalitetsmålet ska nås. Skogsstyrelsens analys i utvärderingen visar på marknadsmisslyckanden i skogsbruket. För enskilda skogsägare är det ofta olönsamt att anpassa skogsbruket för att gynna den biologiska mångfalden och de samhällsvärden som följer därav. Incitamenten för att göra investeringar och anpassningar avsedda för att gynna den biologiska mångfalden är för svaga. Under 2024 återupptog Skogsstyrelsen samverkansprocessen ”Gröna steg för Levande skogar” med syfte att öka skogssektorns engagemang i miljömålsarbetet.

Under 2024 har länsstyrelserna fattat beslut om naturreservat som omfattar ca 71 000 hektar skogsmark, varav ca 50 000 hektar är produktiv skogsmark, att jämföra med 20 073 hektar formellt skyddad produktiv skogsmark genom statliga och kommunala naturreservat under 2023. Under samma period har arealen frivilliga avsättningar minskat med 22 200 hektar, vilket delvis beror på en överenskommelse mellan Naturvårdsverket och Sveaskog om bildande av nya formellt skyddade områden bl.a. på arealer som tidigare varit frivilliga avsättningar. Under 2024 betalade Naturvårdsverket ut över 1 310 miljoner kronor i intrångsersättning och 25,5 miljoner kronor för köp för bildande av formellt skydd. Skogsstyrelsen betalade ut nära 324 miljoner kronor i intrångsersättningar till markägare för nekad avverkning i fjällnära skog. Det är en fortsatt ökning sen 2020, då de första ersättningarna betalades ut. Under 2024 bildade Skogsstyrelsen biotopskyddsområden och naturvårdsavtal på sammanlagt 711 hektar. Det är den lägsta nivån sedan 1996.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har redovisat uppdraget att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog (KN2025/01008). Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har gjort en utvärdering av myndigheternas utvecklade arbetssätt som indikerar att formellt skydd av skog i ökande grad inleds genom markägares intresseanmälan, att avsteg från markägares medgivande sker restriktivt, att markägares upplevelse och möjlighet att påverka skyddsprocessen har betydelse vid formellt skydd av skog, att ambitionen att skyddsvärda skogar inte avverkas utan bevaras inte nås och att frivilliga avsättningar kompletterar det formella skyddet av skog. Resultatet indikerar enligt myndigheterna att arbetssättet har börjat förändras. Totalt har det under perioden januari 2023 t.o.m. september 2024 kommit in 556 intresseanmälningar från markägare till myndigheterna. Enligt myndigheterna behövs fördjupade och fortsatta utvärderingar för att visa om det utvecklade arbetssättet i strategin uppnår syftet att tillvarata och främja markägares vilja att bevara och utveckla naturvärden på sina fastigheter.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om proportionalitetsprincipen och rätten till ersättning (bet. 2021/22:MJU29 punkt 4, rskr. 2021/22:389). Av tillkännagivandet följer att det måste skapas bättre förutsättningar för att de myndigheter som beslutar om inskränkningar i äganderätten och ersättning för att kompensera sådana rådighetsinskränkningar ska kunna upprätthålla proportionalitetsprincipen och rätten till ersättning (bet. 2021/22:MJU29 s. 33). Regeringen gav den 9 juni 2022 ett uppdrag till Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen att – i enlighet med den inriktning som finns beskriven i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58) – se över den nationella strategin för formellt skydd av skog och särskilt beakta hur äganderättsperspektivet ska stärkas, nya skyddsformer användas och hur frivillighet som grund ska tillämpas samtidigt som skogar med höga naturvärden skyddas. I uppdraget anmodar regeringen myndigheterna att bedriva arbetet på sätt som överensstämmer med tillkännagivandet. Genom uppdraget ansåg regeringen att tillkännagivandet var tillgodosett och slutbehandlat. Utskottet delade dock inte regeringens bedömning (bet. 2023/24:MJU1

s. 23) och punkten står därför åter som öppen. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har därefter i december 2024 beslutat om en reviderad nationell strategi för formellt skydd av skog. Strategin har utformats utifrån de intentioner som uttrycks i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58). Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om äganderätten i beslut och ställningstaganden och utbetalning av ersättning vid beslut om formellt skydd (bet. 2021/22:MJU29 punkt 5, rskr. 2021/22:389). Av tillkännagivandet följer att myndigheterna behöver ta tydligare hänsyn till äganderätten i beslut och ställningstaganden, vilket i sin tur kommer att skapa större uppslutning och engagemang för naturvårdsarbetet i skogen och för olika skyddsformer, att kortare handläggningstider och ett mer serviceinriktat bemötande bör eftersträvas av berörda myndigheter i sin myndighetsutövning och att huvudregeln bör vara att ersättning ska betalas ut i anslutning till skyddsbeslutet när markägaren har kommit överens med staten om formellt skydd (bet. 2021/22:MJU29 s. 34). Regeringen gav den 9 juni 2022 ett uppdrag till Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen att – i enlighet med den inriktning som finns beskriven i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58) – se över den nationella strategin för formellt skydd av skog och särskilt beakta hur äganderättsperspektivet ska stärkas, nya skyddsformer användas och hur frivillighet som grund ska tillämpas samtidigt som skogar med höga naturvärden skyddas. I uppdraget anmodar regeringen myndigheterna att bedriva arbetet på sätt som överensstämmer med tillkännagivandet. Regeringen har vidare den 12 juni 2023 beslutat att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté som bl.a. ska bedöma vilka generella förutsättningar som bör gälla för att en inskränkning i näringsfriheten och egendomsskyddet ska vara godtagbar (dir. 2023:83). Regeringen ansåg mot denna bakgrund att tillkännagivandet var tillgodosett och slutbehandlat. Utskottet delade dock inte regeringens bedömning (bet. 2023/24:MJU1 s. 23) och punkten står därför åter som öppen. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har därefter i december 2024 beslutat om en reviderad nationell strategi för formellt skydd av skog. Strategin har utformats utifrån de intentioner som uttrycks i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58). Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Genomförda insatser för hänsyn och naturvärden

Enligt den fördjupade utvärderingen av miljökvalitetsmålet har den gröna infrastrukturen stora brister. Miljömålsrådets samverkansåtgärd ”Staten går före som skogsägare” avslutades vid årsskiftet 2024/2025. Syftet har varit att bidra till en förbättrad grön infrastruktur på den statligt ägda skogsmarken. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har under 2024 utvecklat metoder för att ta fram indikatorer för att mäta skogar med natur- och kulturmiljövärden inom projektet ”Digitala värden i skogen” (DVIS). Skogsstyrelsen har erbjudit rådgivning om hyggesfritt och variationsrikt skogsbruk och skapat demonstrations- och försöksområden i samverkan med andra aktörer. Idag används hyggesfria metoder på 3–4 procent av den brukade skogsarealen. Andelen har legat på samma nivå sedan Skogsstyrelsen påbörjade uppföljningen.

Andelen hänsynsareal som lämnats vid avverkning var i genomsnitt knappt 9 procent av den avverkade arealen enligt det senaste inventeringsresultatet, att jämföra med knappt 10 procent föregående år. Andelen avverkningsareal där ingen hänsynsyta lämnats ligger kvar på 20 procent. Efter föryngringsavverkning mot hav, sjö eller vattendrag

saknas kantzon helt på ca 35 procent av strandlinjen, att jämföra med 29 procent föregående år.

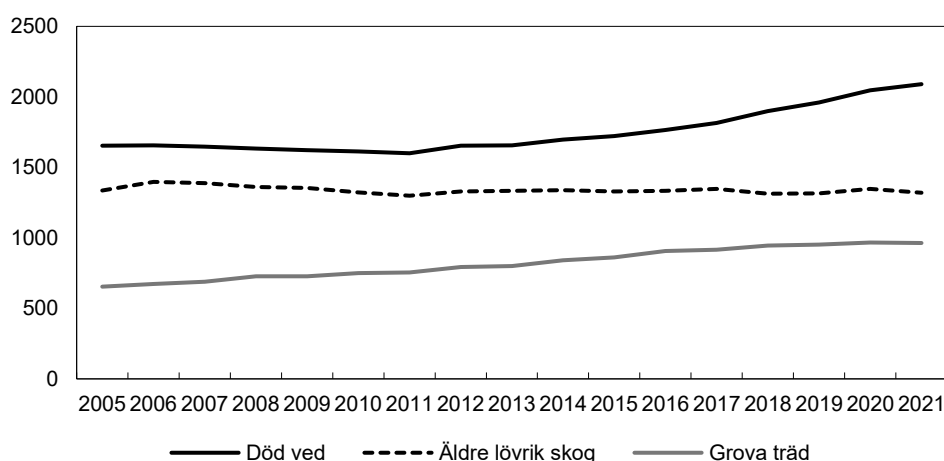
Miljö kvalitetsmålets indikator Gammal skog ökar. I statistiken ingår både skogsbrukets frivilliga avsättningar och hänsynsytor som uppnått ålderskriteriet enligt indikatorns definition. Indikatorn redovisas både inklusive och exklusive formellt skyddade arealer. På ungefär hälften av arealen gammal skog finns särskild indikation på att den hyser höga naturvärden, enligt SLU:s riksskogstaxering.

Arealen med mer än 20 kubikmeter död ved har ökat de senaste decennierna, liksom arealen produktiv skogsmark med minst 60 träd per hektar som är minst 45 cm i diameter, se diagram 3.16. Vissa vedtyper som exempelvis ved från senvuxna träd och hålträd med mulm är fortfarande ovanliga. Trenden för äldre lövrik skog är på nationell nivå neutral.

Under 2024 påbörjade Skogsstyrelsen en fördjupad uppföljning för 2019–2024 om klimatanpassning av skogsbruket. Uppföljningen indikerar att mycket arbete återstår innan kapaciteten hos svensk skog och svenskt skogsbruk kan anses vara tillräckligt god för att stå emot och hantera pågående klimatförändringar.

Diagram 3.16 Struktur i skogslandskapet

Tusen hektar

Anm.: Diagrammet visar produktiv skogsmark inklusive formellt skyddad skog.

Källa: Riksskogstaxeringen, Sveriges lantbruksuniversitet.

Åtgärder för hotade arter

Enligt den årliga uppföljningen är situationen allvarlig för arter knutna till lång skoglig kontinuitet och arter som behöver livsmiljöer som idag är ovanliga i skogslandskapet. Flera av de mest hotade arterna finns fortfarande kvar i Sverige men ofta i små, känsliga populationer. Enligt den årliga uppföljningen ger arbete med att bevara och utveckla livsmiljöer som Sveriges hotade arter är beroende av betydande positiva effekter. Till sådant arbete hör t.ex. formellt skydd, naturvårdande skötsel och frivilliga avsättningar. Hotade arter är oftast för sällsynta för att fångas upp av allmänna övervakningsprogram. Sveriges lantbruksuniversitet och Skogsstyrelsen har under 2024 genomfört den första delen i ett utvecklingsprojekt med syfte att utveckla en effektiv och flexibel artövervakning baserad på stickprov från hela skogslandskapet.

Indikatorn Häckande fåglar i skogen visar i genomsnitt på en oförändrad populationsstorlek där något fler arter ökat än minskat i antal under 2000-talet. Fågelarter knutna till död ved minskar dock. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper är enligt årlig uppföljning ett viktigt verktyg för de mest hotade arterna.

Medel till åtgärdsprogrammen för landlevande arter inklusive för hotade skogliga arter, låg under 2023 och 2024 på ca 40 miljoner kronor, att jämföra med ca 70 miljoner kronor 2022. Till exempel har länsstyrelsen i Örebro i samarbete med bland andra Sveaskog, arbetat med att gynna asknåtfjäril genom biotopvårdande röjningar där värdväxterna ask och olvon sparas. Åtgärdsprogrammet för brandinsekter i boreal skog har bidragit till att naturvårdsbränning blivit en accepterad naturvårdsskötselmetod och att övervakning och uppföljning av vissa arter har utvecklats. Flera länsstyrelser deltar 2022–2028 i EU-projektet Life2Taiga för att gynna arter och livsmiljöer präglade av brand. Under 2024 har Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket startat en nationell samverkansgrupp för artskyddsarbetet som fokuserar på förebyggande arbete inom skogsbruket.

Skötsel bevarar natur- och kulturmiljövärden i skogen

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning ökar behovet av skötsel för att bibehålla och utveckla värden i skyddade och frivilligt avsatta skogar. Naturvårdsverket redovisar att insatserna för skötsel av arter och naturtyper omfattar ca 517 miljoner kronor under 2024, jämfört med ca 534 miljoner kronor 2023 och 916 miljoner kronor 2022. En stor del av arbetet genomförs av länsstyrelserna.

Under 2024 tecknade Skogsstyrelsen uppdragsavtal för naturvårdande skötsel motsvarande 15,8 miljoner kronor och skötselåtgärder genomfördes för 16,8 miljoner kronor. Stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås) och stödet Skogens miljövärden bedöms av Skogsstyrelsen bidra till att förstärka och bevara biologisk mångfald och kulturmiljövärden i den skog som frivilligt avsatts för naturvård av skogsägarna. Det har enligt den årliga uppföljningen skett en positiv utveckling under året med ett ökande intresse. Via Skogens miljövärden och rådgivning har 35 miljoner kronor betalats ut och nått över 7 000 deltagare. Fler ansökningar om stöd till ädellövskogsbruk har beviljats 2024 jämfört med 2023 och det bedöms bidra till mer varierade skogar. Stöd till kompetensutveckling inom hållbart skogsbruk har bidragit positivt genom projekt inom områdena mer varierade skogar och förbättrad miljöhänsyn. En stor del av Skogsstyrelsens rådgivning under året har genomförts inom ramen för två projekt i EU:s landsbygdsprogram. Över 90 procent av deltagarna i utvärderingarna rapporterar att de har fått ökad kunskap som de bedömer kommer användas i framtida skötsel.

Strategin för natur- och kulturvårdande skötsel av skog har under året implementerats och Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och andra skogliga aktörer har genomfört ett stort antal informationsinsatser för att sprida kunskap om strategin. Åtgärder som finns i strategin bedöms vara viktiga för att uppfylla kraven i EU-förordningen om restaurering av natur. Lokala naturvårdssatsningen, det s.k. LONA-bidraget, är ofta en förutsättning för kommunernas arbete med naturvård och friluftsliv och de minskade anslagen får konsekvenser runt om i landet.

Traditionen kring den svenska fäbodkulturen skrevs 2024 in på Unescos lista över mänsklighetens immateriella kulturarv. Skogsstyrelsens inventering visar att andelen kända kulturlämningar som skadas vid föryngringsavverkning är i nivå med de senaste årens inventeringar. Kulturlämningar med skadegraden skada eller grov skada uppgick till 10 procent 2024. Uppföljningen visar därmed på fortsatt bristande hänsyn.

3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

De åtgärder som genomförs är viktiga och har gett positiva effekter för miljön i skogslandskapet. Många av insatserna kräver tid för att ge full utväxling i miljön och minska negativa effekter. På kort sikt bedöms därför trenden för utvecklingen i miljön vara fortsatt negativ. Skydd av, och åtgärder för, värdefull natur har dock bidragit positivt till måluppfyllelsen. Formellt skydd av värdefulla skogar är den åtgärd som gett störst effekt när det gäller att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden. Frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder är andra viktiga insatser.

Skyddsvärda skogar fortsätter att avverkas, vilket försämrar den ekologiska funktionaliteten och leder till en förlust av viktiga livsmiljöer för hotade arter. Många svenska arter har försvunnit från enskilda län. Flera av de mest hotade arterna finns fortfarande kvar men ofta i små populationer som är känsliga för störning. För arter knutna till lång skoglig kontinuitet och arter som behöver livsmiljöer som idag är ovanliga i skogslandskapet är situationen allvarlig. Många arter är i behov av kraftfulla åtgärder för att bevara och utveckla deras livsmiljöer.

Det sker fortsatt en årlig förlust av naturvärden som inte kan återskapas under överskådlig tid. Det påverkar möjligheten att nå miljökvalitetsmålet. Den fjällnära skogens gröna bälte som finns längs hela fjällkedjan är unikt i ett europeiskt perspektiv. Den fjällnära skogen är ett viktigt kärn- och spridningsområde för arter till det i övrigt mer påverkade skogslandskapet i norra Sverige. En stor del av den fjällnära skogen är formellt skyddad eller frivilligt avsatt. Naturvårdsverket genomför viktiga insatser för att skydda värdefulla fjällskogsområden på statlig mark tillsammans med bl.a. Sveaskog och Statens fastighetsverk.

De frivilliga avsättningarna är betydelsefulla. För att bedöma deras samlade bidrag till miljökvalitetsmålet finns det behov av ökad kunskap om deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet. En förbättrad kunskapsbild om de frivilliga avsättningarna bedöms möjliggöra en ökad samordning av den statliga statistiken om formellt skydd och information om de frivilliga åtagandena, som utgör underlag för internationell rapportering.

Förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. För att bevara våra naturligt förekommande arter krävs långsiktigt fungerande förbindelser (konnektivitet) mellan olika livsmiljöer i tillräcklig omfattning. Behovet av en fungerande konnektivitet i landskapet bedöms öka i och med att klimatet förändras. Det saknas till viss del kunskap på detta område, vilket innebär en risk för oavsiktlig negativ påverkan från skogsbruket. Den hänsyn som skogsägarna visar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljökvalitetsmålet. Det ökade intresset för hyggesfritt skogsbruk på lämpliga ståndorter kan bidra till variation i skogen och till måluppfyllelsen gällande natur- och kulturvärden och värden för friluftslivet. Kunskapen om hur skogsägare följer kraven på att vidta rätt miljöhänsyn i brukandet av skogen bedöms inte vara tillräckligt utvecklad för att till fullo kunna bedöma bidraget till måluppfyllelsen. Grova skador på kulturlämningar innebär irreversibla förluster. Skogen och skogsbruket har inte tillräcklig kapacitet att stå emot och hantera pågående klimatförändringar vilket påverkar måluppfyllelsen negativt.

3.18 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden
- odlingslandskapets kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet under åren 1975–2023 i diagram.

3.18.2 Resultatredovisning

Insatser för att bibehålla åkermarkens egenskaper och processer

Statens jordbruksverk har redovisat ett regeringsuppdrag (LI2024/01995) med förslag om ett program för förbättrad övervakning av åkermarken. Programmet ska bidra till en förbättrad kunskap om marken som ekosystem inklusive den biologiska mångfalden och dess roll för åkermarkens bördighet, livsmedelsproduktionen och övriga ekosystemtjänster. Övervakningen är planerad att inledas under budgetåret 2025 för att sedan kunna växlas upp till full skala under 2026. Rådgivningsprojektet Greppa näringen som syftar till att minska jordbrukets miljöpåverkan och samtidigt förbättra lönsamheten för jordbruksföretagen inkluderar bl.a. rådgivning om markpackning, bördighet och kolinlagring.

Insatser för odlingslandskapets ekosystemtjänster

Grundvillkoret om miljötor på åkermarken i EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP) omfattade ca 80 000 hektar jordbruksmark i Sverige under 2024. Syftet med miljötorna är att öka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet. Jordbruksföretag hade valt att sätta av drygt 50 procent av denna areal med bevuxen träda eller blommande träda för att leva upp till kravet. Från och med 2025 ersätts kravet på miljötor en ny nationell ersättning för blommande åker och fältkant inom Sveriges strategiska plan för GJP (den strategiska planen). Ersättningen kan sökas av jordbruksföretag i hela landet fr.o.m. 2025 och syftar till att öka mängden blommande örter i odlingslandskapet och därmed gynna pollinatörer och andra insekter samt fåglar och däggdjur.

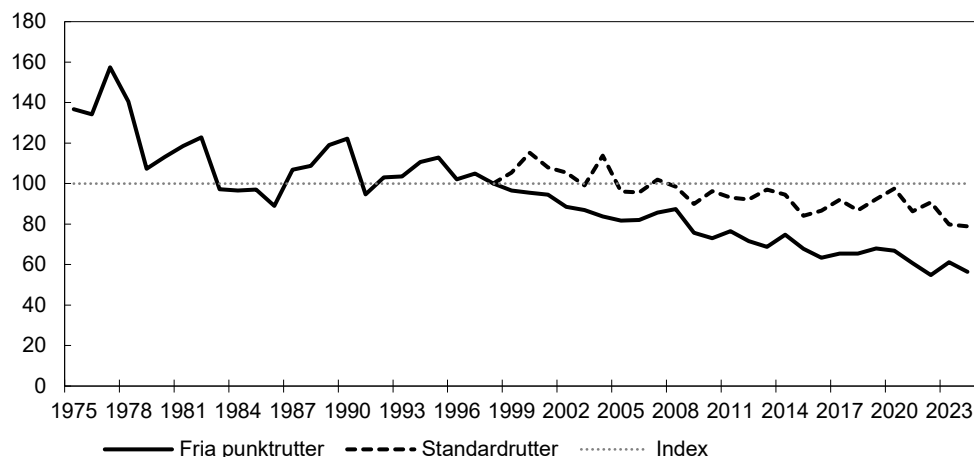
Tillståndet för arter och naturmiljöer

Antalet jordbruksföretag med nötkreatur fortsätter att minska. I jämförelse med 2023 minskade även antalet nötkreatur med 2 procent under 2024. Trots denna nedgång

ökade arealen betade ängs- och betesmarker som får ersättning från den strategiska planen med ca 7 000 hektar. Den totala arealen ängs- och betesmarker som hävdades genom miljöersättningar från den strategiska planen var knappt 420 000 hektar och inkluderar även fåbodbbruk. Det totala beloppet för miljöersättningarna för hävden var ca 1,1 miljard kronor under 2024. Hävden av markerna gynnas även av andra stöd inom GJP, främst gårdsstöd, kompensationsbidrag och nötkreatursbidrag. Ängs- och betesmarker med höga natur- och kulturvärden utgjorde ca 225 000 hektar av den totala arealen. Under året beslutade regeringen om en ny förordning, förordningen (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald som ger möjligheten för privata markägare eller andra markförvaltare att ansöka om statligt stöd för restaurering av ängs och betesmarker. Under 2024 beviljade länsstyrelserna stöd för restaurering av drygt 520 hektar ängs- och betesmarker. Länsstyrelserna och Naturvårdsverket har färdigställt en e-tjänst för ansökningar för att underlätta för stödsökande samt för handläggningen av ansökningar fr.o.m. 2025 vilket även förväntas öka antalet ansökningar av restaureringsstöd. Detta kan bidra till att arealen hävdad ängs- och betesmark ökar. Under året har Statens jordbruksverk låtit utföra fortsatt inventeringsarbete inom ramen för Ängs och betesmarksinventeringen. Sedan 2016 pågår en ny- och ominventering av ängs och betesmarker i landet bl.a. för en uppföljning av insatser gjorda i genomförandet av GJP och för uppföljningen av miljökvalitetsmålet, men även som stöd för kommunernas planarbete. Miljöövervakning av odlingslandskapets vanliga fågelarter som utförs av Lunds universitet indikerar att utvecklingstrenden varit stabil de senaste tio åren men att på längre sikt har den varit negativ (se). Lunds universitet redovisar att utvecklingstrenden för gräsmarkernas fjärilar har varit svagt negativ från 2010 men att trenden planat ut de senaste sju åren.

Diagram 3.17 Populationsutveckling för fåglar i odlingslandskapet 1975–2024

Index (År 1998 = 100)

Källa: Svensk fågeltaxering, Lunds universitet.

Åtgärder för att bevara husdjurens lantraser och odlade växters genetiska resurser

Statens jordbruksverk har inlett utvärderingen av den femåriga strategin (2020–2025) inom Programmet för odlad mångfald. Sex av strategins 20 mål har uppfyllts, och hälften av de 53 åtgärderna har genomförts. Den nationella genbanken innehåller över 2 300 olika sorter av frukt, bär, köksväxter, prydnadsväxter och andra vedartade växter. Totalt finns 161 växtsorter med dokumenterad historia ute på marknaden under varumärket Grönt kulturarv. Sverige har lämnat in efterlevnadsrapporten för våra åtaganden enligt det internationella fördraget om växtgenetiska resurser för

livsmedel och jordbruk. Drygt 1 700 personer och företag har under 2024 ansökt om ersättning för att hålla hotade husdjursraser, vilket är i nivå med antalet ansökningar 2023. Av de sökande var 777 kvinnor, 823 män och 137 företag. Under 2024 beviljades drygt 400 personer ersättning för hållande av fjäderfä i genbank. Bedömningen är dock att betydligt fler faktiskt håller fjäderfä av hotade raser utan att söka ersättning.

Förekomsten av främmande arter och genetiskt modifierade organismer

Flera invasiva främmande arter förekommer i odlingslandskapet bl.a. jätteloka, jättebalsamin, blomsterlupin och kanadensiskt gullris. Utrotningsåtgärder som finansieras via statsbudgeten sker främst på mark i skyddade områden. Under året beviljade Statens jordbruksverk två ansökningar om fältförsök med genetiskt modifierade organismer. Ingen kommersiell odling av genetiskt modifierade grödor fanns under 2024.

Åtgärder för att bevara kultur- och bebyggelsemiljöer och öka odlingslandskapets värde för friluftslivet

Från Riksantikvarieämbetets anslag har under 2024 knappt 72 miljoner kronor använts till landskapsvård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer med koppling till miljö kvalitetsmålet. Bidrag har betalats ut för åtgärder som bevarar flera typer av överloppsbyggnader, fåbodrar, underlag till kulturresevat, gärdesgårdar, fågator samt forn- och landskapsvård. Flera av insatserna för att stärka miljö kvalitetsmålet bidrar även till att göra odlingslandskapet tillgängligt för friluftsliv och rekreation. Miljöersättningarna för skötsel av ängs- och betesmarker är exempel på viktiga insatser som även gynnar friluftslivet.

3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet.

För åtta av de tolv preciseringarna för miljö kvalitetsmålet om odlingslandskapet bedöms tillståndet vara godtagbart utifrån dagens kunskap. För preciseringarna om gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet, hotade arter och naturtyper, odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden samt kultur- och bebyggelsemiljöer är tillståndet inte godtagbart vilket drar ner den övergripande bedömningen. Regeringen bedömer att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är den största utmaningen för att kunna nå miljö kvalitetsmålet. För att nå en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet bedömer regeringen att det är viktigt att arbetet inriktas på fortsatt hävd och restaurering av ängs- och betesmarker samt en grön infrastruktur med variationsrika inslag av små-biotoper och andra livsmiljöer. Miljö kvalitetsmålet är beroende av att det finns ett aktivt och livskraftigt jordbruk i hela landet som bedrivs på ett sätt som kan bevara och stärka odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer. Det förutsätter att jordbruksföretag är lönsamma och konkurrenskraftiga, att det finns betande djur där betesmarker behöver betas samt att det finns möjligheter att bo, leva och verka på landsbygden.

3.19 Storslagen fjällmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i

fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- fjällens miljötilstånd
- ekosystemtjänster
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antal restaurerade leder i en tabell.

3.19.2 Resultatredovisning

Fjällens miljötilstånd samt ekosystemtjänster

Fjällen nyttjas av många olika intressen såsom friluftsliv, gruvnäring, rennäring, skogsbruk, skoteråkning, turism och vindkraft. Renskötseln är en förutsättning för att fjällens karaktär av storslaget och betespräglad landskap ska kunna behållas.

Klimatförändringarna utgör ett allt större hot mot rennäringen samt mot natur- och kulturmiljöer i fjällen. Effekter är minskande glaciärer och snölegor, ökad vegetationstäckning samt förändrad artsammansättning i fjällsjöar. På sikt kan klimatförändringarna påverka fjällen med en minskad kalfjällsareal vilket bl.a. kan förändra upplevelsevärden för friluftslivet.

Smågnagare har en viktig roll i fjällens ekosystem genom konsumtion av växter samt då de utgör basföda för fjällens rovdjur. Övervakningen av smågnagare visar på en mycket låg förekomst i Vindelnområdet vilket medfört en dålig häckningsframgång för ugglor i området. Enligt Naturvårdsverket är sorkpopulationerna inte längre i fas. Under 2024 var det fortsatt små förekomster i hela fjällkedjan av fjälllämmel.

För flera av ekosystemtjänsterna i fjällen som livsmedel samt ett betespräglad landskap så är renskötseln viktig. För fjällens biologiska och kulturella ekosystemtjänster är åtgärder inom skydd och skötsel av värdefull natur centrala.

Gynnsam bevarandestatus, genetisk variation, hotade arter och återställda livsmiljöer

Det råder generellt sett gynnsam bevarandestatus för fjällens naturtyper och arter. Bristande hävd och klimatförändringar utgör dock ett hot mot några arter och naturtyper. Inom ramen för åtgärdsprogrammet för fjällräv har arbetet med att länka ihop delpopulationer varit positivt för artens genetiska variation och således dess långsiktiga överlevnad. Vidare har stödfodringsåtgärder och rödrävsjakt varit viktiga åtgärder. Inventeringen för 2024 visar att det fortsatt är en positiv trend för den svensk-norska fjällrävspopulationen. Totalt registrerades 139 kullar 2024 vilket är 56 kullar fler än 2023. I Sverige registrerades 72 kullar vilket är 40 fler än 2023.

För rödlistade fjällarter är framför allt klimatförändringar, igenväxning och exploatering de främsta negativa påverkansfaktorerna. Skötselåtgärder som röjning, slåtter och fåbodbruk är viktiga för hävdberoende arter i fjällen. Fjällgåspopulationen har sakta ökat i antal efter låga nivåer 2013–2014 men verkar ha stagnerat de senaste åren.

Främmande arter och genotyper samt genetiskt modifierade organismer

För närvarande utgör ingen invasiv främmande art eller genotyp något starkt hot mot fjällområdet. Främmande arter kan dock gynnas av att klimatet blir varmare och de riskerar då sprida sig in i fjällområdet. Åtgärder för att bekämpa lupiner och tromslöka är viktiga för att förhindra spridning. Länsstyrelsen i Jämtlands län har genomfört en särskild satsning på bekämpning av dessa arter under 2024. Enligt Naturvårdsverket bedöms genetiskt modifierade organismer inte utgöra ett hot mot fjällmiljön.

Ett flertal nya naturreservat har bildats under året med stöd av medel från anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur*. I Norrbotten har totalt 23 568 hektar skyddats genom 15 nybildade och tre utvidgade reservat ovan eller i anslutning till den fjällnära gränsen. I Dalarna har skyddsvärd fjällnaturskog skyddats inom de nybildade naturreservaten Tennsjön, Grövelnåset och Höstet. I Västerbotten bildades Satsfjällets naturreservat vilket omfattar 25 490 hektar. Det har också gjorts två större utökningar av Njakafjäll samt Marsfjällets naturreservat.

Bevarade natur och kulturmiljövärden samt friluftsliv och buller

Vad gäller bevarade kulturmiljövärden så skrevs i december 2024 traditionen kring den svenska och norska fåbodkulturen in på Unescos representativa lista över mänsklighetens immateriella kulturarv. Fåbodkulturen innefattar bl.a. djurhållning, betesmarker, mattraditioner och musik.

Under 2024 har arbetet med lavinprognoser bedrivits i sex områden och användandet av lavinprognostjänsten har ökat med ca 50 procent under året jämfört med 2020. Naturvårdsverket följer besöksutvecklingen i fjällen genom att använda en analys av mobiltelefontrafik. Analysen visar att besöksstrycket ser ut att fortsätta minska i nästan alla fjällområden jämfört med pandemiåren 2020–2021 då antalet besökare tillfälligt ökade kraftigt.

Arbetet med upprustning och utveckling av det statliga ledsystemet i fjällen har fortsatt under året. Exempel på åtgärder som genomförts är att rastskydd, stugor och broar har renoverats eller nyanlagts. Körsador från terrängfordon är ett fortsatt ökande problem. Bland annat bedöms körningen ha ökat längs förstärkta leder för renskötseln. Drönarflygning orsakar buller och länsstyrelsen har drivit tillsynsärenden och informerat om drönare.

Tabell 3.4 Upprustning av fjälleder

Insats	Utfört 2016	Utfört 2017	Utfört 2018	Utfört 2019	Utfört 2020	Utfört 2021	Utfört 2022	Utfört 2023	Utfört 2024
Antal km förbättrad ledmarkering	627	486	321	286	1 580	274	730	458	518
Antal km röjd led	316	72	107	25	1167	121	159	101	306
Antal km spång	20	13	12	7	4	15	33	3,2	24,3
Antal nya broar	45	24	36	17	32	19	29	8	29
Antal nya rastskydd	13	1	3	0	3	2	3	0	2
Antal renoverade rastskydd	18	13	17	8	26	4	3	1	11
Antal upprustade broar	38	25	16	16	21	43	52	9	24

Källa: Naturvårdsverket.

3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

De viktigaste faktorerna som direkt påverkar fjällområdet är klimatförändringar, påverkan från terrängkörning, skogsbrukets påverkan samt upphörd hävd.

Många typer av åtgärder utförs i fjällområdet för att bevara och vårda fjällens natur och kulturvärden. Slätter och fåbodbruk är viktiga åtgärder för att främja den biologiska mångfalden samt gynna hävdberoende naturtyper och arter. Arbetet med upprustning av fjälleder samt insatser för att upprätthålla fjällsäkerheten för besökare är positivt för såväl friluftslivet och folkhälsan som för naturmiljön. Bildandet av nya naturreservat under året har också varit viktiga åtgärder.

3.20 God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- hållbar bebyggelsestruktur
- hållbar samhällsplanering
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Som komplement till preciseringarna redovisas följande indikatorer: Bostäder i kollektivtrafiknära lägen, Tillgång till service och grönska, Resvanor, Skyddad bebyggelse samt Miljöpåverkan från bygg och fastighetssektorn.

3.20.2 Resultatredovisning

Nya byggregler och stärkt samverkan för en hållbar samhällsplanering

Boverket har under 2024 beslutat om nya byggregler som bl.a. ska främja tekniska lösningar och användning av nya material och metoder. Boverket har också tagit fram vägledning för att underlätta tillämpning och tillsyn av reglerna. Inom Miljömålsrådets programområde Ramverk för nationell planering har arbetet under 2024 fokuserat på tre delleveranser: lägesbild för nationell planering, rumslig bild över kumulativa effekter på renskötsel och samisk kultur samt hur nationell planering kan möjliggöra storskalig expansion av solcellsanläggningar på mark inom befintlig lagstiftning. Delleveranserna har gett kunskap om hur ramverket kan utvecklas bl.a. vad gäller att hantera komplexa frågor kopplat till den nationella nivån på ett samlat sätt.

I syfte att främja bred samverkan om nationell planering och regional utveckling har Boverket inrättat ett samverkansorgan för myndigheter med sektorsansvar för riksintressen enligt förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden eller med ansvar för nationella riktlinjer för fysisk planering samt medlems- och arbetsgivarorganisationen Sveriges Kommuner och Regioner. Boverket, Tillväxtverket och Trafikverket arrangerade under 2024 ett regionalt samverkansforum med fokus på samverkan mellan stat och regioner (LI2024/01013). Elva myndigheter inom Rådet för levande städer har deltagit i samverkansplattformen Svensk modell för hållbar urban utveckling, vars syfte är att bl.a. stötta kommuner och regioner i omställningen till hållbara städer och samhällen. Länsstyrelserna har genomfört insatser för att stödja kommunerna i arbetet med fysisk planering på olika sätt, bl.a. har de negativa konsekvenserna av klimatförändringarna uppmärksammats. Satsningarna är relevanta för flera av målets preciseringar.

Indikatorn Bostäder i kollektivtrafiknära lägen visar att andelen nybyggda bostäder inom 400 meter från närmaste hållplats ökade något 2022 jämfört med 2021 (från 82,9 till 85 procent). Andelen skiljer sig åt mellan olika län.

Indikatorn Tillgång till service och grönska med relevans för flera preciseringar bl.a. natur- och grönområden och god vardagsmiljö, visar att 32 procent av befolkningen hade tillgång till skyddad natur inom en kilometer från bostaden 2023. Ökningen med en procentenhet sedan 2022 beror främst på att nya områden fått skydd. Den lokala tillgängligheten till service är generellt god men med stora geografiska skillnader och har inte förändrats i någon större utsträckning över tid sedan 2009. Det finns signaler om att grönytor i städer minskar samtidigt som behovet ökar när klimatet förändras. Det saknas uppdaterade nationella data för att följa andra aspekter av utvecklingen av tätortsnära natur. EU-förordningen om restaurering av natur har trätt i kraft under 2024 med bl.a. krav på att det inte sker en nettoförlust av den sammanlagda nationella arealen grönytor och trädkrontäckning i urbana områden till 2030.

Indikatorn Skyddad bebyggelse kompletterar bl.a. preciseringen om kulturvärden i bebyggd miljö och visar liksom tidigare att ökningen av antalet skyddade byggnader går långsamt och sker från en mycket låg nivå. De nya byggreglerna innehåller preciserande föreskrifter om vad som är särskilt värdefull byggnad, varsamhet och förbud mot förvanskning vid ändring av byggnader, vilket innebär en förstärkning jämfört med tidigare regelverk.

Etappmålet för kollektivtrafik, gång och cykel är uppnått

Under 2023 motsvarade andelen gång-, cykel och kollektivtrafik (GCK-andelen) 26 procent av det totala inrikesresandet. Det är en ökning med fem procentenheter sedan 2022 och innebär att andelen för första gången ligger över etappmålet på minst 25 procent 2025. Personbilen är dock fortsatt det klart dominerande trafikslaget inom persontransporterna.

Nytt åtgärdsprogram för buller

Trafikbullerproblematiken består och bedöms öka, vilket påverkar preciseringen hälsa och säkerhet. Trafikverket har tagit fram ett uppdaterat åtgärdsprogram för omgivningsbuller för 2024–2028. Programmet ska ge en samlad bild av åtgärdsbehovet inklusive planerade och genomförda åtgärder med fokus på statlig väg och järnväg.

Bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan är fortsatt hög

Indikatorn Miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn år 2022 visar att sektorns utsläpp av växthusgaser motsvarade ca 22 procent av Sveriges totala växthusgasutsläpp. Sektorn stod för 19 procent av Sveriges totala kväveoxidutsläpp, 20 procent av partikelutsläppen, 34 procent av den totala energianvändningen samt 9 respektive 4 procent av användningen av hälso- och miljöfarliga kemikalier. Sammantaget ligger sektorns miljöpåverkan på ungefär samma nivå som året innan. Under 2008–2022 har förädlingsvärdet och sysselsättningen kopplade till sektorn och dess värdekedja ökat med 21 respektive 34 procent medan sektorns totala växthusgasutsläpp minskat med 12 procent. Det visar att klimatpåverkan minskat trots att produktionen ökat i sektorn.

Den 28 maj 2024 trädde Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda (EPBD) i kraft. Det övergripande syftet med det omarbetade direktivet är att unionens hela byggnadsbestånd ska vara s.k. nollutsläppsbyggnader senast 2050.

Under 2024 inkom 12 889 ansökningar om energieffektiviseringsåtgärder i el- eller gasuppvärmda småhus. Se utgiftsområde 21 Energi för ytterligare information.

Åtgärder för en hållbar avfallshantering

Utvecklingen är fortsatt negativ med ökande avfallsmängder. Under 2023 beslutade Europeiska kommissionen om en tidig varning för Sverige, eftersom det finns risk att målet om förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall inte kommer att nås för 2025. Sverige har också ett pågående överträdelseärende om materialåtervinningsgraden för kommunalt avfall och för elektronikavfall. År 2023 var Sveriges materialåtervinningsgrad för kommunalt avfall 16 viktprocent under målet 55 viktprocent för måläret 2025 och 11 viktprocent under målet för 2023. För deponering nåddes målet i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/850 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv 1999/31/EG om deponering av avfall om 10 eller mindre viktprocent deponering av kommunalt avfall senast 2035, då ca 1 procent uppskattas ha deponerats.

I regeringsuppdraget om cirkulär ekonomi i byggsektorn (LI2024/02351) har Boverket kartlagt hur återvinning och återanvändning fungerar idag och föreslagit åtgärder för att främja cirkulärt byggande i framtiden. Avfallet från byggsektorn motsvarar 39 procent av allt genererat avfall i Sverige och 20 procent av allt farligt avfall, när gruvavfall räknats bort. Under perioden 2014–2022 har mängden farligt avfall inom byggsektorn minskat med ca 8 procent, vilket är en positiv utveckling.

Medan den totala mängden avfall för sektorn var något mindre 2022 jämfört med 2020 har mängden ökat med 53 procent i ett längre tidsperspektiv (2014–2022).

Naturvårdsverket har tagit fram en ny nationell avfallsplan och ett avfallsförebyggande program för åren 2024–2030. Ett flertal tidigare beslutade regler för ökad materialåtervinning har trätt i kraft. Det gäller t.ex. krav på utsortering och separat insamling av bioavfall från hushåll och verksamheter respektive krav på utsortering och separat insamling av textilavfall från hushåll och verksamheter. Senast den 1 januari 2027 ska samtliga kommuner ha infört fastighetsnära insamling av förpackningsavfall från hushållen, vilket väntas öka utsorteringen från restavfallet.

Miljöstraffrättsutredningen överlämnade i februari 2025 sitt betänkande En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Flera initiativ pågår inom EU och nationellt med fokus på bl.a. minskad energianvändning och klimatpåverkan, cirkulär ekonomi och naturrestaurering. En kombination av beslutade administrativa styrmedel, kunskapshöjande insatser och ekonomiska styrmedel förväntas bidra positivt till målet på sikt. Det kan dock dröja innan resultaten går att mäta.

Satsningar på nationell planering och regional utveckling ökar förutsättningarna för bred samverkan mellan de aktörer som påverkar den bebyggda miljön, vilket sannolikt främjar en positiv utveckling inom flera preciseringar. Aktörer på lokal och regional nivå har ofta ett stort engagemang för frågor som rör miljökvalitetsmålet. Samtidigt kan det saknas kapacitet och resurser för att vägledning och annat stöd ska kunna användas fullt ut, inte minst när det gäller att anpassa den bebyggda miljön till ett förändrat klimat.

Med nuvarande åtgärder bedöms det inte möjligt att uppnå en hållbar avfallshantering eller nå de beslutade målen. En ökad måluppfyllelse förutsätter att andelen kommunalt avfall som samlas in i separata fraktioner ökar och att insamlade mängder faktiskt materialåtervinns med en hög återvinningseffektivitet. Avfall som är svårt eller omöjligt att återvinna behöver samtidigt förebyggas eller förberedas för återanvändning. För att kunna nå målet på 65 procent materialåtervinning år 2035 bedöms att dagens åtgärder inte är tillräckliga och att de praktiska utmaningarna inte har hanterats på ett nödvändigt sätt. Det bedöms även finnas brister i regelefterlevnaden exempelvis avseende utsorteringskrav av avfall vilket har inneburit att målet inte har nåtts. De krav på obligatorisk utsortering och ökad biologisk behandling som trädde i kraft 2024 förväntas ha potential att öka materialåtervinningen av kommunalt avfall. Bedömningen är att separat insamling av textil på sikt kommer att ha en positiv påverkan på återvinningsgraden för kommunalt avfall. Det behöver också finnas möjligheter att materialåtervinna avfallet. Idag är kapaciteten för sortering och återvinning av textil otillräcklig både i Sverige och inom EU. Detta har inneburit stora svårigheter för kommunerna och insamlingsentreprenörerna, vilka tar emot stora mängder textilavfall som inte har någon avsättning på marknaden. Den utbyggda fastighetsnära insamlingen bedöms kunna öka andelen utsorterade förpackningar till materialåtervinning och därigenom bidra till återvinningsmålet. Återvinningen av bygg- och rivningsavfall behöver öka väsentligt för att etappmålet ska kunna nås. Myndigheternas arbete mot

avfallsbrottslighet har bidragit till bekämpandet av den illegala avfallshanteringen och en mer hållbar avfallshantering.

3.21 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- påverkan av klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer
- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- värdefull tätortsnära natur.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns två indikatorer. Indikatorn Bevarandestatus för naturtyper i art- och habitatdirektivet som redovisades under miljökvalitetsmålet i budgetpropositionen för 2019 kommer att uppdateras under hösten 2025. Indikatorn Rödlisterindex, som redovisades under miljökvalitetsmålet i budgetpropositionen för 2020 har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen.

3.21.2 Resultatredovisning

Bevarandestatus och genetisk variation

FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) höll sitt sextonde partsmöte (COP16) i Cali, Colombia, den 21 oktober – 1 november 2024. Fokus låg på genomförandet av Kunming-Montreal-ramverket och de globala målen. Flera viktiga beslut fattades och vid ett avslutande möte i februari 2025 kunde alla utestående frågor avslutas. Arbetet kommer framöver att fokusera på att genomföra beslut och ta fram en global uppföljningsrapport. Parterna enades också om en plan för resursmobilisering. Nästa partsmöte äger rum hösten 2026 i Armenien.

EU förordningen om restaurering av natur trädde i kraft i augusti 2024. Förordningen sätter upp bindande och tidsatta mål för medlemsstaternas arbete med naturrestaurering. I september 2024 gav regeringen Naturvårdsverket i uppdrag att tillsammans med flera myndigheter ta fram ett förslag till nationell restaureringsplan enligt förordningen (KN2024/01861).

Arbete för att förbättra bevarandestatusen sker genom skydd av värdefull natur och genom skötsel och andra åtgärder såväl inom skyddade områden som i landskapet utanför. Inom LIFE, som är EU:s finansieringsinstrument för miljö och klimat, genomför länsstyrelser och andra aktörer i projekten åtgärder i skyddade områden. Ett exempel är naturvårdsbränning. Även i landskapet utanför genomför länsstyrelser,

andra myndigheter och organisationer åtgärder via statliga medel och inom ramen för åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper. Totalt pågår arbete med 129 terrestra och 21 akvatiska program.

Påverkan av klimatförändringar och grön infrastruktur

Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna i Stockholms, Västmanlands och Kalmar län har tagit fram ett förenklat metodstöd för genomförande och prioritering av klimatanpassningsåtgärder i skyddade områden. Metodstödet utgör ett underlag för Naturvårdsverkets vägledning kring arbete med klimatanpassning i skyddade områden enligt förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete.

Naturvårdsverket har, i samverkan med länsstyrelserna och nationella myndigheter, fortsatt arbetet med att verka för att åtgärder för en fungerande grön infrastruktur ska beaktas i olika verksamheter och processer. Bland annat har Naturvårdsverkets fördjupade vägledning för kartläggning inom grönplanering kommunicerats på olika sätt under året.

Naturvårdsverket har publicerat rapporten Klimatets effekter på biologisk mångfald i Sverige som samlat resultat från den rådande forskningen kring klimatförändringens effekter i Sverige och hur detta påverkar Sveriges natur. I rapporten presenteras ett första utkast med förslag på indikatorer för såväl terrestra som akvatiska ekosystem för att kunna följa klimatförändringens påverkan på arter och naturmiljöer.

Under 2024 betalade Naturvårdsverket 1 392 miljoner kronor i ersättningar till markägare för att skydda värdefull natur genom områdesskydd, framför allt naturreservat. Det är en ökning med 394 miljoner kronor jämfört med 2023. Under året har därmed drygt 31 000 hektar säkerställts för att kunna skyddas som naturreservat. Ett syfte med formellt områdesskydd är att bevara biologisk mångfald. Även Skogsstyrelsen hanterar medel för ersättning för skydd av natur, se miljö kvalitetsmålet Levande skogar. För arbete med akvatiskt områdesskydd se miljö kvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans samt levande kust och skärgård.

Naturvårdsverket har under 2025 rapporterat in ytterligare knappt 154 000 hektar formellt skyddade områden och andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder till Europeiska miljöbyrån (EEA). Det är en ökning med 1,7 procent jämfört med förra årets rapportering. Rapporteringen är en viktig del av redovisningen av Sveriges bidrag till EU:s mål om skyddad natur. Redovisningen har utvecklats som en följd av regeringsuppdraget att jämföra och redovisa den internationella rapporteringen av skyddad natur i Sverige. Jämfört med 2020 har den redovisade arealen ökat med 60 procent. Av Sveriges totala areal av land och inlandsvatten har 15,4 procent rapporterats till EEA.

Riksrevisionen har granskat om statens insatser för förvaltningen av skyddad natur är effektiva (RiR 2024:11). Regeringen har i skrivelsen Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur (skr. 2024/25:55) behandlat de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen har riktat mot regeringen i rapporten.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2025 är skötsel en förutsättning för att värden i skyddade områden långsiktigt ska finnas kvar. Av de medel som Naturvårdsverket fördelade för förvaltning av statligt skyddade områden förbrukade länsstyrelserna och andra förvaltningsorganisationer 495 miljoner kronor, varav ca 16 miljoner kronor gick till LIFE-projekt.

Ekosystemtjänster och resiliens

Ett bra exempel där ekosystemtjänster integrerats i samhällsplaneringen är s.k. grönplanering. Det innebär att naturens värden integreras i samhällsplaneringen för att skapa hållbara livsmiljöer, se vidare under avsnitt Tätortsnära natur.

Regeringens våtmarkssatsning bidrar till att stärka flera ekosystemtjänster. Av de projekt som genomfördes 2024 syftade ca 73 procent till att förbättra förutsättningar för biologisk mångfald genom att gynna naturtyper eller arter. Runt 17 procent av projekten hade som huvudsyfte att binda kol, ungefär 7 procent att förbättra vattenrening och 3 procent syftade till att förbättra eller återställa vattenreglering, gynna vattenförsörjning eller skydda mot effekter av extremväder.

Inom den lokala naturvårdssatsningen (LONA) genomförs projekt för naturvård, friluftsliv och folkhälsa (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 16.7).

Genetiskt modifierade organismer samt främmande arter och genotyper

Användningen av genetiskt modifierade organismer är hårt reglerad inom EU. För att bedriva verksamhet med genetiskt modifierade organismer krävs tillstånd som utfärdas av berörd myndighet. Tillstånd har under 2024 endast beviljats för fältförsök i form av småskalig provodling och kontrollerade experiment, för dessa är Statens jordbruksverk ansvarig tillsynsmyndighet.

SLU Artdatabanken har på uppdrag av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten genomfört en uppdaterad riskklassificering av ca 2 000 främmande arter i syfte att bedöma sannolikheten för att en främmande art kan medföra risker för svenska arter och svensk natur. Ett exempel på en art som globalt bedöms som en av de värsta invasiva främmande arterna är vandrarmussla. Sannolikheten för att arten ska kunna etablera sig och orsaka skada i svensk natur är mycket hög. Som en följd av regeringens satsning på invasiva främmande arter fördelades 16 miljoner kronor till länsstyrelserna för åtgärder mot landlevande invasiva främmande växter under 2024. Därutöver disponerade länsstyrelserna 19 miljoner kronor för sitt arbete med landlevande invasiva främmande arter och knappt 44 miljoner kronor för arbetet med vattenlevande invasiva främmande arter. Under året har andelen medel som använts till fysiska åtgärder ökat samtidigt som den andel som använts till inventering har minskat, vilket indikerar att det sker ett skifte i länsstyrelsernas arbete, från kartläggning till bekämpning. Nya främmande arter upptäcks fortlöpande i Sverige. Bland annat har lövplattmask upptäckts i Skåne. Tidigare har arten omfattats av nationella nödåtgärder, men från och med den 7 augusti 2025 regleras den genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Biologiskt kulturarv

Under 2024 trädde förordningen (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald i kraft. Detta innebär att länsstyrelserna kunde öppna för ansökningar om ersättning för restaurering av ängsmark, betesmark och hamlade träd inom det nationella programmet för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker. Drygt 500 hektar betesmark, ca 10 hektar slätteräng samt drygt 200 träd har varit föremål för restaurering.

Inom Myndighetssamverkan för hållbart jordbruk (jSam) driver Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten samt länsstyrelserna projektet Hinder och möjligheter för att nå ökad naturbetesdrift. Syftet

är att bidra till utökat och återupptaget bete på naturbetesmarker genom att stärka kunskaperna om hur naturbetesdrift kan bli lönsam. Projektet ska också belysa möjligheter att främja bete på naturbetesmarker, bl.a. inför arbetet med kommande reform av den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2027.

Tätortsnära natur

Naturvårdsverkets arbete med vägledning kring grönplanering för den tätortsnära naturen har fortsatt under 2024 och i samverkan med bl.a. Boverket, länsstyrelser, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, SMHI samt Folkhälsomyndigheten. Fokus har varit på att kommunicera den fördjupade vägledningen om kartläggning för att förenkla arbetet med att synliggöra och integrera miljö-, natur- och klimatfrågorna tidigt i kommunernas planering, för en enklare, kostnadseffektiv och mer förutsägbar planprocess. En kommun som redan har en grönplan är Luleå kommun, vars grönplan fungerar som ett viktigt planeringsunderlag för kommunen och hjälper till i beslut kring markanvändning och att säkerställa att ekosystemtjänster integreras i den fysiska planeringen för att utveckla och bevara Luleås gröna värden och områden. Planen kompletterades under 2024 med spridningsanalyser och grönytefaktorer.

Som en del av projektet Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan, har Naturvårdsverket och Folkhälsomyndigheten, tillsammans med flera andra myndigheter, fortsatt med att ta fram och publicerat webinarier och exempel på åtgärder som syftar till att förbättra tillgången till natur nära människors vardag. I december 2024 fick Boverket i uppdrag av regeringen att ge vägledning till kommuner om hur planeringen av trädgårdsstäder kan bidra till att öka tillgången till bostadsnära natur, med syftet att bl.a. främja livskvalitet, friluftsliv och fysisk aktivitet (se vidare utg.omr. 17, avsnitt 15.7). För ökad kunskap om buller har en nationell kartläggning av ljudmiljön i naturområden genomförts med särskilda beskrivningar för mer än 5 000 naturreservat vilket har gett en heltäckande beskrivning av tillståndet för att visa var tysta områden finns.

Ny statistik från Skogsstyrelsen visar att en mindre andel av den tätortsnära skogen 0–3 000 meter från tätorter är skyddad jämfört med övrig skog. I Norrland är 0,7 procent av den tätortsnära skogen skyddad jämfört med 15 procent i övrig skog. I södra Sverige är ca 3 procent av den tätortsnära skogen skyddad vilket kan jämföras med den ej tätortsnära skogens 6 procent. Naturreservat är den mest allmänt förekommande skyddsformen kring tätorter. Totalt fanns vid årsskiftet 2024/2025 5 830 naturreservat, varav 501 kommunala, vilken är en ökning jämfört med förra året. Av de kommunala reservaten har 433 som syfte att tillgodose behov av friluftsliv. De flesta av de kommunala reservaten ligger tätortsnära. Under 2024 beviljades drygt 40 miljoner kronor i bidrag till kommuner för att betala ersättning till markägare vid bildande av kommunala naturreservat i sex kommuner.

3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. För att förbättra situationen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver nyttjandet av naturresurser bli hållbart ur ett ekologiskt perspektiv.

Regeringen bedömer att fortsatt arbete behövs för att de nationella miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen ska nås så att det svenska natur- och kulturarvet bevaras för framtida generationer och tillgängliggörs för alla, inte minst mot bakgrund av Sveriges EU-rättsliga och internationella åtaganden som kopplar till betydelsen av att bevara välmående och livskraftiga ekosystem.

Statliga resurser har möjliggjort satsningar som bidrar positivt till måluppfyllelsen för miljö kvalitetsmålet, men satsningarna har ännu inte brutit den övergripande negativa trenden. Befintliga styrmedel används inte tillräckligt effektivt eller är inte tillräckligt kända och attraktiva för de som är verksamma inom skogsbruk, jordbruk, fiske och jakt för att trenden ska brytas och ändras till långsiktigt hållbart nyttjande av naturresurser. Rådgivning om miljö hänsyn i jord- och skogsbruk är ett viktigt verktyg liksom naturvårdsplanering på landskapsnivå. Rådande kunskap om klimatförändringens påverkan och effekt på naturen är inte alltid tillräcklig för att identifiera vilka åtgärder som behöver prioriteras för att stoppa förlusten av biologisk mångfald och för utformning av klimatanpassningsåtgärder som gynnar densamma.

För att öka ekosystemens förmåga att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat, behöver arbetet med att integrera ekosystemtjänstperspektivet i verksamheter och beslut fortgå, så att samverkan liksom kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter och andra aktörer fortsatt utvecklas. I detta arbete är uppdaterade och relevanta kart- och planeringsunderlag för de gröna värdena viktiga. Det är också viktigt för måluppfyllelsen att klimatförändringarnas påverkan på biologisk mångfald och ekosystem beaktas. Skyddade områden, som utgör 15 procent av landets areal, står också för en betydande kolsänka, särskilt skogsmark.

Genetiskt modifierade organismer bedöms inte utgöra ett hot mot vilda växter, djur eller livsmiljöer. De har introducerats i miljön i mycket liten utsträckning och befintliga styrmedel för att motverka sådan introduktion är väl utvecklade och använda.

Det finns ett fortsatt behov av vägledning och stöd för att värna och bibehålla tillgången till tätortsnära natur som bl.a. är värdefull för friluftslivet, folkhälsan, kulturmiljön och den biologiska mångfalden. Analyser av tillgång till tätortsnära natur som baserar sig på data mellan 2010–2015 visar på en minskning av grönområden, där de största förändringarna skett inom tätort och 300 meter ut från tätortsgården. Då planeringsnormen de senaste åren fortsatt har varit förtätning bedöms trenden kvarstå.

Detta miljö kvalitetsmål är beroende av att andra miljö kvalitetsmål nås, särskilt Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans och levande kust och skärgård, Storslagen fjällmiljö, Begränsad klimatpåverkan och de delar av Giftfri miljö som handlar om biologisk mångfald och ekosystem.

3.22 Politikens inriktning

Inom klimat- och miljöområdet finns tre stora och sammanlänkade globala utmaningar: klimatförändringarna, förlusten av biologisk mångfald och spridningen av föroreningar. Dessa utmaningar behöver mötas med åtgärder lokalt, regionalt, nationellt, inom EU och globalt. Ett närmare och starkare samarbete i Sveriges närområde, inte minst med våra nordiska grannländer och i EU, bidrar till att öka takten i klimatomställningen. Klimat- och miljömålen är och behöver vara väl integrerade över en bredd av politikområden och sektorer för att uppnå en god och långsiktigt hållbar livsmiljö. Bevarandet av den biologiska mångfalden är en hörnsten i miljöpolitiken och en grundförutsättning för ekosystemens långsiktiga kapacitet att bidra till människors välbefinnande. Minskade föroreningar kan också bidra till klimatnytta och förbättrat bevarande av den biologiska mångfalden. De miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat om beskriver det tillstånd i Sveriges miljö som ska nås.

Klimat- och miljöpolitiken ska vara ambitiös och effektiv, samt ta hänsyn till människors och företags möjligheter att leva och verka i hela landet. Regeringen strävar efter att hitta de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att nå klimat- och miljömålen inom politikområdet samtidigt som förutsättningar skapas för utveckling i näringsliv och landsbygder. Arbetet med att uppfylla nationella, EU-rättsliga och andra internationella åtaganden om att begränsa klimatförändringarna och öka resurseffektiviteten behöver fortsätta. Det gäller även arbetet med att bevara och återställa värdefull natur och värna ekosystemtjänsterna, som har stor betydelse för svensk ekonomi. Klimatförändringarna påverkar möjligheten att nå flera av miljömålen negativt. Miljöövervakning utgör ett viktigt verktyg för att följa upp miljöpolitiken och för att utveckla ett strategiskt åtgärdsarbete.

En fortsatt snabb omställning, såväl i Sverige och EU som globalt, är avgörande för att stärka svenska företags konkurrenskraft. Åtgärderna ska så långt möjligt även bidra till att stärka Sveriges ställning som prioriterad partner för klimatomställningen globalt, genom att visa att det är möjligt att förena ekonomisk tillväxt med höga klimatambitioner.

Regeringens politik syftar till att bygga ett robust samhälle nu och för framtiden. Klimatanpassning av samhället behövs för att öka motståndskraften mot klimatförändringarnas effekter och för att ta tillvara nya möjligheter. Det är angeläget för regeringen att politiken även fortsättningsvis bygger på en bred vetenskaplig grund och skapar förutsättningar för långsiktig hållbarhet – socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

Åtgärder för minskad klimatpåverkan

Klimatförändringarna är ett gränsöverskridande problem och de globala ansträngningarna för att minska utsläppen av växthusgaser behöver öka. De allra flesta länder behöver göra mycket mer för att fasa ut kol, olja och gas och för att bli klimatneutrala. Det är genom internationellt samarbete, kunskapsutbyte och frihandel som vi kan åstadkomma en framgångsrik omställning. EU är en central aktör för att påverka utsläppen inom unionen och för att driva på omvärlden. Regeringens klimatpolitiska arbete utgår från att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå nettonegativa utsläpp, i enlighet med klimatlagen (2017:720) och regeringens klimatpolitiska handlingsplan Hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59). De nationella etappmålen är viktiga kontrollstationer på vägen mot det långsiktiga klimatmålet. Miljömålsberedningen har fått i uppdrag att

se över utformningen av de nationella etappmålen så att de bättre överensstämmer med Sveriges åtaganden inom EU (dir. 2025:3).

Fokus för regeringens klimatpolitik är att skapa förutsättningar för att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt ta bort de utsläpp som kan tas bort, minska de utsläpp som inte går att ta bort helt och att därutöver skapa stora volymer negativa utsläpp. Åtgärderna för att åstadkomma detta behöver genomföras brett i hela samhället.

Sverige är som alla medlemsstater i EU bundna av EU:s ESR-förordning och regeringen verkar för att Sverige ska leva upp till sitt ESR-åtagande. EU:s ESR-förordning ställer krav på stora utsläppsminskningar i bland annat transportsektorn. Detta behöver ske utan att hushåll och företag drabbas av oskäligen kostnader. Den reformerade reduktionsplikten trädde i kraft i juli 2025 och ger bättre förutsättningar för rättvisa och varaktiga utsläppsminskningar i transportsektorn. Det är nu också möjligt att uppfylla reduktionsplikten med el från publika laddstationer.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare styrmedel för att nå ESR-åtagandet till 2030. Det inkluderar både åtgärder med direkta utsläppseffekter och åtgärder som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen. Därför föreslår regeringen åtgärder i denna proposition som väntas bidra till att minska utsläppen i ESR-sektorn till 2030. För att öka investeringarna i fossilfri framtidsteknik förstärks Klimatklivet, som är regeringens bredaste investeringsstöd för att minska koldioxidutsläpp och stödja omställningen till ett fossilfritt samhälle. Inom Klimatklivet prioriteras investeringar som ger den största och mest varaktiga minskningen av växthusgasutsläpp per investerad krona, exempelvis energikonvertering från fossilfria bränslen, utbyggnad av laddinfrastruktur eller bättre avfallshantering. För att främja ökad takt i elektrifieringen av fordon förlängs också stödet till lätta ellastbilar.

Genomförandet av den sociala klimatfonden fortsätter. Sverige har lämnat förslag till en social klimatplan till Europeiska kommissionen och remitterat ett förslag om en svensk stödförordning. Förutsatt kommissionens godkännande kommer utsatta transportanvändare att kunna ansöka om en premie för köp eller leasing av ny eller begagnad elbil från januari 2026. Regeringen lämnar i denna proposition förslag som möjliggör införandet av den föreslagna elbilspremien. Premien väntas bl.a. bidra till utsläppsminskningar i ESR-sektorn.

Regeringen vidtar åtgärder för att öka nettoupptaget från markanvändningssektorn, vilket bidrar till Sveriges åtagande enligt LULUCF-förordningen. Det görs bl.a. genom en satsning på rådgivning för ökat kolupptag och biologisk mångfald i svenska skogar (se vidare utg. omr. 23), en satsning på återvätning av nedlagd jordbruksmark samt en förstärkning till länsstyrelserna för att påskynda arbetet med prövning av våtmarksåtgärder. Effektivare prövningsarbete bidrar också till arbetet med biologisk mångfald och klimatanpassning.

Regeringen har tillsatt en utredning (dir. 2024:98) för att föreslå ytterligare styrmedel för att bidra till en utfasning av fossila bränslen och att nå Sveriges klimatåtaganden i EU. Utredningen ska redovisa sina förslag i maj 2026.

Nya regler för fluorerade växthusgaser och ozonnedbrytande ämnen trädde i kraft inom EU 2024, vilket väntas bidra till minskade utsläpp på ett kostnadseffektivt sätt. Regeringen föreslår därför bl.a. att straffbestämmelser införs för överträdelser av ett antal nya förbud och begränsningar och avser återkomma med förslag om nödvändiga författningsändringar.

Regeringen bedömer att större delen av gapet till nettonollutsläpp 2045 kan komma att slutas till följd av beslutade styrmedel såsom ETS 1 i takt med att omställnings-

planer utvecklas inom industrin och bland anläggningar för avfallsförbränning. Regeringen bedömer dock att ytterligare åtgärder kommer att behövas både på nationell nivå och inom EU för att säkerställa att det långsiktiga målet till 2045 kan nås samtidigt som konkurrenskraften stärks och välfärden värnas. Såväl åtgärder med direkta utsläppseffekter och kompletterande åtgärder såsom åtgärder som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen behövs.

För att möjliggöra nettonollutsläpp till 2045 och negativa utsläpp därefter behöver en marknad för permanenta koldioxidupptag etableras. Avskiljning, transport och lagring av koldioxid (CCS) från både fossila och biogena källor är viktiga verktyg i klimatarbetet, men kräver stora investeringar och utveckling av både teknik och affärsmodeller. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med uppbyggnaden av en svensk marknad för bio-CCS, där Sverige har särskilt goda förutsättningar, inte minst tack vare en omfattande nyttjande av biobaserad energi inom fjärr- och kraftvärmesektorn. Inom ramen för anslag 1:20 *Driftstöd bio-CCS* kommer ytterligare omvända auktioner att hållas för att få fler aktörer att etablera sig på en marknad för CCS.

Den 2 juli 2025 presenterade kommissionen ett förslag på reviderad klimatlag. Regeringen vill se att den reviderade europeiska klimatlagen skapar förutsättningar för EU att på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt kunna nå den långsiktiga målsättningen om klimatneutralitet till 2050, där konkurrenskraften stärks.

Den internationella klimatpolitiken befinner sig vid ett vägskäl till följd av bl.a. USA:s agerande, vilket inskräper vikten av närmare samarbeten med andra stora utsläppsländer. Inför COP30 i november 2025 ska Parisavtalets parter, inklusive EU, senast i september presentera nya nationella klimatåtaganden. Regeringen fortsätter satsningen med att främja och skapa förutsättningar för svenska företags klimatlösningar som också kan bidra till att få andra länder att stärka sina nationella klimatåtaganden och därmed öka takten i det globala klimatarbetet. Det är därtill angeläget att COP30 lägger grunden för att fortsätta arbetet med att göra finansiella flöden förenliga med Parisavtalet. Som en del av detta pågår insatser för att mobilisera privat kapital i syfte att uppnå 1 300 miljarder US-dollar årligen till 2035.

Klimatanpassning är central för att skydda bl.a. människors liv och hälsa, infrastruktur, naturmiljö och biologisk mångfald samt för att säkra försörjningsberedskap, en god samhällsplanering och ekonomiska intressen. Klimatanpassning är nödvändig inom alla samhällsområden. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att genomföra Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) och för att skapa en bra struktur för ett kostnadseffektivt och åtgärdsinriktat arbete. Klimatanpassningsutredningens betänkande (SOU 2025:51) utgör ett viktigt underlag för fortsatt arbete. Vidare kommer den nationella klimat- och sårbarhetsanalys som Expertrådet för klimatanpassning gör att utgöra ett värdefullt bidrag för att identifiera behov, möjligheter och åtgärder. Regeringen anser fortsatt att arbetet med klimatanpassning, civilt försvar och krisberedskap bör samordnas för ett robust och framtidssäkrat Sverige.

En annan avgörande förutsättning för att genomföra klimatomställningen och samtidigt stärka Sveriges konkurrenskraft och öka tillväxten är att miljötillståndprocesserna blir både enklare och mer effektiva, med bibehållet högt miljöskydd. Regeringen har sedan den tillträdde genomfört en rad förändringar i miljöbalken och ser att en fortsatt reform inom miljöprövningen behövs för att tillståndprocesserna ska bli mer effektiva och förutsebara. Regeringen anser att förbättring av systemet behövs för ett mer effektivt beslutsfattande. Svensk industri ska kunna genomföra investeringar och samtidigt hantera klimatomställningens utmaningar på ett effektivt sätt. Det ska inte vara svårare och mer tidskrävande att

ansöka om miljötillstånd i Sverige än i andra EU-medlemsländer. Regeringen arbetar därför vidare med att göra miljöprövningsprocessen mer flexibel, effektiv och förutsebar. Regeringen avser att bilda en ny myndighet för miljöprövning. Förslaget om en ny myndighet bereds inom Regeringskansliet och sker i fortsatt samverkan med berörda aktörer. Det är viktigt att hela kedjan med miljöprövning, tillsyn och tillsynsvägledning samt företagens miljörapportering fungerar effektivt för att möta den ökande takten och kraven på den pågående industriomställningen. Regeringen föreslår därför att anslagen för Naturvårdsverket och länsstyrelserna ökas ytterligare för att fortsatt effektivisera och förenkla hela kedjan med tillståndprocesserna.

Regeringens politik skapar förutsättningar för ny kärnkraft och därmed grunden till en effektiv klimatomställning som driver Sverige framåt. Utbyggd kärnkraft har en avgörande roll för att Sverige ska kunna minska klimatutsläppen nationellt och nå hela vägen till nettonollutsläpp. En förutsättning för ny kärnkraft är effektiva tillståndprocesser med god samordning mellan myndigheters respektive delar av tillståndprocessen. Inriktningen för regeringens arbete är att tillståndsprövningen ska bli mer ändamålsenlig och effektiv för att minska trösklarna för utveckling av ny kärnkraft (se mer utg. omr. 6 avsnitt 6). För att berörda myndigheter ska ha rätt förutsättningar för effektivare prövning av kärntekniska anläggningar på nya platser föreslår regeringen att Sveriges Domstolar, Naturvårdsverket och länsstyrelserna får ökade medel för arbete med miljötillståndprocessen kopplat till ny kärnkraft. Väl förberedda underlag till miljöprocessen lägger grunden för snabbare tillståndprocesser med lokal acceptans så att verksamheten kan samexistera med andra allmänna intressen. Regeringen föreslår därför ett fortsatt ekonomiskt stöd till kommunerna för deras del i tillståndprocessen. Riksdagen har beslutat om en ny modell för finansiering av ny kärnkraft, i linje med regeringens förslag (prop. 2024/25:150, bet. 2024/25:NU20, rskr. 217).

Vindkraften kan på kort sikt stå för majoriteten av tillkommande elproduktion. Vindkraften har därmed en viktig roll för att elektrifieringen inte ska tappa tempo, för att möjliggöra klimatomställningen och industrins gröna omställning samt för att uppnå målet om nettonollutsläpp senast 2045. Regeringen arbetar med att ta fram ett vindkraftspaket som ska förbättra förutsättningarna att bygga ut landbaserad och kustnära vindkraft. Det första steget var att inrätta ett stöd till kommunerna baserat på fastighetsskatten för vindkraftsanläggningar. Regeringen arbetar med flera förslag för att kompensera närboende och närsamhälle i syfte att stärka den lokala nyttan och acceptansen för ny vindkraft. Regeringen arbetar också för att förbättra förutsättningarna att bygga ut den havsbaserade vindkraften.

En giftfri cirkulär ekonomi är ett verktyg för omställningen

En utveckling mot en mer resurseffektiv och cirkulär ekonomi genom att återanvända och återvinna resurserna till deras fulla potential bidrar till att minska utsläppen av växthusgaser hela vägen till nettonoll. Samtidigt stärks företagens konkurrenskraft och trycket på ekosystemen minskar. För att kunna nå klimatmålen behöver vi använda jordens resurser på ett effektivt och ansvarsfullt sätt. Omställningen bidrar också till att bevara den biologiska mångfalden och till att minska både föroreningar och exponering för skadliga kemikalier samtidigt som svensk konkurrenskraft stärks och tillgången till kritiska råmaterial säkras.

Regeringens arbete syftar till att bidra till att skapa rätt förutsättningar för näringslivet och samhällets omställning i stort. Regeringen verkar för ett tydligt och effektivt genomförande av EU-lagstiftning inom området cirkulär ekonomi som möjliggör för företagens omställning och ger företag på den inre marknaden lika villkor. En enhetlig och effektiv tillsyn är också en förutsättning för en fungerande marknad och för att

motverka oseriösa och illegala aktörer på avfallsområdet. Regeringen föreslår därför att Naturvårdsverket får medel för att långsiktigt kunna arbeta med dessa uppgifter för ökad materialåtervinning och ordning och reda på avfallet. Regeringen har under juli 2025 beslutat om förändringar och förtydliganden i avfallslagstiftningen för att göra det lättare för hushåll och verksamheter att göra rätt vid sortering och återvinning och bidrar till en ökad materialåtervinning och Sveriges möjligheter att nå bindande EU-mål. Regeringen avser att återkomma i en proposition om reformering av avfallslagstiftningen med ytterligare förslag. Regeringen föreslår att medel tillförs för att kunna genomföra vissa av dessa förslag (se utg. omr. 1 avsnitt 9.7). Det är fortsatt viktigt med ett effektivt genomförande av producentansvaret för textil för en konkurrenskraftig textilindustri samt för att kunna hantera den ökade mängden textila avfall.

För att möjliggöra en cirkulär ekonomi och marknad för återvunnet material behöver användningen av skadliga ämnen så långt det är möjligt minimeras och ersättas, bl.a. genom innovation och effektiv reglering. Regeringen verkar för en effektiv EU-lagstiftning som bättre skyddar människors hälsa och miljön från de skadligaste kemikalierna. De skadligaste ämnena behöver snabbare och mer systematiskt fasas ut ur konsumentprodukter. Lagstiftningen behöver särskilt begränsa användningen och minimera spridningen av svårnedbrytbara miljögifter såsom PFAS.

Tillsynen visar att privat importerade varor från tredje land i betydligt större utsträckning än EU-producerade varor kan innehålla skadliga ämnen som är förbjudna inom EU. Detta snedvrider konkurrensen för svenska företag samtidigt som ett stort ansvar läggs på enskilda konsumenter att förstå innehållet i varorna. E-handeln och plattformarna utanför EU utgör ett särskilt problem. För att skydda svenska konsumenter och stoppa skadliga produkter in i Sverige föreslår regeringen att Kemikalieinspektionen får medel för arbete med kemikaliekontroll inkl. marknadskontroll och annan tillsyn. Sveriges och EU:s fortsatta arbete med globala kemikalie- och avfallsfrågor är viktigt för att förebygga föroreningar i miljön samt minska människors totala exponering för skadliga ämnen. Särskilt den omfattande spridningen av plastföroreningar kräver globala lösningar. Därför är det viktigt med framsteg i förhandlingarna om ett globalt avtal mot plastföroreningar, inklusive i den marina miljön. Regeringen föreslår medel för minskad nedskräpning bl.a. genom fortsatt strandstädningsbidrag till drabbade kustkommuner.

Det är angeläget att minska och avlägsna miljögifter i mark och vatten. Arbetet fortsätter för att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt kunna hantera de värst förorenade områdena runt om i Sverige, för människors hälsa och för friskare mark samt hav och vatten. Det krävs en effektiv tillsyn så att förorenaren är den som står för kostnaden i enlighet med principen om att förorenaren betalar samt fortsatt utveckling av ny effektiv teknik för att åtgärda eller begränsa fortsatt spridning av olika typer av föroreningar. PFAS i miljön utgör ett särskilt hot mot vårt dricksvatten och andra livsmedel. Arbetet för att öka kunskapen om var PFAS-förorenade områden finns i Sverige behöver fortsätta. För att minska den omfattande spridningen av PFAS i miljön och skydda livsmedel och människors hälsa behöver åtgärder sättas in för att begränsa och stoppa fortsatt spridning. Regeringen föreslår medel för fortsatt arbete med att stoppa spridning av PFAS.

Fortsatt arbete med biologisk mångfald

Sverige ska fortsätta arbetet med naturvård, biologisk mångfald och ekosystemtjänster såväl nationellt som internationellt och inom EU.

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö. De ger förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald, hållbar livsmedelsproduktion, pollinering

av växter och rent grundvatten. De är också viktiga för klimatanpassningsarbetet, för att hantera klimatförändringar och de möjliggör uttag av hållbar biomassa som alternativ till fossila produkter, material och energi. Arbetet med att bevara och återställa värdefull natur och ekosystem med dess kulturmiljöer, samt att göra värdefull natur tillgänglig för var och en, behöver fortsätta. Förstörda livsmiljöer, överexploatering av arter, klimatförändringar, föroreningar och invasiva främmande arter är de viktigaste påverkansfaktorerna som behöver hanteras. För att upprätthålla en fungerande grön infrastruktur är formellt områdesskydd, effektiv förvaltning och uppföljning centrala verktyg i samverkan med andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärder och hänsyn i de areella näringarna. Det är viktigt att näringslivets engagemang tas tillvara i arbetet med att stärka den biologiska mångfalden.

Invasiva främmande arter är ett hot mot den biologiska mångfalden och regeringen föreslår därför en satsning på att bekämpa landlevande invasiva främmande arter.

Regeringen verkar för att nå de målsättningar som antagits inom EU:s strategi för biologisk mångfald och Kunming–Montréal-ramverket inom konventionen om biologisk mångfald (CBD). Det inkluderar bl.a. att ta fram en nationell strategi och plan för biologisk mångfald i enlighet med åtaganden i ramverket. Nationellt genomförande av EU-rättsakter är centralt i det arbetet. Regeringen föreslår därför en satsning på att genomföra EU-förordningen om restaurering av natur.

I Sverige finns många naturreservat och nationalparker som skyddar höga naturvärden och är viktiga platser för friluftsliv. I dag lockar landets nationalparker nästan tre miljoner besök per år. Allemansrätten, som gör det möjligt för alla att röra sig fritt i naturen, ska värnas samtidigt som markägarnas intressen beaktas. De naturskyddade områdena är en tillgång för hållbar lokal och regional utveckling, turism och landsbygdsutveckling. Regeringen föreslår en satsning på upprustning av vandringsleder. Skyddade områden behöver förvaltas effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, livsmiljöer för våra svenska arter stärks och även för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden och EU-lagstiftning. Regeringen bedömer att skydd och skötsel av värdefull natur bidrar till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur. Regeringen föreslår därför en satsning på förvaltning och skötsel av nationalparker och naturreservat.

Utsläpp av koldioxid från dikade torvjordar är omfattande och bidrar till klimatförändringen. Regeringens insatser för att restaurera våtmarker, särskilt hydrologisk restaurering av torvmarker, är av stor vikt för det långsiktiga klimatarbetet men också för biologisk mångfald och minskad övergödning. Arbetet med restaurering av våtmarker behöver effektiviseras och utökas samtidigt som produktion av livsmedel och skogsråvaror inte försvåras. En av åtgärderna för att åstadkomma det är att förenkla lagstiftningen.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar ska bevaras genom formellt skydd, skogsägarnas frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid avverkning. Regeringen ser, i linje med förvaltarskapetstanken, aktiva och engagerade mark- och skogsägare som avgörande för att stärka ekosystemen i skog och mark, värna natur och kulturvärden, bidra till förutsättningar för friluftslivet och för att ta tillvara skogens avgörande roll i klimatarbetet, bl.a. som kolsänka och förnybar råvara. Staten har en viktig roll som en stor skogsägare. Arbetet fortsätter med att genomföra reformen att äganderätten bör stärkas vid formellt skydd av skog genom att frivillighet ska vara en grundläggande utgångspunkt och ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna. Eventuella undantag ska göras restriktivt när så är befogat. Förslag till nya bestämmelser om nationell fridlysning har remitterats. I den remitterade promemorian föreslås ändringar av de nationella fridlysningsbestämmelserna så att förbuden inte i onödan försvåras för

verksamheter och åtgärder samtidigt som den nationella fridlysningen anpassas utifrån arternas skyddsbehov. Regeringen arbetar med att ta fram nya bestämmelser för rätten till ersättning för markägare vid rådighetsinskränkningar till följd av artskydd och föreslår att medel avsätts för ändamålet.

Levande vatten och hav

Sveriges havs- och vattenmiljöer är unika och bidrar med en rad ekosystemtjänster som representerar stora ekologiska och ekonomiska värden men också kulturella och sociala värden. Tillgång till rent vatten är en förutsättning för såväl naturmiljön som ett välfungerande samhälle inklusive näringslivsutveckling och friluftsliv. Ytterligare åtgärder behövs för att minska tillförseln av näringsämnen och andra föroreningar samt skydda värdefulla vattenområden, vilket behövs för att statusen på havs- och vattenmiljöerna ska förbättras och därmed kunna bidra med ekosystemtjänster.

Riksdagen ställde sig under 2024 bakom regeringens förslag till havsmiljöproposition Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156, rskr. 2024/25:32) och godkände därmed regeringens förslag till inriktning för havsmiljöpolitiken. En av havsmiljöpropositionens viktiga övergripande utgångspunkter är att ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas. Flera viktiga steg har redan tagits för ett ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske. Välmående fiskbestånd bidrar till livsmedelsberedskapen och självförsörjningen.

Övergödningen av vatten och framför allt Östersjön är ett omfattande problem som begränsar värdet av olika ekosystemtjänster, exempelvis friluftsliv, rekreation och produktion av livsmedel. Minskad övergödning är en av de viktigaste åtgärderna för ett levande hav i balans, för att hejda utbredningen av döda havsbottnar samt för att Sverige ska kunna leva upp till målen i havsmiljödirektivet och vattendirektivet. Regeringen har satt ett tydligt mål för att utveckla arbetet mot övergödningen och att förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet för att säkerställa att effektiviteten av de åtgärder som regeringen vidtar mot övergödningen är tillräckliga. För att nå målen behöver Sverige också vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, inte minst vad gäller Östersjön. Här är samarbetet inom Helcom inom ramen för Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns miljö av betydelse. Regeringen föreslår en satsning på det nationella genomförandet av Helcom och Ospars regionala åtgärdsplaner för Östersjön och Västerhavet. Regeringen förstärker också Havs- och vattenmyndighetens kapacitet i det internationella havsmiljöarbetet.

Det behövs ytterligare åtgärder för god vattenkvalitet, exempelvis för att minska tillförseln av näringsämnen. Åtgärdsarbetet är av stor betydelse för att genomföra flera EU-direktiv, bl.a. genomförandet av åtgärdsprogrammen inom både vatten- och havsmiljöförvaltningen. Regeringen anser att ett lokalt åtgärdsarbete inom ramen för statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är en viktig del i att öka effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet. För att förbättra havs- och vattenmiljön föreslår regeringen en satsning på fortsatt åtgärdsarbete för att minska övergödningen och fortsatt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. Regeringen föreslår även en förstärkning av miljöövervakningen av vatten- och havsmiljön.

I havsmiljöpropositionen slår regeringen fast att Sverige ska utöka och förstärka skyddet av marina områden för att bidra till att nå den internationella målsättningen om 30 procent skydd till 2030 varav 10 procent ska vara strikt skyddade. Skydd av vattenområden, såväl sötvatten som hav, är av stor betydelse för att bevara och stärka den biologiska mångfalden samt bidra till hållbar utveckling. Skydd och restaurering går hand i hand och aktivt restaurerad natur får ofta ett skydd för att långsiktigt bibehålla god status. Genom att restaurera vattenmiljöer, exempelvis genom att

återskapa strömmande vatten och ålgräsängar i kustvatten, förbättras förutsättningarna för fisk och andra vattenlevande djur och växter. Landskapets vattenhållande förmåga ökar vilket är viktigt i ett förändrat klimat, med ökade risker både för torka och översvämningar. Regeringen föreslår en satsning på kunskapsinventering, miljöövervakning och akvatisk restaurering för genomförandet av naturrestaureringsförordningen.

Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden innanför trålgränsen, med möjlighet till vissa undantag, träder i kraft den 1 juli 2026. Regeringen arbetar även vidare för att Sverige ska kunna bli part i FN:s havsrättskonvention till skydd för marin biologisk mångfald i områden utanför nationell jurisdiktion, det s.k. BBNJ-avtalet.

Vattenkraften spelar en central roll för Sveriges fossilfria elförsörjning nationellt, regionalt och lokalt. Omprövningen för att förse vattenkraften med moderna miljövillkor är en viktig process som bl.a. bidrar till åtgärder för att återskapa strömmande vatten och värna den biologiska mångfalden i sjöar och vattendrag. Det angelägna arbetet med omprövningen återupptogs den 1 juli 2025. Regeringen har beslutat förordningsändringar och andra åtgärder som skapar bättre förutsättningar för omprövningen och säkerställer att vattenkraften omprövas mot rätt kravnivå. Arbetet är omfattande och komplext och kommer pågå under lång tid. Regeringen föreslår därför en långsiktig satsning till länsstyrelserna för arbete med miljökvalitetsnormer och ett effektivt genomförande av den nationella planen för omprövning av vattenkraft.

Invasiva främmande arter är hot mot den biologiska mångfalden. Ett kostnadseffektivt arbete mot de invasiva arterna bygger på tidiga insatser och långsiktig finansiering, därför föreslår regeringen en satsning på bekämpning av vattenlevande invasiva främmande arter.

3.23 Fonder

3.23.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden tar alltså inte längre in några avgifter och har därmed inte några intäkter från sådana batterier. Efter 2017 delar Naturvårdsverket inte längre ut medel för insamling och återvinning eller informationsinsatser. Regeringen beslutade under 2019 att resterande medel i batterifonden avsätts till forskning för utveckling av hållbara och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier, fordonsenergirelaterad batteriforskning och batteriforskning för resurseffektivt nyttjande av förnybar energi. Statens energimyndighet ska fördela forskningsmedlen och Naturvårdsverket ska betala ut medel till Statens energimyndighet. Under 2024 har Naturvårdsverket inte betalat ut något bidrag till Statens energimyndighet. Behållningen i batterifonden uppgick den 31 december 2024 till ca 21 miljoner kronor.

3.23.2 Kadmiumfonden

De miljöavgifter som Naturvårdsverket tar ut på slutna nickelkadmiumbatterier enligt 24 § förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier fonderas i en ny fond kallad nya kadmiumbatterifonden. Avgiften är 300 kr/kg nickelkadmiumbatterier och betalas av den producent som släpper ut batterierna på den svenska marknaden. Under 2024 betalades det in 0,4 miljoner kronor i avgifter till fonden. Medel ur fonden har använts till administrativa kostnader. Inga ansökningar om ersättning ur den nya

kadmiumbatterifonden kom in under 2024. Behållningen i den nya kadmiumbatterifonden uppgick den 31 december 2024 till ca 39 miljoner kronor. I och med att den svenska lagstiftningen har anpassats till EU:s batteriförordning har kravet på inbetalning till fonden numera upphört.

3.23.3 Kärnavfallsfonden

Den som har tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet är skyldig att genomföra och finansiera de åtgärder som behövs för en säker hantering och slutförvaring av verksamhetens restprodukter samt en säker avveckling och rivning av anläggningarna när verksamheten inte längre ska bedrivas. Tillståndshavarna betalar därför en särskild avgift till staten, som fonderas i kärnavfallsfonden. Fondens kapital placeras på de finansiella marknaderna.

Kärnavfallsfonden har uppnått en genomsnittlig avkastning på 2,9 procent per år de senaste fem åren. Under 2024 uppgick avkastningen till 5,52 procent i nominella termer och 4,72 procent i reala termer. Det är betryggande att både den nominella och den reala avkastningen för kärnavfallsfonden för 2024 varit god. Under 2024 ökade fondkapitalet med 3 697 miljoner kronor och uppgick vid slutet av året till 81,9 miljarder kronor. Inbetalningarna genom avgifter till fonden uppgick till 3,7 miljarder kronor och utbetalningarna för kostnader var 4,1 miljarder kronor. Regeringen beslutar hur stor kärnavfallsavgiften ska vara efter förslag från Riksgäldskontoret. Den som är skyldig att betala kärnavfallsavgift ska också ställa säkerheter till staten för de kostnader som avgiften ska täcka, men som inte täcks av de inbetalade och fonderade avgiftsmedlen (finansieringsbelopp) samt för det s.k. kompletteringsbeloppet.

Vanligtvis ska kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbeloppen bestämmas för en period om tre kalenderår i taget men om det finns särskilda skäl får de enligt 7 § förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter bestämmas för en kortare period. Regeringen beslutade under december 2024 om nya kärnavfallsavgifter och säkerheter för finansierings- och kompletteringsbelopp för 2025 i enlighet med Riksgäldskontorets förslag baserat på 50 års driftantagande för reaktorer (KN2024/01437). Regeringen ansåg att det för 2025 fanns särskilda skäl för ett beslut om avgifter och belopp för endast ett kalenderår med anledning av att frågan om ett ändrat drifttidsantagande för reaktorer fortfarande var under beredning. Med utgångspunkt i Riksgäldskontorets rapport Konsekvensanalys av ändrat driftantagande 2024 fanns behov av att fortsatt analysera vad kärnavfallsavgifterna samt finansierings- och kompletteringsbeloppen för kommande år borde bestämmas till med hänsyn till det drifttidsantagande som ska gälla. Reaktorinnehavarna har lämnat förslag till säkerheter för finansierings- och kompletteringsbelopp för avgiftsperioden 2025. Samtliga säkerheter föreslås utgöras av moderbolagsborgen.

3.24 Budgetförslag

3.24.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

2024	Utfall	629 317	Anslagssparande	18 195
2025	Anslag	661 691 ¹	Utgiftsprognos	675 148
2026	Förslag	787 432		
2027	Beräknat	916 577 ²		
2028	Beräknat	1 020 848 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 902 060 tkr i 2026 års prisnivå.

³ Motsvarar 985 658 tkr i 2026 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	651 691	651 691	651 691
Pris- och löneomräkning ²	12 241	22 926	35 945
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	123 500	241 960	333 212
varav BP26 ³	124 500	246 500	368 500
– Effektivare tillståndprocesser inkl. tillsynsvägledning	2 500	2 500	2 500
– Effektiv vägledning till företag	5 000	5 000	5 000
– Miljörapportering och tilläggstjänster	9 000	11 000	20 000
– Digitaliserad tillsynsvägledning	10 000	15 000	15 000
– Tillsyn över producentansvar	25 000	25 000	25 000
– Genomförande av EU-lagstiftning cirkulär ekonomi	20 000	20 000	30 000
– Stärkt skydd mot cyberhot	10 000		
– Implementering av naturrestaureringsförordningen	3 000	3 000	3 000
– Ny myndighet för miljöprovning		125 000	235 000
– Effektiva miljötillstånd för ny kärnkraft - paket	35 000	35 000	33 000
– Säkerhetsställ ett effektivt genomförande av ETS och CBAM	5 000	5 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	787 432	916 577	1 020 848

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2025. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2027–2028 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Naturvårdsverket fortsatt ska utveckla tillsynsvägledning och bidra till effektiv tillståndsprövning enligt miljöbalken ökas anslaget med 2 500 000 kronor för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att kunna ge företag tillsynsvägledning, bidra till regelförenklingar och ett effektivt genomförande av nya EU-rättsakter med snabbare tillståndprocesser ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Från och med 2029 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor.

För att fortsatt utveckla och förvalta ett nytt system för miljörapportering där företagen enkelt lämnar sina uppgifter ökas anslaget med 9 000 000 kronor för 2026. För 2027 beräknas anslaget öka med 11 000 000 kronor, för 2028 med 20 000 000 kronor och fr.o.m. 2029 med 18 500 000 kronor.

För att utveckla ett digitalt system för tillsynsvägledning ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2026. För 2027 respektive 2028 beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för arbete med tillsyn över efterlevnad av producentansvaren för en ökad återvinning.

För genomförande och implementering av EU-lagstiftning inom området cirkulär ekonomi inkl. vägledning till företag ökas anslaget med 20 000 000 kronor för 2026. För 2027 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor.

För stärkt skydd mot cyberhot med anledning av det försämrade omvärldsläget ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2026.

För att genomföra och implementera naturrestaureringsförordningen ökas anslaget med 3 000 000 kronor för 2026. För 2027–2030 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

På anslaget beräknas även reserverade medel fr.o.m. 2027 för kostnader avseende en ny myndighet för miljöprövning. För 2027 beräknas anslaget öka med 125 000 000 kronor, för 2028 med 235 000 000 kronor, för 2029 med 275 000 000 kronor och fr.o.m. 2030 med 240 000 000 kronor.

Processen med miljötillstånd för ny kärnkraft behöver ske effektivt. För att Naturvårdsverket fortsatt ska kunna betala ut bidrag till kommuner som bedriver förstudier för ny kärnkraft ökas anslaget med 20 000 000 kronor för 2026. För 2027–2030 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för att möjliggöra en snabbare och effektiv process vid tillståndsprövning av ny kärnkraft så att Naturvårdsverket kan säkerställa att strategisk miljöbedömning genomförs för etablering av ny kärnkraft.

För att Naturvårdsverket ska utveckla tillsynsvägledning och bedriva effektiva samråd inför etablering av ny kärnkraft ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2026. För 2027 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 med 3 000 000 kronor.

För att kunna säkerställa ett effektivt genomförande av ETS och CBAM ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2026. För 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 787 432 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 916 577 000 kronor respektive 1 020 848 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Avgiftsbelagd verksamhet vid Naturvårdsverket

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2024	Resultat 2025	Verksam- hetens intäkter 2026	Kostnader som ska täckas 2026	Resultat 2026	Ack. resultat utgående 2026
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
<i>Offentligrättslig verksamhet</i>						
Avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken	-3 774	-15 703	16 020	33 297	-17 277	-36 754
Ansökningsavgifter	-27	0	6	6	0	-27
Övrig offentligrättslig verksamhet GRÖT	4 308	0	13 000	13 000	0	4 308
Verksamheter där intäkterna disponeras						
<i>Offentligrättslig verksamhet</i>						
Kväveoxidavgiften (NO _x)	0	0	12 810	12 810	0	0
Kadmiumfonden	0	0	0	0	0	0
Jägarregistret: Jaktkort	0	0	7 600	7 600	0	0
Jägarregistret: Jägarexamen	-585	-1 015	8 400	8 400	0	-1 600
Tillsynsavgifter retursystem	1 225	-794	3 846	4 754	-908	-477
Nedskräpningsavgift	-8 283	-5 493	6 270	4 914	1 356	-12 420
Insamling förpackningar	-987	-2 395	2 500	5 003	-2 503	-5 885
<i>Uppdragsverksamhet</i>						
EU:s miljöstyrnings- och miljörevisionsordning (EMAS)	89	-15	50	78	-28	46
Tjänsteexport						
Utvecklingssamarbeten m.m.	0	0	0	0	0	0

Naturvårdsverket tar ut avgifter för prövning och tillsynsverksamhet enligt 7 kap. förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Det handlar bl.a. om avgifter för tillsyn över producentansvar. Regeringen avser att göra vissa förändringar av avgifter 2026 för att bättre motsvara full kostnadstäckning vilket inte är inkluderat i prognosen över intäkter eller resultat för 2026.

Enligt flera förordningar ska även ansökningsavgifter tas ut för att behandla ansökningar om tillstånd.

Jägarregistret består av två verksamheter, jaktkort och jägarexamen, som Naturvårdsverket administrerar och tar ut avgift för. Från och med 2023 har Naturvårdsverket ansvar för retursystemet för plastflaskor och metallburkar. Naturvårdsverket disponerar de avgifter som producenter av plastflaskor eller metallburkar ska betala för myndighetens tillsyn och marknadskontroll.

Naturvårdsverket tar också ut årsavgifter för administration av kväveoxidavgiften och EU:s miljöstyrnings- och miljörevisionsordning EMAS, kadmiumfonden samt för arbetet med nedskräpningsavgifter och för producentansvaret avseende insamling av förpackningar.

3.24.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2024	Utfall	402 788	Anslagssparande	14 926
2025	Anslag	388 714 ¹	Utgiftsprognos	386 005
2026	Förslag	407 714		
2027	Beräknat	424 714		
2028	Beräknat	418 714		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem. Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden. Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi. Anslaget får även användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	388 714	388 714	388 714
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	19 000	36 000	30 000
<i>varav BP26</i>	<i>39 000</i>	<i>56 000</i>	<i>50 000</i>
– Medlemsavgift IAEA	-3 000	-3 000	-3 000
– Utvecklad avfallsstatistik	4 000	10 000	4 000
– Bidrag till miljöorganisationer	4 000	4 000	4 000
– Implementering av naturrestaureringsförordningen	14 000	25 000	25 000
– Övervakning av havs- och vattenmiljöer	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	407 714	424 714	418 714

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor för 2026 för att utveckla den svenska avfallsstatistiken för att bättre kunna leva upp till EU-krav. För 2027 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för bidrag till miljöorganisationer för arbete med minskad nedskräpning.

Anslaget ökas med 14 000 000 kronor för 2026 för implementering av naturrestaureringsförordningen. För 2027–2030 beräknas anslaget öka med 25 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor för 2026 för övervakning av havs- och vattenmiljöer. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för att delvis finansiera ökningen på anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för att kunna betala Sveriges årliga medlemsavgift till Internationella atomenergiorganet (IAEA).

Regeringen föreslår att 407 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 424 714 000 kronor respektive 418 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2027–2029.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten. Bemyndigandet för 2026 föreslås vara oförändrat jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2027–2029.

Tabell 3.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	102 455	59 126	120 000			
Nya ekonomiska åtaganden	41 301	113 042	70 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-85 504	-52 168	-70 000	-100 000	-15 000	-5 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	874					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	59 126	120 000	120 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	120 000	120 000	120 000			

3.24.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2024	Utfall	1 235 905	Anslagssparande	11 131
2025	Anslag	1 362 035 ¹	Utgiftsprognos	1 352 543
2026	Förslag	1 803 335		
2027	Beräknat	1 896 935		
2028	Beräknat	1 724 135		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	1 352 035	1 352 035	1 352 035
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	451 300	544 900	372 100
<i>varav BP26</i>	<i>301 300</i>	<i>434 900</i>	<i>507 100</i>
– <i>Invasiva främmande arter</i>	<i>5 000</i>	<i>30 000</i>	<i>30 000</i>
– <i>Upprustning av vandringsleder</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>
– <i>Skötsel av nationalparker och naturreservat</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>
– <i>Implementering av naturrestaureringsförordningen</i>	<i>65 000</i>	<i>80 000</i>	<i>95 000</i>
– <i>Utökade förvaltningsåtgärder för varg</i>	<i>81 300</i>	<i>124 900</i>	<i>132 100</i>
– <i>LULUCF-paket: Återvät nedlagd jordbruksmark</i>	<i>50 000</i>	<i>100 000</i>	<i>150 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 803 335	1 896 935	1 724 135

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor för 2026 för bekämpning av landlevande invasiva främmande arter. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor för 2026 för upprustning av vandringsleder. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor för 2026 för skötsel av nationalparker och naturreservat. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 65 000 000 kronor för 2026 för implementering av naturrestaureringsförordningen. För 2027 beräknas anslaget öka med 80 000 000 kronor och för 2028–2030 beräknas anslaget öka med 95 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 81 300 000 kronor för 2026 för utökade förvaltningsåtgärder för varg. För 2027 beräknas anslaget öka med 124 900 000 kronor och fr.o.m. 2028 med 132 100 000 kronor.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor för 2026 för återvätning av nedlagd jordbruksmark. För 2027 beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor och för 2028–2030 beräknas anslaget öka med 150 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 803 335 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 1 896 935 000 kronor respektive 1 724 135 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 300 000 000 kronor 2027–2036.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet för 2026 föreslås öka jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 300 000 000 kronor 2027–2036.

Tabell 3.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2036
Ekonomiska åtaganden vid årets början	438 395	412 112	673 563			
Nya ekonomiska åtaganden	245 210	500 000	876 437			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-266 894	-238 549	-250 000	-540 000	-440 000	-320 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-4 599					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	412 112	673 563	1 300 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	900 000	900 000	1 300 000			

3.24.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2024	Utfall	830 471	Anslagssparande	267 273
2025	Anslag	1 064 318 ¹	Utgiftsprognos	1 053 150
2026	Förslag	813 818		
2027	Beräknat	838 818		
2028	Beräknat	838 818		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för sanerings- och efterbehandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser. Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa.

Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande. Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet. Anslaget får även användas till omhändertagande av övergivna och/eller uttjänta fordon, fiskeredskap och fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får även användas för utgifter för att förebygga och förhindra stora saneringskostnader och risker med PFAS.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	1 064 318	1 064 318	1 064 318
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-250 500	-225 500	-225 500
<i>varav BP26</i>	<i>85 000</i>	<i>110 000</i>	<i>135 000</i>
<i>– Fortsatt arbete mot spridning av PFAS</i>	<i>85 000</i>	<i>110 000</i>	<i>135 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	813 818	838 818	838 818

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 85 000 000 kronor för 2026 för fortsatt arbete med att minska spridning av PFAS. För 2027 beräknas anslaget öka med 110 000 000 och för 2028 beräknas anslaget öka med 135 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 813 818 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 838 818 000 kronor respektive 838 818 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 465 000 000 kronor 2027–2055.

Skälen för regeringens förslag

Saneringsåtgärder är ofta fleråriga varför ett bemyndigande är avgörande för att aktörer och myndigheter ska ha möjlighet att genomföra både åtgärder och undersökningar samt för att bidragshanteringen ska fungera effektivt. Från och med 2024 får anslaget användas för bidrag till följd av omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet. Bemyndigandet har därför ökat under 2024 och 2025. Bemyndigandet för 2026 föreslås oförändrat i förhållande till 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 465 000 000 kronor 2027–2055.

Tabell 3.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2055
Ekonomiska åtaganden vid årets början	840 017	960 303	1 515 248			
Nya ekonomiska åtaganden	518 729	1 082 180	2 558 181			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-378 682	-527 235	-608 429	-425 911	-467 214	-2 571 875
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-19 761					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	960 303	1 515 248	3 465 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	3 365 000	3 465 000	3 465 000			

3.24.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2024	Utfall	94 319	Anslagssparande	2 506
2025	Anslag	93 825 ¹	Utgiftsprognos	93 171
2026	Förslag	93 825		
2027	Beräknat	93 825		
2028	Beräknat	93 825		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	93 825	93 825	93 825
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	93 825	93 825	93 825

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 93 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2027–2030.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningssatsningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2027–2030.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	49 156	89 183	102 000			
Nya ekonomiska åtaganden	72 935	53 216	62 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-32 908	-40 399	-62 000	-50 000	-30 000	-22 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	89 183	102 000	102 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

3.24.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2024	Utfall	317 808	Anslagssparande	3 890
2025	Anslag	306 833 ¹	Utgiftsprognos	305 261
2026	Förslag	340 325		
2027	Beräknat	345 662 ²		
2028	Beräknat	349 883 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 340 325 tkr i 2026 års prisnivå.³ Motsvarar 338 189 tkr i 2026 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Karolinska institutet. Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel. Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	306 833	306 833	306 833
Pris- och löneomräkning ²	5 492	10 390	16 291
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	28 000	28 439	26 759
<i>varav BP26³</i>	<i>28 000</i>	<i>28 000</i>	<i>28 000</i>
– Konsumentprodukter - tillsyn och kemikaliekontroll	25 000	25 000	25 000
– Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	340 325	345 662	349 883

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2025. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2027–2028 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för arbete med kemikaliekontroll inkl. marknadskontroll och annan tillsyn för att skydda svenska konsumenter och stoppa skadliga produkter.

Anslaget ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2026 med anledning av stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan.

Regeringen föreslår att 340 325 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 345 662 000 kronor respektive 349 883 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.22 Avgiftsbelagd verksamhet vid Kemikalieinspektionen

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2024	Resultat 2025	Verksam- hetens intäkter 2026	Kostnader som ska täckas 2026	Resultat 2026	Ack. resultat utgående 2026
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
<i>Varav Allmänekemikalier</i>	91 657	8 000	50 000	42 000	13 600	107 657
<i>Varav Bekämpningsmedel</i>	-40 684	-10 970	75 700	88 200	-12 500	-64 154
<i>Varav Dispenser</i>	-2 740	0	150	150	0	-2 740
<i>Varav Mindre användningsområden</i>	-	-	800	3 800	-	-
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
<i>Varav SERP</i>	-	-	19 500	22 500	-	-
<i>Varav Varuprover</i>	-	-	100	100	-	-

Anm.: "-" betyder att verksamheten saknar ekonomiskt mål på full kostnadstäckning och därför redovisas inte resultat.

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet för allmänekemikalier och bekämpningsmedel finansieras genom avgifter som tas ut i enlighet med förordningen

(1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken och förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Myndigheten tar också ut dispensavgifter. Avgifterna disponeras inte av myndigheten. Avgifter för utvidgat godkännande för mindre användningsområden har inte krav på full kostnadstäckning enligt 2 kap. 13 § och 3 kap. 2 § första stycket förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och finns därför inte med under kostnad och resultat i tabellen.

Myndigheten har under en längre period haft problem med ackumulerade under- och överskott i den avgiftsbelagda verksamheten. Avgiftsintäkterna är inte heller periodiserade, vilket innebär att resultatet inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår. Regeringen arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans, vilket kräver vissa åtgärder. Under 2022 vidtogs några åtgärder, t.ex. att justera historiska ackumulerade över- och underskott. Delar av den avgiftsbelagda verksamheten för bekämpningsmedel uppnår inte full kostnadstäckning då det skulle få stora konsekvenser för livsmedelsförsörjningen och jordbrukets konkurrenskraft om samtliga avgifter var fastställda för att helt täcka myndighetens kostnader. Verksamheten går därför med underskott. Verksamheten för allmänekemikalier går likt tidigare år med överskott då intäkterna är högre än kostnaderna. Regeringen avser att under 2026 göra ytterligare ändringar i styrande förordningar som kommer innebära att den avgiftsbelagda verksamheten både för allmänekemikalier och bekämpningsmedel successivt kommer komma i bättre balans. Dessa planerade ändringar är inte inkluderade i prognosen för 2026.

Kemikalieinspektionen har även viss offentligrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Denna verksamhet rör avgifter för varuprover för tillsyn och viss provningsverksamhet. Eftersom verksamheten inte har något krav på full kostnadstäckning redovisas inte kostnad och resultat. För att bättre motsvara de kostnader som uppstår för provning av verksamma ämnen i bekämpningsmedel (SERP) har regeringen gjort ändringar under det senaste året.

3.24.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2024	Utfall	317 144	Anslagssparande	-2 838
2025	Anslag	337 431 ¹	Utgiftsprognos	325 397
2026	Förslag	329 431		
2027	Beräknat	339 531		
2028	Beräknat	317 631		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	337 431	337 431	337 431
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-8 000	2 100	-19 800
varav BP26	58 500	68 600	46 700
– Medlemsavgift IAEA	6 000	6 000	6 000
– Avgifter till internationella organisationer	52 500	62 600	40 700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	329 431	339 531	317 631

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sverige betalar årligen medlemsavgift till Internationella atomenergiorganet (IAEA). Anslaget ökas med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2026 i och med långsiktigt ökade utgifter bl.a. till följd av valutaeffekter. Ökningen finansieras delvis genom en minskning med 3 000 000 kronor av anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.*

Anslaget ökas med 52 500 000 kronor för 2026 för att möta höjda avgifter till internationella organisationer. För 2027 beräknas anslaget öka med 62 600 000 kronor och fr.o.m. 2028 med 40 700 000 kronor.

Regeringen föreslår att 329 431 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 339 531 000 kronor respektive 317 631 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2027–2053.

Skälen för regeringens förslag

För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom ramen för internationellt samarbete kring vädersatelliter och väderdata behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2027–2053.

Tabell 3.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2053
Ekonomiska åtaganden vid årets början		2 188 000			
Nya ekonomiska åtaganden	284 792	285 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-173 000	-187 000	-145 000	-1 968 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	1 903 208				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 188 000	2 300 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	2 274 000	2 300 000			

3.24.8 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	Utfall	Anslagssparande
2024		
2025	Anslag	100 000 ¹ Utgiftsprognos 99 303
2026	Förslag	100 000
2027	Beräknat	100 000
2028	Beräknat	100 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för investeringar för att minska jordbrukets utsläpp av ammoniak och därtill kopplade utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters administration för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	100 000	100 000	100 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att minska utsläppen av ammoniak från hantering av stallgödsel och därtill kopplade utsläpp av växthusgaser föreslår regeringen att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* för 2026.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget uppgå till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2027–2030.

Skälen för regeringens förslag

För att kunna besluta om statsbidrag till fleråriga projekt i jordbrukssektorn och att kunna ge förhandsbesked om statsbidrag till lantbruksföretag som överväger att investera i kväveutsläppsreducerande åtgärder behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2026 föreslås vara oförändrat jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 konor 2027–2030.

Tabell 3.28 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början		150 000			
Nya ekonomiska åtaganden	150 000	100 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-100 000	-100 000	-25 000	-25 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	150 000	150 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	150 000	150 000			

3.24.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

2024	Utfall	296 809	Anslagssparande	456
2025	Anslag	328 632 ¹	Utgiftsprognos	326 342
2026	Förslag	336 986		
2027	Beräknat	359 699 ²		
2028	Beräknat	373 280 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 354 738 tkr i 2026 års prisnivå.

³ Motsvarar 361 516 tkr i 2026 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	308 632	308 632	308 632
Pris- och löneomräkning ²	6 354	10 759	16 603
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	22 000	40 308	48 045
<i>varav BP26³</i>	<i>21 000</i>	<i>37 000</i>	<i>42 000</i>
– <i>Civilt försvar: Stärkt skyddet av den oceanografiska verksamheten</i>	<i>21 000</i>	<i>37 000</i>	<i>42 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	336 986	359 699	373 280

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2025. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2027–2028 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 21 000 000 kronor för 2026 för att stärka myndighetens arbete med civilt försvar och skyddet för den oceanografiska verksamheten. För 2027 beräknas anslaget öka med 37 000 000 kronor och för 2028 med 42 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 336 986 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 359 699 000 kronor respektive 373 280 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Avgiftsbelagd verksamhet vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack resultat t.o.m. 2024	Resultat 2025	Verksam- hetens intäkter 2026	Kostnader som ska täckas 2026	Resultat 2026	Ack resultat utgående 2026
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
varav offentlig resurssamverkan			49 000			
varav affärsverksamhet	6 040	1 460	80 500	82 000	-1 500	6 000
varav uppdragsverksamhet	8 882	-4 382	212 600	211 100	1 500	6 000

SMHI ska enligt sin instruktion öka samhällsnyttan med sin verksamhet genom att bedriva uppdragsverksamhet gentemot andra myndigheter och genom att bedriva affärsverksamhet. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information.

SMHI levererar produkter eller tjänster till statliga verksamheter på en icke konkurrensutsatt marknad. En mindre del utgörs av SMHI:s uppdrag som kontrollant av vattendomar där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig verksamhet rör främst miljöfrågor inom luft och vatten där SMHI utför uppdrag för flera olika myndigheter. SMHI levererar också flygvädertjänster till det civila flyget. Tjänsteexporten utgörs bl.a. av projekt som finansieras av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete och intäkter från uppdrag under Copernicus samt inom Destination Earth. Affärsverksamheten visade under flera år ett svagt ekonomiskt resultat men utvecklingen har vänt och verksamheten går mot ett resultat i balans 2026.

I den avgiftsbelagda verksamheten ingår också offentlig resurssamverkan mellan SMHI och Havs- och vattenmyndigheten om utsjöexpeditioner med R/V Svea respektive Försvarsmakten om meteorologisk infrastruktur. För den verksamheten får avgifter tas ut upp till full kostnadstäckning

3.24.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2024	Utfall	89 095	Anslagssparande	405
2025	Anslag	89 500 ¹	Utgiftsprognos	88 793
2026	Förslag	89 500		
2027	Beräknat	89 500		
2028	Beräknat	89 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, och planer. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	89 500	89 500	89 500
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	89 500	89 500	89 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 89 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 89 500 000 kronor respektive 89 500 000 kronor.

3.24.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2024	Utfall	1 335 515	Anslagssparande	32 050
2025	Anslag	1 326 565 ¹	Utgiftsprognos	1 317 321
2026	Förslag	1 388 565		
2027	Beräknat	1 280 565		
2028	Beräknat	1 163 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	1 326 565	1 326 565	1 326 565
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	62 000	-46 000	-163 000
varav BP26	317 000	417 000	420 000
– Invasiva främmande arter	20 000	20 000	30 000
– Städning av stränder och badvikar	20 000	20 000	20 000
– Arbete mot övergödning, inkl. lokala vattenvårdsprojekt	250 000	250 000	250 000
– Implementering av naturrestaureringsförordningen		100 000	100 000
– Genomförande av regionala åtgärdsplaner - Östersjön och Västerhavet	27 000	27 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 388 565	1 280 565	1 163 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor för 2026 för bekämpning av vattenlevande invasiva främmande arter. För 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. För 2028 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor för 2026 för arbete med renare stränder och badvikar särskilt vad gäller fortsatt strandstädning. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 250 000 000 kronor för 2026 för arbete mot övergödning, inklusive lokala vattenvårdsprojekt. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För akvatisk restaurering inom ramen för implementering av naturrestaureringsförordningen beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor 2027–2030.

Anslaget ökas med 27 000 000 kronor för 2026 för genomförande av regionala åtgärdsplaner för Östersjön och Västerhavet. För 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. För 2028 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 388 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 1 280 565 000 kronor respektive 1 163 565 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 826 000 000 kronor 2027–2035.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga åtgärder ska kunna tecknas. Bemyndigandet för 2026 föreslås öka jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 826 000 000 kronor 2027–2035.

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	523 904	551 390	770 000			
Nya ekonomiska åtaganden	256 778	447 010	241 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-242 906	-228 400	-185 000	-253 000	-273 000	-300 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	13 614					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	551 390	770 000	826 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	710 000	770 000	826 000			

3.24.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2024	Utfall	115 690	Anslagssparande	147 210
2025	Anslag	263 450 ¹	Utgiftsprognos	200 047
2026	Förslag	163 450		
2027	Beräknat	163 450		
2028	Beräknat	163 450		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet samt att kunna bidra till resultatbaserad klimatfinansiering eller, jämte andra kompletterande åtgärder, kunna bidra till att nå klimatmålen i det klimatpolitiska ramverket. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten samt bidra till utveckling av metoder för internationella samarbetsformer enligt artikel 6 av Parisavtalet. Anslaget får användas för utgifter för deltagande i ovan nämnda samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor

utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras. Anslaget får användas för att förvärva utrymme av utsläpp och upptag från andra medlemsstater inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen respektive förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk. Anslaget får användas för utgifter för att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten i syfte att genomföra sådana förvärv. Anslaget får även användas för utgifter för administration av förvärven.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.38 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	263 450	263 450	263 450
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-100 000	-100 000	-100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	163 450	163 450	163 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 163 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 163 450 000 kronor respektive 163 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2027–2036.

Skälen för regeringens förslag

För att det ska vara möjligt att stödja program som löper över flera år behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2026 föreslås vara oförändrat jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2027–2036.

Tabell 3.39 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2036
Ekonomiska åtaganden vid årets början	765 360	1 042 822	1 500 000			
Nya ekonomiska åtaganden	314 556	547 178	160 950			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-37 094	-90 000	-160 950	-160 950	-160 950	-1 178 100
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 042 822	1 500 000	1 500 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	1 500 000	1 500 000	1 500 000			

3.24.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2024	Utfall	35 901	Anslagssparande	1 499
2025	Anslag	52 400 ¹	Utgiftsprognos	52 035
2026	Förslag	57 400		
2027	Beräknat	57 400		
2028	Beräknat	42 400		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS). Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.41 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	52 400	52 400	52 400
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 000	5 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	57 400	57 400	42 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 57 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 57 400 000 kronor respektive 42 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 400 000 konor 2027–2029.

Skälen för regeringens förslag

För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2026 föreslås vara oförändrat jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 400 000 konor 2027–2029.

Tabell 3.42 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 210	384	9 400			
Nya ekonomiska åtaganden	384	9 400	9 900			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-914	-384	-7 900	-6 200	-4 700	-500
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-296					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	384	9 400	11 400			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	7 600	11 400	11 400			

3.24.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.43 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

2024	Utfall	1 674 501	Anslagssparande	-4 001
2025	Anslag	1 185 500 ¹	Utgiftsprognos	1 181 499
2026	Förslag	1 185 500		
2027	Beräknat	785 500		
2028	Beräknat	785 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.44 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	1 185 500	1 185 500	1 185 500
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-400 000	-400 000
<i>varav BP26</i>		100 000	100 000
<i>– Ersättning vid rådighetsinskränkningar</i>		100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 185 500	785 500	785 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För genomförande av kommande förslag om ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av fridlysningsbestämmelser beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 1 185 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 785 500 000 kronor respektive 785 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2027–2068.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla naturområden ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2026 föreslås vara oförändrat jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2027–2068.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2068
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 929	1 395	10 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 365	10 000	30 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 380	-1 395	-5 000	-22 000	-8 000	-5 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-1 519					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 395	10 000	35 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	50 000	35 000	35 000			

3.24.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2024	Utfall	330 788	Anslagssparande	890
2025	Anslag	360 516 ¹	Utgiftsprognos	358 888
2026	Förslag	373 373		
2027	Beräknat	379 515 ²		
2028	Beräknat	366 320 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 373 374 tkr i 2026 års prisnivå.

³ Motsvarar 353 448 tkr i 2026 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.47 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	360 516	360 516	360 516
Pris- och löneomräkning ²	6 857	12 900	20 236
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	6 000	6 099	-14 432
<i>varav BP26³</i>	<i>2 000</i>	<i>2 000</i>	<i>2 000</i>
<i>– Internationellt havsmiljöarbete</i>	<i>2 000</i>	<i>2 000</i>	<i>2 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	373 373	379 515	366 320

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2025. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2027–2028 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för internationellt havsmiljöarbete.

Regeringen föreslår att 373 373 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 379 515 000 kronor respektive 366 320 000 kronor.

3.24.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.48 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2024	Utfall	2 404 325	Anslagssparande	2 645 675
2025	Anslag	1 305 000 ¹	Utgiftsprognos	3 470 645
2026	Förslag	4 490 000		
2027	Beräknat	3 500 000		
2028	Beräknat	2 500 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.49 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	3 495 000	3 495 000	3 495 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	995 000	5 000	-995 000
<i>varav BP26</i>	<i>1 500 000</i>	<i>1 540 000</i>	<i>1 540 000</i>
– ESR-paket: Generellt tillskott till Klimatklivet	1 500 000	1 540 000	1 540 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 490 000	3 500 000	2 500 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra ytterligare klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige ökas anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* med 1 500 000 000 kronor för 2026. Anslaget beräknas öka av samma skäl med 1 540 000 000 kronor för 2027, 1 540 000 000 kronor för 2028, 840 000 000 kronor för 2029 och 440 000 000 kronor för 2030.

Regeringen föreslår att 4 490 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 3 500 000 000 kronor respektive 2 500 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 000 000 000 kronor 2027–2030.

Skälen för regeringens förslag

För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt vilket är en förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt behöver regeringen ett bemyndigande. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd.

Bemyndigandet för 2026 föreslås öka jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 000 000 000 kronor 2027–2030.

Tabell 3.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	4 720 913	6 481 331	6 500 000			
Nya ekonomiska åtaganden	3 862 416	1 204 280	4 375 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 093 018	-1 185 611	-2 875 000	-3 375 000	-2 375 000	-2 250 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-1 008 980					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	6 481 331	6 500 000	8 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	6 500 000	6 500 000	8 000 000			

3.24.17 1:17 Klimatpremier**Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:17 Klimatpremier**

Tusental kronor

2024	Utfall	414 555	Anslagssparande	1 806 445
2025	Anslag	2 313 000 ¹	Utgiftsprognos	1 331 654
2026	Förslag	2 703 000		
2027	Beräknat	2 520 000		
2028	Beräknat	1 820 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser samt utfasning av fordon med höga utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål. Anslaget får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och järnväg samt till att stimulera intermodala transportlösningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.52 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	2 313 000	2 313 000	2 313 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	390 000	207 000	-493 000
<i>varav BP26</i>		<i>700 000</i>	<i>800 000</i>
<i>– ESR-paket: Förläng klimatpremien för lätta lastbilar</i>		<i>700 000</i>	<i>800 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 703 000	2 520 000	1 820 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Marknadsintroduktionsstödet för lätta lastbilar förlängs för att göra eldrivna lätta lastbilar konkurrenskraftiga i jämförelse med fossildrivna, och därigenom främja elektrifieringen. Förslaget innebär att stödet förlängs i två år så att det blir möjligt att betala ut medel fram till och med 2028.

Regeringen föreslår att 2 703 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Klimatpremier* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 2 520 000 000 kronor respektive 1 820 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 900 000 000 kronor 2027–2030.

Skälen för regeringens förslag

Ett bemyndigande behövs för att det ska vara möjligt att besluta om klimatpremier redan innan fordonet har levererats. Bemyndigandet för 2026 föreslås öka jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 900 000 000 kronor 2027–2030.

Tabell 3.53 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	307 931	1 844 590	3 660 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 724 802	3 660 000	1 900 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-73 537	-1 844 590	-1 660 000	-2 200 000	-1 500 000	-200 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-114 606					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 844 590	3 660 000	3 900 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	3 000 000	3 660 000	3 900 000			

3.24.18 1:18 Industriklivet**Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Industriklivet**

Tusental kronor

2024	Utfall	1 335 464	Anslagssparande	121 536
2025	Anslag	3 535 000 ¹	Utgiftsprognos	3 449 332
2026	Förslag	653 000		
2027	Beräknat	653 000		
2028	Beräknat	653 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar, exklusive driftstöd för bio-CCS. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.55 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	1 345 000	1 345 000	1 345 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-692 000	-692 000	-692 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	653 000	653 000	653 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 653 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Industriklivet* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget uppgå till 653 000 000 kronor respektive 653 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:18 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 850 000 000 kronor 2027–2033.

Skälen för regeringens förslag

För att det ska vara möjligt att stödja omfattande projekt som löper över flera år behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2026 föreslås vara oförändrat jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:18 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 850 000 000 kronor 2027–2033.

Tabell 3.56 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2033
Ekonomiska åtaganden vid årets början	3 706 002	3 901 372	3 850 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 043 077	1 244 930	500 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-794 320	-1 296 302	-500 000	-500 000	-653 000	-2 697 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-53 387					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 901 372	3 850 000	3 850 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	4 680 000	3 850 000	3 850 000			

3.24.19 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

2024	Utfall	110 386	Anslagssparande	4 614
2025	Anslag	115 000 ¹	Utgiftsprognos	114 199
2026	Förslag	115 000		
2027	Beräknat	115 000		
2028	Beräknat	115 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för ras- och skredsäkring längs Göta älv samt till delegationen för Göta älv. Anslaget får användas som statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.58 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	115 000	115 000	115 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	115 000	115 000	115 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 115 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Åtgärder för ras och skredsäkring längs Göta älv* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 115 000 000 kronor respektive 115 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2027–2030.

Skälen för regeringens förslag

För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Bemyndigandet för 2026 föreslås minska jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2027–2030.

Tabell 3.59 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	17 770	138 979	141 979			
Nya ekonomiska åtaganden	130 236	80 000	78 021			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-8 652	-77 000	-60 000	-60 000	-45 000	-55 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-375					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	138 979	141 979	160 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	165 000	165 000	160 000			

3.24.20 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:20 Anslagsutveckling 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

2024	Utfall	14 968	Anslagssparande	32
2025	Anslag	15 000 ¹	Utgiftsprognos	14 895
2026	Förslag	1 714 000		
2027	Beräknat	1 714 000		
2028	Beräknat	1 714 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) i form av omvänd auktionering. Anslaget får även användas för utgifter för administration av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.61 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	15 000	15 000	15 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 699 000	1 699 000	1 699 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 714 000	1 714 000	1 714 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 714 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 1 714 000 000 kronor respektive 1 714 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 762 000 000 kronor 2027–2046.

Skälen för regeringens förslag

Bemyndigandet behövs för att kunna ingå fleråriga åtaganden för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS) fram till och med 2046. Bemyndigandet för 2026 föreslås minska jämfört med 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 762 000 000 kronor 2027–2046.

Tabell 3.62 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2046
Ekonomiska åtaganden vid årets början			20 275 000		
Nya ekonomiska åtaganden		20 275 000	10 487 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden				-100 000	-30 662 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut		20 275 000	30 762 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	36 000 000	36 000 000	30 762 000		

3.24.21 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:21 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

	Utfall	Anslagssparande	
2024	Anslag	10 000 ¹	Utgiftsprognos 9 930
2026	Förslag	400 000	
2027	Beräknat	900 000	
2028	Beräknat	1 400 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för stöd till åtgärder och investeringar som kan finansieras av EU:s sociala klimatfond. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.64 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	10 000	10 000	10 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	390 000	890 000	1 390 000
varav BP26	-400 000	100 000	600 000
– Omfördelning av medel mellan åren	-400 000	100 000	600 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	400 000	900 000	1 400 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra införandet av elbilspremien inom den sociala klimatfonden fördelas medel om mellan åren i enlighet med den sociala klimatplan som regeringen lämnat till Europeiska kommissionen. Anslaget minskas med 400 000 000 kronor för 2026. Anslaget beräknas öka med 100 000 000 kronor för 2027, 600 000 000 kronor för 2028 och 2029 samt med 200 000 000 kronor för 2030. Anslaget beräknas minska med 400 000 000 kronor för 2031 och med 700 000 000 kronor för 2032.

Regeringen föreslår att 400 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget uppgå till 900 000 000 kronor respektive 1 400 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:21 *Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 100 000 000 kronor 2027–2032.

Skälen för regeringens förslag

För att kunna besluta om elbilspremier som betalas ut under flera år behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 1:21 *Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 100 000 000 kronor 2027–2032.

Tabell 3.65 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2032
Ekonomiska åtaganden vid årets början				
Nya ekonomiska åtaganden	1 100 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-400 000	-400 000	-300 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 100 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	1 100 000			

3.24.22 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag

Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2026–2028 godkänns som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag

Naturvårdsverkets investeringsplan för samhällsinvesteringar planeras till 6 655 000 000 kronor för perioden 2026–2028. Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av följande tabell.

Tabell 3.66 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Budget 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Summa 2026– 2028
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	1 623	1 151	1 151	651	651	2 453
Skydd av värdefull natur (del av 1:14)	1 609	1 141	1 141	641	641	2 423
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	14	10	10	10	10	30
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>61</i>	<i>60</i>	<i>110</i>	<i>110</i>	<i>110</i>	<i>330</i>
– byggnader, mark och annan fast egendom	61	60	110	110	110	330
Finansiering av anskaffning och utveckling	1 623	1 151	1 151	651	651	2 453
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	14	10	10	10	10	30
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	1 609	1 141	1 141	641	641	2 423
Vidmakthållande av befintliga investeringar	1 115	1 212	1 414	1 414	1 374	4 202
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	1 115	1 212	1 414	1 414	1 374	4 202
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>						
Finansiering vidmakthållande	1 115	1 212	1 414	1 414	1 374	4 202
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 115	1 212	1 414	1 414	1 374	4 202
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 738	2 363	2 565	2 065	2 025	6 655
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	61	60	110	110	110	330

4 Miljöforskning

4.1 Mål

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Sverige ska vara ett land där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, stärker näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (prop. 2024/25:60, bet. 2024/25:UbU15, rskr. 2024/25:219).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

4.3 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas den del av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) verksamhet som bedrivs med medel från utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, samt för verksamheter som genomförs hos stiftelser som fått medel för forskning från det utgiftsområdet genom villkor i myndigheters regleringsbrev. Formas verksamhet redovisas även under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Statens geotekniska institut och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redovisas under aktuella miljökvalitetsmål i avsnitt 3 Miljöpolitik. Forskning som innehåller miljö- och klimatfrågor finansieras även av bl.a. Verket för innovationssystem (Vinnova) (utg.omr. 24), Vetenskapsrådet (utg.omr. 16), Rymdstyrelsen (utg.omr. 16), Statens energimyndighet (utg.omr. 21) och Trafikverket (utg.omr. 22).

4.3.1 Formas finansierade forskning inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Under 2024 betalade Formas ut ca 1 099 miljoner kronor, varav ca 1 089 miljoner kronor från anslag 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur (i vilket även samhällsbyggande ingår). Av de utbetalade medlen avsåg ca 1 621 miljoner kronor projekt som beviljats medel genom Formas utlysningar, medan ca 82 miljoner kronor utgjorde bidrag till andra finansiärers utlysningar. Projekten kopplar framför allt till de av FN:s hållbarhetsmål som tydligast relaterar till miljö, areella näringar och samhällsbyggande, men en mindre andel projekt bidrar enligt de sökande även till bl.a. folkhälsa och hållbar industri och ekosystem. Av publikationerna från forskningsprojekt som Formas finansierat publicerades 88 procent på ett öppet och tillgängligt sätt under 2024. Trenden är att andelen öppet tillgängliga publikationer ökar stadigt. Under perioden 2021–2023 ökade andelen omedelbart öppna vetenskapliga artiklar med 6 procent för Formasfinansierade forskare.

Under 2024 betalades 72 procent av medlen ut till universitet och högskolor, medan 13 procent gick till forskningsinstitut, 8 procent till övriga statliga myndigheter och 3

procent till företag. Andelen ansökningar som beviljades medel låg på 21 procent, vilket är något högre än 2023 (se tabell 4.1). Antalet inkomna ansökningar är drygt hälften jämfört med föregående år. Orsaken till detta är att Formas nya stora utlysning för forskarinitierad forskning, Utforska, har flyttats och därför kommer att beslutas först under 2025.

Tabell 4.1 Antal handlagda respektive beviljade ansökningar 2022–2024

Antal			
Ansökningar	2022	2023	2024
Antal beviljade ansökningar	418	419	264
Totalt handlagda ansökningar	2 086	2 359	1 240

Bland de ansökningar som Formas beviljade under 2024 var könsfördelningen jämställd gällande huvudansvarig sökande (definierat som inom intervallet 40/60), se tabell 4.2. Andelen kvinnor i beredningsgrupperna som bedömer ansökningar var 51 procent. Formas ingår sedan 2016 i regeringens utvecklingsprogram Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). Formas har under 2024 låtit genomföra en kartläggning av hur väl verksamheten svarar mot myndighetens mål för jämställdhetsintegrering. Resultatet kommer framför allt att användas som underlag för rapportering av regeringsuppdraget JiM.

Tabell 4.2 Utfallet för huvudsökande, mottagna och beviljade ansökningar könsuppdelat, i Formas utlysningar 2022–2024

Procentandel kvinnor/män som huvudsökande

Utfall	2022	2023	2024
Beviljade ansökningar	46/54	42/58	53/47
Totalt handlagda ansökningar	43/57	43/57	50/50
Beviljade medel	50/50	46/54	56/44

Under 2024 var ca 30 procent av de medel som beviljades fördelade genom öppen utlysning, där de sökande formulerar sina egna frågeställningar utifrån forskningsbehov som de har identifierat inom Formas hela verksamhetsområde. Formas har under 2024 skapat två nya öppna utlysningar: Karriärstöd för forskare tidigt i karriären och Utforska – Formas öppna utlysning för forskningsprojekt. Dessa utlysningar är ett resultat av ett större utvecklingsarbete, och ersätter den tidigare Årliga öppna utlysningen. Under 2024 har Formas öppnat båda dessa utlysningar, och fattat beslut om Karriärstöd för forskare tidigt i karriären, medan Formas kommer att fatta beslut om Utforska – Formas öppna utlysning för forskningsprojekt under 2025. Utöver den öppna utlysningen fördelades medel huvudsakligen till olika tematiska, mer avgränsade utlysningar. De flesta tematiska utlysningar gjordes som en del av särskilda uppdrag från regeringen (se även avsnitt 4.3.2 Programsatsningar). Andelen beviljade medel för innovationsstöd och stöd till samverkan och nyttiggörande ökar långsiktigt. Detta är en följd av att Formas alltid kräver att projektbeskrivningar ska innehålla information om potentiell samhällsnytta och att myndigheten i flera utlysningar ställer krav på att projekten ska genomföras i samverkan.

Formas har under 2024 fortsatt sitt internationella arbete och har bl.a. genomfört utlysningar enskilt och i samverkan med andra länder och internationella organisationer för att gemensamt möta globala samhällsutmaningar. Under 2024 har Formas samarbetat i Global Research Council med bl.a. ansvarsfull internationalisering och hållbar forskning i bred bemärkelse. Som ett resultat av att Formas medverkar i det globala finansieringsnätverket Belmont Forum har Formas bidragit till att utlysningar inom EU-partnerskapet Driving Urban Transitions inkluderar fler finansiärer, bl.a. från Sydkorea och Japan.

Formas gav under 2024 stöd till Regeringskansliet inför och under EU-möten i två av de sex forskningskluster som ingår i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont Europa (2021–2027), vilka täcker områdena klimat, energi och mobilitet respektive livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Formas har även deltagit aktivt i samfinansierade partnerskap som planeras eller har påbörjats inom Horisont Europa, och har arbetat genom olika nationella utlysningar med att skapa förutsättningar för svenska aktörer att medverka i EU:s utlysningar. Svenska aktörer har under innevarande program och det tidigare Horisont 2020 varit framgångsrika i EU:s utlysningar inom Formas områden, jämfört med andra områden.

4.3.2 Programinsatser

Formas har i uppdrag att genomföra tioåriga nationella forskningsprogram inom områdena klimat (2024 fördelades 106 miljoner kronor), hållbart samhällsbyggande (2024 fördelades 112 miljoner kronor), hav och vatten (2024 fördelades 10 miljoner kronor) samt livsmedel (se utg. omr. 23). Programmen utgör en betydande andel av Formas beviljade medel och motsvarade 46 procent under 2024. Under 2023 utökades programmet om hav och vatten, vilket har kopplingar till Formas uppdrag om FN:s årtionde för havsforskning och även till utlysningar inom ramen för Horisont Europa. Flera utlysningar har genomförts inom programmen eller gemensamt mellan de olika programmen, vilka berört frågeställningar på både nationell, europeisk och global nivå.

Formas är under 2015–2027 värd för det strategiska innovationsprogrammet Smart Built Environment. Under 2024 genomfördes bl.a. en utlysning om digitalt samhällsbyggande i praktiken med syftet att öka takten i den digitala transformationen genom aktiviteter som berör aktörer i hela värdekedjan, från planering till långsiktig förvaltning av bebyggd miljö. De finansierade projekten består av konsortier från näringsliv, offentlig sektor, universitet och högskolor samt forskningsinstitut, vilka står för 50 procent medfinansiering. Formas har, tillsammans med Vinnova och Statens energimyndighet, i uppdrag att utveckla arbetet med strategiska innovationsprogram för transformativ omställning och hållbar utveckling (se utg. omr. 24). Här ingår bland annat innovationsprogrammet Shift Sweden som fokuserar på framtidens mobilitet och samhällsbyggande.

4.3.3 Analysarbete och kommunikation

Rådet för evidensbaserad miljöanalys inom Formas har i uppgift att besluta om Formas arbete med systematiska kunskapssammanställningar som kan utgöra ett vetenskapligt stöd för utveckling av kostnadseffektiva styrmedel och åtgärder i miljö- och klimatarbetet. Rådet har under 2024 fastställt två sådana kunskapssammanställningar och rapporterna i fråga har kommunicerats vid flera tillfällen till kunskapsanvändare. Sammanställningarna handlar om hur den biologiska mångfalden i naturbetesmarker påverkas av att betesdjuren ges tillgång till extra näring respektive hur växthusgasflöden påverkas av att fleråriga gräsmarker etableras på organogen jordbruksmark.

Formas genomför årligen en särskild utlysning av stöd till kommunikationsprojekt i syfte att kommunicera och popularisera forskning och forskningsresultat. I kommunikationsutlysningen 2023 kom det in 124 ansökningar. En panel med forskare och kommunikatörer bedömde ansökningarna och beslut fattades 2024, då 15 projekt beviljades finansiering. Formas har även genomfört kommunikationsinsatser på egen hand och tillsammans med andra aktörer. Myndigheten har arbetat för att utveckla kommunikationsverksamheten inom sociala medier och myndigheten har sett en ökning av antalet följare och att inläggen har större räckvidd.

Klimatpolitiska rådets verksamhet finansieras från Formas förvaltningsanslag. Rådets verksamhet redovisas under avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan.

4.3.4 Stiftelser verksamma inom området

Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (SIVL) får bidrag från Formas forskningsanslag och från anslag 1:5 *Miljöforskning* för basfinansiering och samfinansierad forskning vid Svenska miljöinstitutet AB (IVL). Forskningen samfinansieras t.ex. med aktuell bransch eller EU. För 2024 disponerade SIVL 52 miljoner kronor i statlig finansiering varav 39 miljoner kronor för samfinansierad forskning vid IVL. Genom samfinansiering med näringsliv och EU resulterade detta i ett totalt utfall för forskningsfinansiering på ca 86 miljoner kronor, där kontantbidraget från näringslivet uppgick till ca 16 miljoner kronor och från EU till ca 30 miljoner kronor.

Stockholm Environment Institute (SEI) har för verksamhetsåret 2024 mottagit 34 miljoner kronor via Formas forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning, varav 9 miljoner kronor för samfinansierad forskning. Detta bidrag utgjorde drygt 7 procent av SEI:s totala omsättning på ca 454 miljoner kronor. Den totala projektfinsiering som möjliggjorts i de samfinansierade projekten omfattade ca 49 miljoner kronor, där resterande medel har kommit från bl.a. Europeiska kommissionen. SEI är även värd för sekretariatet för Leadership Group for Industry Transition, vars andra fas lanserades vid UNFCCC:s 28:e partsmöte med Sverige och Indien som ordförande (se avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Formas sammantagna finansieringsportfölj möter en stor mängd olika behov inom samhället och forsknings- och innovationssystemet. Samverkan mellan universitet och högskolor och det omgivande samhället främjas vilket bidrar till kvalitet och medfinansiering från icke-statliga aktörer. Det faktum att Formas finansierar många projekt med relevans för flera miljömål och samhällsmål gemensamt innebär att forskningen bidrar väl till att lösa nationella och globala samhällsutmaningar. Även samarbetet med berörda aktörer med att bl.a. fastställa forskningsagendor inom de nationella forskningsprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen bidrar till strategisk planering utifrån analyser av samhällsbehov och en förmåga att agera på kortsiktiga behov. Sammantaget bedömer regeringen att Formas och den verksamhet som finansieras från anslagen (2:1 och 2:2) håller en hög kvalitet och bidrar till politikens mål inom sitt verksamhetsområde, inte minst för flera miljökvalitetsmål.

Formas aktiva arbete nationellt och internationellt för öppen tillgång till forskningsdata bidrar till att upprätthålla och stärka kvaliteten i forskningen, och möjliggör en ökad användning av resultaten i samhället. Formas strategiska arbete i EU och internationella sammanhang skapar goda förutsättningar för svenska forskare och andra aktörer att delta i gränsöverskridande samarbeten.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys vid Formas är ett verktyg för att öka tillgängligheten till miljöforskningens resultat och för att stödja arbetet för att nå de svenska miljömålen. Arbetet svarar upp mot kunskapsbehov från bl.a. myndigheter och understödjer utformningen av effektiva miljö- och klimatåtgärder när de används som underlag för analyser av effektiviteten av olika styrmedel. Det bidrar även till att identifiera viktiga forskningsbehov. Kommunikationsverksamheten har en hög ambition och når breda målgrupper och bidrar därigenom till målet att samhällspåverkan av forskningen ska öka.

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna och utförarna av miljöforskning kompletterar varandra väl och har bidragit till att täcka behovet av underlag inom ett brett område som inkluderar samhällsbyggande. De olika stödformer och inriktningar som finansiärerna haft har varit viktiga för att balansera behovet av långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och lösningar på aktuella miljö- och samhällsproblem

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen spelar en viktig roll för att driva och utveckla en effektiv klimat- och miljöpolitik. Utan kunskap om miljön och klimatsystemet saknas förutsättningar för en fungerande politik på området. Genom miljöforskningen stärks Sveriges förmåga att hantera en rad samhällsutmaningar. Forskningen behöver vara såväl relevant som av hög kvalitet. Den behöver också komma till nytta i praktiskt arbete. Forskningen bidrar till att ge Sverige en ledande roll i omställningen och den lägger grunden för lönsamma företag. Fokus framåt för den klimatrelaterade forskningen behöver ligga på genomförbara och effektiva sätt att på sikt eliminera de utsläpp så långt det är möjligt, att minska utsläpp som verkningsfulla klimatanpassningsåtgärder där de gör mest nytta. På motsvarande sätt behöver forskningen lägga en kunskapsgrund för insatser som bidrar till ett hållbart samhällsbyggande och insatser som kan stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald och stärka viktiga ekosystemtjänster.

De synergier som stärker Sveriges konkurrenskraft uppstår ofta när det blir möjligt för universitet, högskolor, näringsliv och offentlig förvaltning att tillsammans utveckla lösningar för att möta utmaningar. För att genomföra klimatomställningen och nå nettonollutsläpp 2045 i en växande ekonomi där svensk konkurrenskraft stärks är innovation avgörande. Regeringen är en offensiv partner som stöttar innovationsarbete för att möta klimatomställningen.

Formas arbete med att fördela medel, sprida kunskap, nyttiggöra forskningsresultat samt utvärdera miljö- och klimatåtgärder, har en central roll i förverkligandet av regeringens forskningspolitik.

Genom forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2024/25:60), har regeringen inrättat ett nytt flerårigt forskningsprogram med fokus på kemikalier, förstärkt det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten och förlängt de nationella forskningsprogrammen om klimat och hållbart samhällsbyggande. Kunskapsgrunden för effektiva åtgärder och tekniska lösningar för klimatomställning och klimatanpassning utgör en central del av propositionen med bland annat stora satsningar på banbrytande teknik.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

2024	Utfall	136 590	Anslagssparande	653
2025	Anslag	137 079 ¹	Utgiftsprognos	138 758
2026	Förslag	139 279		
2027	Beräknat	141 634 ²		
2028	Beräknat	144 452 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 139 279 tkr i 2026 års prisnivå.

³ Motsvarar 139 279 tkr i 2026 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	137 079	137 079	137 079
Pris- och löneomräkning ²	2 200	4 555	7 373
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	139 279	141 634	144 452

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2025. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2027–2028 är preliminär.

Regeringen föreslår att 139 279 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 141 634 000 kronor respektive 144 452 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2024	Utfall	1 107 935	Anslagssparande	-1 339
2025	Anslag	1 127 408 ¹	Utgiftsprognos	1 138 083
2026	Förslag	1 140 408		
2027	Beräknat	1 157 408		
2028	Beräknat	1 197 408		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2025 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2026–2028 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2026	2027	2028
Anvisat 2025¹	1 127 408	1 127 408	1 127 408
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 000	30 000	70 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 140 408	1 157 408	1 197 408

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2024 (bet. 2024/25:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 140 408 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget till 1 157 408 000 kronor respektive 1 197 408 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag

Regeringen bemyndigas att under 2026 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2027–2032.

Skälen för regeringens förslag

Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år, särskilt för att kunna samfinansiera med EU-projekt. Bemyndigandet föreslås vara oförändrat i förhållande till föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2026 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2027–2032.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2024	Prognos 2025	Förslag 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029 – 2032
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 884 074	1 518 165	1 730 000			
Nya ekonomiska åtaganden	562 810	1 122 035	1 485 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-908 570	-890 000	-1 015 000	-900 000	-800 000	-500 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-20 149	-20 200				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 518 165	1 730 000	2 200 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	2 200 000	2 200 000	2 200 000			